

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

Σχολή Επιστημών της Αγωγής
Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα»

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ»

ΟΔΗΓΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ 2019-20

STUDENT HANDBOOK 2019-20

Ναυαρίνου 13Α, 10680, Αθήνα
Τηλ. 210 368 8040
Γραμματεία Τμήματος ΕΑΠΗ

Σταδίου 5, 7^{ος} όροφος (γρ. 704)
Τηλ. 210 368 9312
Γραφείο Υποστήριξης ΠΜΣ

e-mail: pmsteapi@gmail.com

ιστοσελίδα: <http://www.ehr.ecd.uoa.gr>

ΠΜΣ “ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ”

ΤΕΑΠΗ- ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» λειτουργεί με νέο θεσμικό πλαίσιο από το ακαδημαϊκό έτος 2018-19 (ΦΕΚ 2501/29-06-2018 τ.Β'). Εφεξής το πρόγραμμα οργανώνεται και παρέχεται αποκλειστικά από το ΤΕΑΠΗ του Εθνικού και Καποδιστριακού Παν/μίου Αθηνών (ΕΚΠΑ). Έχει ήδη εικοσιπενταετή λειτουργία και πρόκειται για ένα από τα πρώτα διακρατικά μεταπτυχιακά προγράμματα.

Το Πρόγραμμα αποτελεί συνέχεια του διακρατικού Κοινού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών που ιδρύθηκε το 1994 και λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 1995-96. Το Πρόγραμμα αυτό με τίτλο «Συγκριτική Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών σε συνεργασία με το Institute of Education του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Από το 2006 χορηγείται Ενιαίος τίτλος σπουδών από τα δύο Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΕΚΠΑ και ΙΟΕ). Το Πρόγραμμα αυτό υπήρξε το πρώτο ΠΜΣ του ΕΚΠΑ που περιλάμβανε διεθνή συνεργασία και οδήγησε σε κοινό μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Η συνεργασία συνεχίστηκε και μετά τη συγχώνευση του Institute of Education με το University College London το 2014 και ολοκληρώθηκε το ακαδημαϊκό έτος 2018-19. Το Κοινό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ και του UCL ΙοΕ λειτουργεί έως και την αποφοίτηση των ήδη εγγεγραμμένων φοιτητών του.

1. ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» του ΤΕΑΠΗ του Εθνικού και Καποδιστριακού Παν/μίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) έχει ως κύριο στόχο την ανάπτυξη της θεωρίας, της έρευνας και της πρακτικής στην Εκπαίδευση και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Το Πρόγραμμα επιδιώκει να διαμορφώσει επιστήμονες και επαγγελματίες οι οποίοι συμμετέχουν στην έρευνα, στη διδασκαλία και στη διαμόρφωση εκπαιδευτικών πολιτικών με έμφαση στην καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων και στην εμπέδωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην εκπαίδευση.

2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

2.1 ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

Το Πρόγραμμα Σπουδών αποτελείται από:

- α. Μαθήματα (Υποχρεωτικά και Κατ' Επιλογήν)
- β. Διεπιστημονικά Σεμινάρια και
- γ. Διπλωματική Εργασία.

Τα μαθήματα, τα διεπιστημονικά σεμινάρια καθώς και η διπλωματική εργασία αξιολογούνται με βάση το Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς και Συσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων (ECTS). Οι ελάχιστες πιστωτικές μονάδες (ECTS) του Προγράμματος είναι 120.

2.1.1 Μαθήματα (70 ECTS)

A. Υποχρεωτικά μαθήματα (20 ECTS)

- Μεθοδολογία έρευνας στο ελληνικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο (10 ECTS)
- Κοινωνικές ανισότητες, ανθρώπινα δικαιώματα και εκπαίδευση: Σύγχρονα θεωρητικά ζητήματα (10 ECTS)

B. Κατ' επιλογήν μαθήματα (50 ECTS)

Οι φοιτητές κατά τη διάρκεια της διετούς φοίτησης επιλέγουν πέντε (5) από τα προσφερόμενα μαθήματα που αναφέρονται παρακάτω:

Γλώσσα και εκπαίδευση: 10 ECTS
Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες: 10 ECTS
Έθνος, φυλή και εκπαίδευση: 10 ECTS
Εκπαίδευση και αειφορία: 10 ECTS
Εκπαιδευτικοί θεσμοί και ιδιότητα του πολίτη: 10 ECTS
Θεωρία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: 10 ECTS
Θηλυκότητες και αρρενωπότητες στον 21 ^ο αιώνα: 10 ECTS
Κείμενα και ταυτότητες: 10 ECTS
Κοινωνιολογία της σχολικής γνώσης: 10 ECTS
Μειονότητες, μετανάστες, πρόσφυγες στην εκπαίδευση: 10 ECTS
Ταυτότητες και ομάδες: η συνάντηση του ψυχικού με το κοινωνικό: 10 ECTS

Γ. Μαθήματα από άλλα ΠΜΣ του ΕΚΠΑ

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές/τριες (ΜΦ) έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν ένα μάθημα συναφές προς το αντικείμενο του Προγράμματος από τα εξής ΠΜΣ:

- «Ειδική Αγωγή» του ΤΕΑΠΗ (ΕΚΠΑ)
- «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης (ΕΚΠΑ)

Οι ΜΦ θα πρέπει να κάνουν αίτηση στη Συντονιστική Επιτροπή του ΠΜΣ με την επιλογή τους επισυνάπτοντας το περίγραμμα του σεμιναρίου/μαθήματος και να την αιτιολογήσουν σε σχέση με τα ακαδημαϊκά ενδιαφέροντά τους. Η Συντονιστική Επιτροπή του ΠΜΣ, σε συνεδρίασή της, θα εγκρίνει ή θα απορρίψει τις προτεινόμενες επιλογές. Η αίτηση θα πρέπει να υποβληθεί τουλάχιστον δύο εβδομάδες πριν από τη λήξη της προθεσμίας υποβολής δηλώσεων των μαθημάτων του αντίστοιχου εξαμήνου.

2.1.2 Διεπιστημονικά Σεμινάρια (20 ECTS)

Οι φοιτητές συμμετέχουν υποχρεωτικά στα παρακάτω διεπιστημονικά σεμινάρια:

- Διεπιστημονικό Σεμινάριο (α' εξάμηνο) «*Εκπαίδευση, Δικαιώματα και Ανισότητες*» ΕΚΠΑ (10 ECTS)

- Διεπιστημονικό Σεμινάριο Σεπτεμβρίου (γ' εξάμηνο) «*Εκπαίδευση, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνικές Ανισότητες*» (10 ECTS). Το σεμινάριο είναι διεθνές και η γλώσσα διδασκαλίας είναι η αγγλική. Στη διεξαγωγή του συμμετέχουν διδάσκοντες/ουσες του ΠΜΣ καθώς και προσκεκλημένοι/ες εισηγητές/τριες από ιδρύματα της αλλοδαπής ή της ημεδαπής.

2.1.3 Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία (30 ECTS)

Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία (ΜΔΕ) περιλαμβάνει 2 φάσεις και εκπονείται αντίστοιχα στο 3ο και 4ο εξάμηνο σπουδών:

Α' φάση. Συγκρότηση του θέματος της ΜΔΕ και διαμόρφωση του σχεδίου έρευνας

Β' φάση. Υλοποίηση της έρευνας και συγγραφή της ΜΔΕ (περίπου 20.000 λέξεις).

Η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας υποστηρίζεται από σχετικό με τη ΜΔΕ σεμινάριο, καθώς και εργαστήριο μεθοδολογίας με αντικείμενο την ανάλυση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων.

2.1.4 Εργαστήριο Μεθοδολογίας: Ανάλυση Δεδομένων

Παράλληλα με τα μαθήματα προσφέρεται κατ' επιλογήν το Εργαστήριο Μεθοδολογίας, το οποίο υποστηρίζει την έρευνα των φοιτητών εστιάζοντας στην επεξεργασία ποσοτικών δεδομένων. Πιστώνεται με ECTS ως μέρος της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας.

2.2 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΦΟΙΤΗΣΗΣ

Οι υποχρεώσεις φοίτησης ανά εξάμηνο σπουδών ορίζονται ως εξής:

Για όσους εγγράφονται στο Πρόγραμμα από το ακαδ. έτος 2019-20 και στο εξής

Α' εξάμηνο
1 Υποχρεωτικό μάθημα: Κοινωνικές ανισότητες, ανθρώπινα δικαιώματα και εκπαίδευση: Σύγχρονα θεωρητικά ζητήματα
Διεπιστημονικό σεμινάριο «Εκπαίδευση, δικαιώματα και ανισότητες» (υποχρεωτικό)
1 μάθημα επιλογής

Β' εξάμηνο
1 Υποχρεωτικό μάθημα: Μεθοδολογία έρευνας στο ελληνικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο
2 μαθήματα επιλογής

Γ' εξάμηνο
1 μάθημα επιλογής
Διεπιστημονικό σεμινάριο Σεπτεμβρίου «Εκπαίδευση, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνικές Ανισότητες» (υποχρεωτικό)
Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία/ Σεμινάριο υποστήριξης ΜΔΕ -Πρώτη φάση (υποχρεωτικό)

Δ' εξάμηνο
1 μάθημα επιλογής
Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία / Σεμινάριο υποστήριξης ΜΔΕ – Δεύτερη φάση (υποχρεωτικό)

Για όσους εγγράφηκαν στο Πρόγραμμα το ακαδ. έτος 2018-19

Α' εξάμηνο
2 υποχρεωτικά μαθήματα: – Μεθοδολογία έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες – Κοινωνικές ανισότητες, ανθρώπινα δικαιώματα και εκπαίδευση: Σύγχρονα θεωρητικά ζητήματα
Διεπιστημονικό σεμινάριο «Εκπαίδευση, δικαιώματα και ανισότητες» (υποχρεωτικό)

Β' εξάμηνο
3 μαθήματα επιλογής

Γ' εξάμηνο
2 μαθήματα επιλογής
Διεπιστημονικό σεμινάριο Σεπτεμβρίου «Εκπαίδευση, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνικές Ανισότητες» (υποχρεωτικό)
Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία/ Σεμινάριο υποστήριξης ΜΔΕ -Πρώτη φάση (υποχρεωτικό)

Δ' εξάμηνο
Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία / Σεμινάριο υποστήριξης ΜΔΕ – Δεύτερη φάση (υποχρεωτικό)

**2.A Κοινό ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα»
Joint MA «Education and Human Rights»
ΤΕΑΠΗ-ΕΚΠΑ και UCL Institute of Education**

Το Πρόγραμμα δεν προσφέρεται πλέον, λειτουργεί έως και την αποφοίτηση των ήδη εγγεγραμμένων φοιτητών του.

Για τους/τις φοιτητές/ριες που γράφτηκαν **για πρώτη φορά στο ΠΜΣ** μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2017-18 στο Κοινό ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» Joint MA «Education and Human Rights» που υλοποιούσε το Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, της Σχολής Επιστημών της Αγωγής του ΕΚΠΑ σε συνεργασία με το University College London, Institute of Education, ίσχυε το παρακάτω πρόγραμμα σπουδών:

2.A.1 ΜΑΘΗΜΑΤΑ (86 ECTS)

2.A.1.1 Υποχρεωτικά μαθήματα στο ΕΚΠΑ (11 ECTS)

- Κατασκευή των κοινωνικών ανισοτήτων: Σύγχρονα θεωρητικά ζητήματα (4 ECTS)
- Μεθοδολογία Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες (7 ECTS)

2.A.1.2 Κατ' επιλογήν μαθήματα (75 ECTS)

Τα κατ' επιλογήν μαθήματα διδάσκονται στο ΕΚΠΑ και στο University College London Institute of Education. Οι φοιτητές κατά τη διάρκεια της διετούς φοίτησης επιλέγουν πέντε (5) από τα προσφερόμενα μαθήματα που αναφέρονται παρακάτω:

Μαθήματα κατ' επιλογήν στο ΕΚΠΑ

Εκπαιδευτικοί θεσμοί και ιδιότητα του πολίτη: 15 ECTS
Κοινωνικό φύλο και κοινωνικό κεφάλαιο: 15 ECTS
Θεωρία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: 15 ECTS
Κοινωνιολογική ανάλυση των κοινωνικών ταξινομιών και ιεραρχιών: 15 ECTS
Εκπαίδευση και αειφορία: 15 ECTS
Κοινωνιολογία της σχολικής γνώσης: 15 ECTS
Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες: 15 ECTS
Γλώσσα και εκπαίδευση: 10 ECTS
Έθνος, φυλή και εκπαίδευση: 10 ECTS
Ταυτότητες και ομάδες: η συνάντηση του ψυχικού με το κοινωνικό: 15 ECTS

Μαθήματα κατ' επιλογήν στο UCL IOE

Educational traditions and systems in Europe: 15 ECTS
Justice: Contemporary social issues and perspectives: 15 ECTS
Sociology of 'race' and education: 15 ECTS
Understanding Education Policy: 15 ECTS
Rights and education: 15 ECTS
Sociology of education: 15 ECTS
Minorities, migrants and refugees in national education systems: 15 ECTS

2.A.1.3 Μαθήματα από άλλα ΠΜΣ του ΕΚΠΑ και του UCL IOE

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές/τριες (ΜΦ) έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν ένα μάθημα συναφές προς το αντικείμενο του Προγράμματος από τα εξής ΠΜΣ:

- «Ειδική Αγωγή» του ΤΕΑΠΗ (ΕΚΠΑ)
- «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης (ΕΚΠΑ)
- MA Social Justice and Education (UCL IOE)
- MA Sociology of Education (UCL IOE)

2.A.2 ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ (9 ECTS)

Οι φοιτητές συμμετέχουν υποχρεωτικά στα παρακάτω διεπιστημονικά σεμινάρια:

- Διεπιστημονικό Σεμινάριο (α' εξάμηνο) «*Εκπαίδευση, Δικαιώματα και Ανισότητες*» ΕΚΠΑ (4 ECTS)
- Διεπιστημονικό Σεμινάριο Σεπτεμβρίου (γ' εξάμηνο) «*Εκπαίδευση, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνικές Ανισότητες*» συνδιδασκαλία: UCL IOE και ΕΚΠΑ (5 ECTS).

2.A.3 ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (25 ECTS)

Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία (ΜΔΕ) περιλαμβάνει 2 φάσεις και εκπονείται αντίστοιχα στο 3^ο και 4^ο εξάμηνο σπουδών:

- α. Συγκρότηση του θέματος της ΜΔΕ και διαμόρφωση του σχεδίου έρευνας
- β. Υλοποίηση της έρευνας και συγγραφή της ΜΔΕ (περίπου 20.000 λέξεις).

2.A.4 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Παράλληλα με τα μαθήματα προσφέρεται κατ' επιλογήν στο ΕΚΠΑ το Εργαστήριο Μεθοδολογίας, το οποίο υποστηρίζει την έρευνα των φοιτητών εστιάζοντας στην επεξεργασία ποσοτικών δεδομένων. Πιστώνεται με ECTS ως μέρος της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας.

3. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΦΟΙΤΗΣΗΣ

3.1 Εγγραφή και δήλωση μαθημάτων-Τέλη φοίτησης

Στην αρχή κάθε εξαμήνου οι ΜΦ εγγράφονται στο ΠΜΣ και δηλώνουν τα μαθήματα που θα παρακολουθήσουν κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου εξαμήνου. Εγγραφή απαιτείται και στις περιπτώσεις όπου χορηγείται παράταση (πέραν των δύο ετών φοίτησης) μέχρι τα τέλη Φεβρουαρίου για την ολοκλήρωση της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας. Για τα μαθήματα επιλογής ο αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών δεν μπορεί να είναι μικρότερος από 3 και μεγαλύτερος από 15. Προκειμένου να δηλώσουν κάποιο μάθημα επιλογής από άλλο ΠΜΣ, οι φοιτητές θα πρέπει να έχουν την έγκριση της Συντονιστικής Επιτροπής. Για το σκοπό αυτό το αίτημα για το συγκεκριμένο μάθημα που θέλουν να παρακολουθήσουν θα πρέπει να έχει υποβληθεί το αργότερο δύο εβδομάδες πριν από την καταληκτική ημερομηνία για τη δήλωση των μαθημάτων κάθε εξαμήνου.

Προκειμένου να εγγραφούν, οι ΜΦ χρειάζεται να προσκομίσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά συμπεριλαμβανομένης της απόδειξης καταβολής του τέλους εγγραφής και των προβλεπόμενων τελών φοίτησης. Δεν προβλέπεται επιστροφή καταβληθέντων τελών φοίτησης σε καμία περίπτωση, π.χ. οικειοθελούς αποχώρησης, αναστολής σπουδών ή απόρριψης από το Πρόγραμμα. Το ύψος των τελών εγγραφής και φοίτησης καθορίζεται κάθε χρόνο με απόφαση της Συντονιστικής Επιτροπής. Ειδικό τέλος εγγραφής απαιτείται και στην περίπτωση της παράτασης για την ολοκλήρωση της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας. Τα τέλη φοίτησης καταβάλλονται σε δύο δόσεις στην αρχή κάθε εξαμήνου.

Σε περίπτωση που χορηγηθεί παράταση για την υποβολή της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας μέχρι τα τέλη Φεβρουαρίου (πέραν των δύο ετών φοίτησης), οι ΜΦ εγγράφονται στο ΠΜΣ και καταβάλλουν το ειδικό τέλος εγγραφής.

3.2 Οργάνωση του χρόνου σπουδών

Οι ακριβείς ημερομηνίες έναρξης και λήξης των μαθημάτων, των εξεταστικών περιόδων καθώς και των υπολοίπων δραστηριοτήτων και υποχρεώσεων ρυθμίζονται από το ακαδημαϊκό ημερολόγιο που ανακοινώνεται στην έναρξη του διδακτικού έτους.

3.2.1 Για τους φοιτητές που εγγράφονται στο Πρόγραμμα από το ακαδ. έτος 2018-19 και στο εξής:

Το ακαδημαϊκό έτος περιλαμβάνει δύο εξάμηνα σπουδών. Κάθε εξάμηνο σπουδών ολοκληρώνεται σε 13 διδακτικές εβδομάδες. Το χειμερινό εξάμηνο ξεκινά την 3^η εβδομάδα του Σεπτεμβρίου και διαρκεί έως την 2^η εβδομάδα του Φεβρουαρίου. Το εαρινό εξάμηνο ξεκινά την 3^η εβδομάδα του Φεβρουαρίου και διαρκεί έως το τέλος Ιουνίου.

3.2.2 Για τους φοιτητές που είχαν εγγραφεί στο Πρόγραμμα πριν το ακαδ. έτος 2018-19:

Το ακαδημαϊκό έτος στο ΕΚΠΑ περιλαμβάνει δύο εξάμηνα σπουδών, ενώ στο UCL IOE τρία τρίμηνα σπουδών. Κάθε εξάμηνο σπουδών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών ολοκληρώνεται σε 13 διδακτικές εβδομάδες. Το χειμερινό εξάμηνο ξεκινά την 3η εβδομάδα του Σεπτεμβρίου και

διαρκεί έως την 2η εβδομάδα του Φεβρουαρίου. Το εαρινό εξάμηνο ξεκινά την 3η εβδομάδα του Φεβρουαρίου και διαρκεί έως το τέλος Ιουνίου.

Οι ΜΦ του Προγράμματος που απονέμει τον Ενιαίο τίτλο σπουδών φοιτούν για δύο τρίμηνα στο UCL Institute of Education, το εαρινό και θερινό τρίμηνο του πρώτου έτους σπουδών. Κατά το χειμερινό εξάμηνο του πρώτου έτους παρακολουθούν στο ΕΚΠΑ τα προβλεπόμενα υποχρεωτικά μαθήματα. Συνεχίζουν τη φοίτησή τους στο UCL Institute of Education, από την 1η εβδομάδα του Ιανουαρίου έως το τέλος Ιουνίου, όπου παρακολουθούν τρία μαθήματα κατ' επιλογήν.

3.3 Παρακολούθηση μαθημάτων

Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική. Ανεπαρκής παρακολούθηση συνιστά λόγο απόρριψης στο συγκεκριμένο μάθημα. Στην περίπτωση που ΜΦ σημειώνει παραπάνω από δύο (2) απουσίες ανά μάθημα απορρίπτεται στο συγκεκριμένο μάθημα.

Δεν προβλέπεται δυνατότητα απουσίας από το Διεπιστημονικό Σεμινάριο του Σεπτεμβρίου και από το Σεμινάριο της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας.

3.4 Εξεταστικές περιόδους

Για κάθε μάθημα υπάρχουν δύο εξεταστικές περιόδους: η πρώτη στο τέλος του εξαμήνου στο οποίο διδάσκεται το μάθημα (χειμερινό ή εαρινό) και η δεύτερη επαναληπτική περίοδος για τα μαθήματα και των δύο εξαμήνων κατά το διάστημα 1-10 Σεπτεμβρίου.

Δυνατότητα επανεξέτασης στην επαναληπτική περίοδο του Σεπτεμβρίου προβλέπεται κατά μέγιστο όριο για τρία μαθήματα ανά έτος σπουδών. Η εξέταση του Σεπτεμβρίου είναι και η τελική για κάθε μάθημα.

3.5 Προϋποθέσεις συνέχισης της φοίτησης

3.5.1 Για τους φοιτητές που εγγράφονται στο Πρόγραμμα από το ακαδ. έτος 2018-19 και στο εξής:

Ανεπιτυχής εξέταση (συμπεριλαμβανομένης και της εξεταστικής περιόδου του Σεπτεμβρίου) σε υποχρεωτικό μάθημα συνιστά λόγο οριστικής απόρριψης από το ΠΜΣ.

Μεταπτυχιακοί φοιτητές του πρώτου εξαμήνου σπουδών οι οποίοι δεν ολοκληρώνουν επιτυχώς κανένα από τα προβλεπόμενα μαθήματα ή σεμινάρια δεν μπορούν να συνεχίσουν τη φοίτηση και απορρίπτονται οριστικά από το Πρόγραμμα.

Προκειμένου οι ΜΦ να συνεχίσουν τη φοίτηση στο δεύτερο έτος σπουδών θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς τα υποχρεωτικά μαθήματα, το διεπιστημονικό σεμινάριο του πρώτου εξαμήνου και τουλάχιστον δύο από τα μαθήματα επιλογής του πρώτου έτους. Σε περίπτωση αποτυχίας **σε ένα μόνο μάθημα επιλογής** προβλέπεται η δυνατότητα

αντικατάστασής του από κάποιο άλλο επιλεγόμενο μάθημα κατά τη διάρκεια του δεύτερου έτους σπουδών.

Αποτυχία σε μάθημα του δεύτερου έτους σπουδών, συμπεριλαμβανομένης και της εξεταστικής περιόδου του Σεπτεμβρίου, συνιστά λόγο οριστικής απόρριψης από το ΠΜΣ και δεν επιτρέπει την ολοκλήρωση της ΜΔΕ.

Εάν μεταπτυχιακός φοιτητής αποτύχει στην εξέταση μαθήματος ή μαθημάτων, ούτως ώστε σύμφωνα με όσα ορίζονται στον Κανονισμό Μεταπτυχιακών Σπουδών θεωρείται ότι δεν έχει ολοκληρώσει επιτυχώς το πρόγραμμα, εξετάζεται, ύστερα από αίτησή του, από τριμελή επιτροπή μελών ΔΕΠ του ΤΕΑΠΗ, τα μέλη της οποίας έχουν το ίδιο ή συναφές αντικείμενο με το εξεταζόμενο μάθημα και ορίζονται από τη Συνέλευση του Τμήματος. Από την επιτροπή εξαιρείται ο υπεύθυνος της εξέτασης διδάσκων.

3.5.2 Για τους φοιτητές που έχουν εγγραφεί στο Πρόγραμμα πριν το ακαδ. έτος 2018-19:

Ανεπιτυχής εξέταση (συμπεριλαμβανομένης και της εξεταστικής περιόδου του Σεπτεμβρίου) σε υποχρεωτικό μάθημα συνιστά λόγο οριστικής απόρριψης από το ΠΜΣ.

Μεταπτυχιακοί φοιτητές του πρώτου εξαμήνου σπουδών οι οποίοι δεν ολοκληρώνουν επιτυχώς κανένα από τα προβλεπόμενα μαθήματα ή σεμινάρια δεν μπορούν να συνεχίσουν τη φοίτηση και απορρίπτονται οριστικά από το Πρόγραμμα.

Προκειμένου οι ΜΦ να συνεχίσουν τη φοίτηση στο δεύτερο έτος σπουδών θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς τα υποχρεωτικά μαθήματα, το διεπιστημονικό σεμινάριο του πρώτου εξαμήνου και τουλάχιστον δύο από τα μαθήματα επιλογής του πρώτου έτους. Σε περίπτωση αποτυχίας **σε ένα μόνο μάθημα επιλογής** προβλέπεται η δυνατότητα αντικατάστασής του από κάποιο άλλο επιλεγόμενο μάθημα κατά τη διάρκεια του δεύτερου έτους σπουδών.

Αποτυχία σε μάθημα του δεύτερου έτους σπουδών, συμπεριλαμβανομένης και της εξεταστικής περιόδου του Σεπτεμβρίου, συνιστά λόγο οριστικής απόρριψης από το ΠΜΣ και δεν επιτρέπει την ολοκλήρωση της ΜΔΕ.

3.6 Προϋποθέσεις αποφοίτησης

Προκειμένου να αποφοιτήσει ΜΦ από το ΠΜΣ και να στοιχειοθετήσει δικαίωμα λήψης του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει επιτυχώς όλα τα προβλεπόμενα μαθήματα, διεπιστημονικά σεμινάρια και τη ΜΔΕ εντός του προκαθορισμένου από τον Κανονισμό Σπουδών χρόνου.

Ανεπιτυχής εξέταση της ΜΔΕ συνιστά λόγο οριστικής απόρριψης από το ΠΜΣ.

3.7 Αναστολή σπουδών

Δυνατότητα **αναστολής σπουδών** παρέχεται μόνο σε περίπτωση τεκμηριωμένου αιτήματος για ιδιαίτερα σοβαρούς λόγους και μόνο μετά την ολοκλήρωση της φοίτησης στο πρώτο εξάμηνο σπουδών. Το αίτημα εξετάζεται από την Συντονιστική Επιτροπή του Προγράμματος, μετά από θετική εισήγηση του Συμβούλου Καθηγητή/τριας. Κατά τη διάρκεια της αναστολής σπουδών αίρεται η φοιτητική ιδιότητα και αναστέλλονται όλα τα σχετικά δικαιώματα, τα οποία προβλέπονται από το νόμο (φοιτητική κάρτα, δελτίο φοιτητικού εισιτηρίου, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, σίτιση).

3.8 Λογοκλοπή

Στο ΠΜΣ ισχύουν οι κανόνες που διέπουν τα ζητήματα της λογοκλοπής στο συνεργαζόμενο (μέχρι το ακαδ. έτος 2018-19) ίδρυμα UCL (<http://www.ucl.ac.uk/current-students/guidelines/plagiarism>)

3.9 Αξιολόγηση-βαθμολόγηση των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών

Η επίδοση σε κάθε μάθημα αξιολογείται και βαθμολογείται συνολικά. Στην αξιολόγηση περιλαμβάνονται η συμμετοχή και επίδοση στο μάθημα, καθώς και στα προβλεπόμενα στο πρόγραμμα του μαθήματος σεμινάρια, εργασίες και ασκήσεις. Ο τρόπος αξιολόγησης ορίζεται από τον διδάσκοντα του κάθε μαθήματος

Τα κριτήρια αξιολόγησης-βαθμολόγησης στο ΕΚΠΑ είναι:

Βαθμός 10: Οι φοιτητές δείχνουν στοιχεία εκτεταμένης, διεισδυτικής και κριτικής επισκόπησης της βιβλιογραφίας και άριστης κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα δημιουργικότητας, ανεξαρτησίας σκέψης και εξαιρετικής κατανόησης του πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα και πρακτική. Οι φοιτητές είναι ικανοί να αναπλαισιώνουν τη θεωρία και να παρουσιάζουν επιχειρήματα και πρωτότυπα δεδομένα που είναι εξαιρετικά σαφή, εστιασμένα και συνεκτικά.

Βαθμός 9: Οι ΜΦ δείχνουν στοιχεία εκτεταμένης, διεισδυτικής και κριτικής επισκόπησης της βιβλιογραφίας και σαφούς κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα δημιουργικότητας, ανεξαρτησίας σκέψης και πλήρους κατανόησης του πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα και πρακτική. Οι ΜΦ είναι ικανοί να χρησιμοποιούν κατάλληλη θεωρία και να παρουσιάζουν επιχειρήματα και πρωτότυπα δεδομένα που είναι πολύ σαφή, εστιασμένα και συνεκτικά.

Βαθμός 8: Οι ΜΦ δείχνουν στοιχεία ευρείας, συστηματικής και κριτικής επισκόπησης της βιβλιογραφίας και σαφούς κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν σε σημαντικό βαθμό στοιχεία δημιουργικότητας, ανεξαρτησίας σκέψης και πολύ καλής κατανόησης του πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα και

πρακτική. Οι ΜΦ είναι ικανοί να χρησιμοποιούν κατάλληλη θεωρία και να παρουσιάζουν επιχειρήματα και πρωτότυπα δεδομένα που είναι σαφή, εστιασμένα και συνεκτικά.

Βαθμός 7: Οι ΜΦ δείχνουν στοιχεία επαρκούς βιβλιογραφικής επισκόπησης και καλής κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν βασικά στοιχεία δημιουργικότητας, ανεξαρτησίας σκέψης και καλής κατανόησης του πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα. Οι ΜΦ μπορούν να συσχετίζουν τη μελέτη τους με συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πεδίο και να παρουσιάζουν επιχειρήματα με στοιχειώδη σαφήνεια και εστίαση.

Βαθμός 6: Οι ΜΦ δείχνουν σε βασικό επίπεδο στοιχεία βιβλιογραφικής επισκόπησης και κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Παρουσιάζουν βασική κριτική ικανότητα στην επισκόπηση της βιβλιογραφίας και μικρή ανάπτυξη ιδεών στην εφαρμογή της γνώσης. Μέσα σε αυτούς τους περιορισμούς, υπάρχουν ενδείξεις ότι οι φοιτητές έχουν κατανοήσει επαρκώς βασικές έννοιες και διαδικασίες του πεδίου.

Βαθμός 5 (απέτυχε): Οι ΜΦ δείχνουν στοιχεία μη εστιασμένης ή ανακριβούς επισκόπησης της βιβλιογραφίας και ανεπαρκούς κατανόησης των σημαντικότερων ζητημάτων του πεδίου. Οι ΜΦ δεν έχουν κατανοήσει πώς καθιερωμένες ερευνητικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή και ερμηνεία της γνώσης και πώς εφαρμόζονται στη δική τους έρευνα. Παρουσιάζουν επιχειρήματα ελλιπούς συνοχής και εστίασης.

Οι διαβαθμίσεις του βαθμού του τίτλου σπουδών έχουν ως εξής:

“καλώς”: μέσος όρος ίσος ή μεγαλύτερος του 6 και μικρότερος του 7.

“λίαν καλώς”: μέσος όρος ίσος ή μεγαλύτερος του 7 και μικρότερος του 8,5.

“άριστα”: μέσος όρος ίσος ή μεγαλύτερος του 8,5.

Η κλίμακα αξιολόγησης-βαθμολόγησης του Institute of Education είναι διαφορετική από την ισχύουσα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η αντιστοιχία ορίζεται ως εξής:

A = 8,6 έως 10, B = 6,6 έως 8, C = 6 έως 6,5 D = < 6,4.

4. ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)

Πρόκειται για την εις βάθος διερεύνηση ενός θέματος το οποίο εντάσσεται στο γνωστικό πεδίο του ΠΜΣ. Η ΜΔΕ μπορεί να είναι ερευνητική ή συνθετική γραπτή εργασία ή να περιλαμβάνει επίσης Πρακτική Άσκηση. Εκπονείται από τους/τις ΜΦ υπό την επίβλεψη κάποιας/ου διδάσκουσας/οντα του ΠΜΣ. Μετά την ολοκλήρωση του δεύτερου εξαμήνου σπουδών οι ΜΦ επιλέγουν θέμα και επιβλέπουσα/οντα καθηγήτρια/τή. Η επιλογή του θέματος γίνεται με βάση τα ενδιαφέροντα των φοιτητών και μετά από συνεννόηση με την/ον διδάσκουσα/οντα που θα αναλάβει την επίβλεψη της ΜΔΕ. Εκτός από τους διδάσκοντες του ΠΜΣ (ΕΚΠΑ και UCL IoE) την επίβλεψη ΜΔΕ αναλαμβάνουν και μέλη ΔΕΠ του Τμήματος ΕΑΠΗ-ΕΚΠΑ.

Η ΜΔΕ εκπονείται κατά τη διάρκεια του δεύτερου έτους σπουδών σε δύο φάσεις: η πρώτη (συγκρότηση της προβληματικής, σχέδιο και μέθοδος έρευνας) κατά το γ' εξάμηνο, και η δεύτερη (ολοκλήρωση και συγγραφή της ΜΔΕ) κατά το δ' εξάμηνο σπουδών.

Η τακτική συνεργασία με την/ον επιβλέπουσα/οντα είναι αναγκαία όσο διάστημα διαρκεί η εκπόνηση της ΜΔΕ.

4.1 Σεμινάριο ΜΔΕ

Το Σεμινάριο της ΜΔΕ έχει ως στόχο την υποστήριξη των ΜΦ κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας τους.

Το Σεμινάριο περιλαμβάνει τρεις συναντήσεις: μια ανοικτή συζήτηση με τους/τις επιβλέποντες/ουσες τον Οκτώβριο και δύο διήμερες συναντήσεις τον Φεβρουάριο και το Μάιο. Η συμμετοχή των ΜΦ είναι υποχρεωτική και αποτελεί μέρος της εκπόνησης της ΜΔΕ.

Το Φεβρουάριο γίνεται παρουσίαση της πρώτης φάσης της εργασίας (ερευνητικά ερωτήματα, βιβλιογραφική επισκόπηση, παρουσίαση μεθοδολογίας) από κάθε ΜΦ και το Μάιο παρουσιάζεται η πορεία ολοκλήρωσης της εργασίας (εμπειρικά δεδομένα, επεξεργασία, συμπεράσματα).

4.2 Έκταση και τεχνικά χαρακτηριστικά της ΜΔΕ

Η ΜΔΕ συντάσσεται στην ελληνική ή την αγγλική γλώσσα με βάση τη συμφωνία του ΜΦ και του/της επιβλέποντος/ουσας. Η έκτάσή της μπορεί να κυμαίνεται από 17.000 έως 20.000 λέξεις χωρίς τα παραρτήματα. Περιλαμβάνει υποχρεωτικά σύντομη περιγραφή του περιεχομένου (περίληψη) στην ελληνική και αγγλική γλώσσα.

Η εργασία πρέπει να είναι δακτυλογραφημένη, σε διάστιχο 1.5, μέγεθος γραμματοσειράς 12 (Arial ή Calibri) και σελίδες μεγέθους Α4. Στο εξώφυλλο αναγράφεται το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, το ΕΚΠΑ ή τα συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια, το όνομα του/της ΜΦ, το όνομα του/ης επιβλέποντος/ουσας, ο τίτλος της Μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, και το ακαδημαϊκό έτος. Πρότυπο του εξωφύλλου της ΜΔΕ είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ:

<http://www.ehr.ecd.uoa.gr/wp-content/uploads/2016/07/dissertation-cover-2017-18.pdf>

Η εργασία ολοκληρώνεται και υποβάλλεται για κρίση στο τέλος του δ' εξαμήνου σπουδών (βλ. ακαδημαϊκό ημερολόγιο). Κατατίθεται σε τρία (3) βιβλιοδετημένα αντίτυπα και σε ηλεκτρονική μορφή (cd-rom).

4.3 Χρονοδιάγραμμα εκπόνησης της ΜΔΕ

1 ^η εβδομάδα Οκτωβρίου (β' έτους)	Δήλωση θέματος και επιβλέπουσας/οντα ΜΔΕ.
4 ^η εβδομάδα Οκτωβρίου	Έναρξη σεμιναρίου ΜΔΕ: παρουσίαση του θέματος της ΜΔΕ από κάθε ΜΦ.
1 ^η εβδομάδα Φεβρουαρίου	Σεμινάριο ΜΔΕ: παρουσίαση της πρώτης φάσης της εργασίας (ερευνητικά ερωτήματα, βιβλιογραφική επισκόπηση, μεθοδολογία).
1 ^η εβδομάδα Μαΐου	Σεμινάριο ΜΔΕ: παρουσίαση της πορείας ολοκλήρωσης της εργασίας (εμπειρικά δεδομένα, επεξεργασία, συμπεράσματα).
15 Ιουνίου ή (μετά από παράταση) 30 Σεπτεμβρίου*	Υποβολή ΜΔΕ για κρίση.

*Δυνατότητα τρίμηνης παράτασης, μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου, για την ολοκλήρωση της ΜΔΕ παρέχεται από τη Συντονιστική Επιτροπή του Προγράμματος μετά από τεκμηριωμένη αίτηση του φοιτητή και θετική εισήγηση του επιβλέποντος μέλους ΔΕΠ.

Μετά από αυτή την ημερομηνία, παράταση υποβολής της διπλωματικής εργασίας μπορεί να δοθεί μόνο σε περίπτωση τεκμηριωμένου αιτήματος για ιδιαίτερα σοβαρούς λόγους και για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα εξάμηνο (δηλαδή μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου). Για την έγκριση της παράτασης απαιτείται εισήγηση του επιβλέποντος μέλους ΔΕΠ και η σύμφωνη γνώμη της Συντονιστικής Επιτροπής.

Οι αιτήσεις για παράταση κατάθεσης της ΜΔΕ υποβάλλονται, σύμφωνα με το ακαδημαϊκό ημερολόγιο, ως εξής:

- πρώτη αίτηση για τρίμηνη παράταση (μέχρι 30 Σεπτεμβρίου): τελευταία εβδομάδα Μαΐου.
- δεύτερη αίτηση για παράταση (μέχρι τέλος Φεβρουαρίου): τελευταία εβδομάδα Σεπτεμβρίου.

Σε περίπτωση χορήγησης δεύτερης παράτασης για την εκπόνηση της ΜΔΕ (μέχρι τέλος Φεβρουαρίου) απαιτείται εκ νέου εγγραφή και καταβολή ειδικού τέλους εγγραφής.

4.4 Αξιολόγηση της ΜΔΕ

Για την αξιολόγηση της ΜΔΕ ορίζεται από τη Συντονιστική Επιτροπή τριμελής επιτροπή με εισήγηση του/της επιβλέποντος/ουσας καθηγητή/ριας. (Για τους φοιτητές που έχουν γραφτεί στο ΠΜΣ πριν από το 2018-19 οι επιτροπές αξιολόγησης της ΜΔΕ είναι διμελείς). Στις επιτροπές αξιολόγησης των ΜΔΕ συμμετέχουν οι διδάσκοντες/ουσες του Προγράμματος καθώς και μέλη ΔΕΠ του ΤΕΑΠΗ-ΕΚΠΑ. Μέλη ΔΕΠ άλλων Τμημάτων μπορούν να οριστούν ως μέλη της επιτροπής αξιολόγησης εφόσον διδάσκουν σε

μεταπτυχιακό επίπεδο σε συναφές με το αντικείμενο του ΠΜΣ επιστημονικό πεδίο μετά από εισήγηση του επιβλέποντος.

Ο/Η φοιτητής/ρια παρουσιάζει προφορικά την εργασία του/της ενώπιον της εξεταστικής επιτροπής και απαντά στις ερωτήσεις και τα σχόλια των μελών της επιτροπής.

Αν υπάρχουν προβλήματα στο περιεχόμενο της ΜΔΕ, η επιτροπή μπορεί:

(α) να ζητήσει διορθώσεις και εκ νέου κατάθεση σε χρονικό διάστημα το οποίο ορίζεται τη στιγμή της προφορικής υποστήριξης. Μετά την εκ νέου κατάθεση της ΜΔΕ προβλέπεται και νέα προφορική εξέταση. Το ενδεχόμενο να ζητηθούν διορθώσεις ισχύει μόνο στην περίπτωση που η ΜΔΕ έχει κατατεθεί είτε εμπρόθεσμα (μέχρι 15 Ιουνίου) είτε στο διάστημα της τρίμηνης παράτασης (μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου). Δεν ισχύει στην περίπτωση δεύτερης παράτασης (τέλος Φεβρουαρίου).

(β) να απορρίψει την εργασία. Στην περίπτωση αυτή δεν είναι δυνατή η ολοκλήρωση του ΠΜΣ και ο/η ΜΦ διαγράφεται οριστικά από το πρόγραμμα.

(γ) για τις διμελείς εξεταστικές επιτροπές σε περίπτωση μη συμφωνίας μεταξύ των μελών της εξεταστικής επιτροπής όσον αφορά την επιτυχή ολοκλήρωση ή την απόρριψη της ΜΔΕ η Διοικούσα Επιτροπή ορίζει τρίτο εξεταστή. Η οριστική κρίση της ΜΔΕ καθορίζεται μετά από συνεδρίαση της διευρυμένης εξεταστικής επιτροπής, χωρίς νέα διαδικασία υποστήριξης.

4.5. Ψηφιακό αποθετήριο ΠΕΡΓΑΜΟΣ

Η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Αθηνών στη συνεδρία της 22ας-9-2016/ Αρ. Κεντρικού Πρ: 1617006790 και της 29ης-11-2016 / Αρ. Κεντρικού Πρ.: 1617011856 αποφάσισε ομόφωνα την **υποχρεωτική** κατάθεση της παραγόμενης στο ΕΚΠΑ “Γκρίζας Βιβλιογραφίας”, και συγκεκριμένα Πτυχιакές Εργασίες, Μεταπτυχιακές Διπλωματικές Εργασίες και Διδακτορικές Διατριβές, στην πλατφόρμα «Πέργαμος» η οποία αποτελεί το Ιδρυματικό Ψηφιακό Αποθετήριο του ΕΚΠΑ.

Με βάση την εφαρμογή της ενιαίας πολιτικής υποχρεωτικής ηλεκτρονικής κατάθεσης των εργασιών στο Ψηφιακό Αποθετήριο «Πέργαμος», η ορκωμοσία και η αποφοίτηση των φοιτητών συνδέεται άμεσα με τη διαδικασία αυτή.

Παρά την ύπαρξη ορισμένων δυνατοτήτων περιορισμού στην πρόσβαση του πλήρους κειμένου των μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών και διδακτορικών διατριβών, το Πανεπιστήμιο υποστηρίζει και ενθαρρύνει την επιλογή της ελεύθερης και απρόσκοπτης πρόσβασης στο περιεχόμενο, λαμβάνοντας υπόψη και το **ψήφισμα της 71^{ης} Συνόδου Πρυτάνεων και Προέδρων Δ.Ε. των Ελληνικών Πανεπιστημίων** (<http://www.synodos-aei.gr/announcements.html>) καθώς και τη **Διακήρυξη του Βερολίνου για την Ανοικτή Πρόσβαση στη Γνώση των Θετικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών** (https://openaccess.mpg.de/67671/BerlinDeclaration_gr.pdf) και τη **Διακήρυξη της Βουδαπέστης για την Ανοικτή Πρόσβαση** (<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/boai-10-translations/greek-translation-1>).

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών θεωρεί ότι με την εφαρμογή της νέας διαδικασίας, για την κατάθεση των εργασιών της “Γκρίζας Βιβλιογραφίας” στο Ψηφιακό Αποθετήριο, θα υπάρξει ευρύτερη προβολή, μέσω του διαδικτύου, του ερευνητικού έργου που πραγματοποιείται

στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και επιπλέον θα κατοχυρώνονται πληρέστερα τα πνευματικά δικαιώματα των συγγραφέων.

Οι φοιτητές και φοιτήτριες θα ενημερώνονται αναλυτικά από τη Γραμματεία σχετικά με τα βήματα που πρέπει να ακολουθούν για την ανάρτηση της εργασίας τους στο ψηφιακό αποθετήριο.

5. ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

5.1 Σύμβουλος Καθηγητής

Στην αρχή του πρώτου εξαμήνου σπουδών, η Συντονιστική Επιτροπή του Προγράμματος ορίζει για κάθε ΜΦ έναν διδάσκοντα του ΠΜΣ ως σύμβουλο. Οι σύμβουλοι συνεργάζονται με τους / τις ΜΦ σε όλη τη διάρκεια των σπουδών τους, βρίσκονται σε συχνή επικοινωνία μαζί τους και έχουν την ευθύνη να τους / τις συμβουλεύουν ως προς τις επιλογές μαθημάτων ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους.

Επιπλέον, η Συντονιστική Επιτροπή του Προγράμματος ορίζει για κάθε νέο/α ΜΦ έναν/μία παλιό/ά ΜΦ ως σύμβουλο, προκειμένου να διευκολύνει την ενημέρωση και την ένταξη των νέων ΜΦ στο ΠΜΣ.

5.2 Γραφείο Υποστήριξης του ΠΜΣ

Εκτός από τη Γραμματεία του ΤΕΑΠΗ (Ναυαρίνου 13^Α ισόγειο), η οποία ασκεί το διοικητικό έργο του ΠΜΣ (εγγραφές, βεβαιώσεις, πτυχία κλπ), λειτουργεί και το γραφείο του Προγράμματος, το οποίο παρέχει υποστήριξη στους μεταπτυχιακούς φοιτητές για θέματα σχετικά με τη φοίτηση στο Πρόγραμμα.

Υπεύθυνη: Ελένη Σωτηρίου

Δ/νση: Σταδίου 5, 7^{ος} όροφος

Τηλ.: 210 368 9312

e-mail: pmsteapi@gmail.com

5.3 Σπουδαστήριο

Κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο Πανεπιστήμιο Αθηνών οι φοιτητές μπορούν να αναζητήσουν το βιβλιογραφικό υλικό που χρειάζονται για τη συγγραφή των εργασιών τους από τα ηλεκτρονικά περιοδικά και τις βάσεις δεδομένων στις οποίες το Πανεπιστήμιο έχει εξασφαλίσει πρόσβαση. Επίσης, μπορούν να χρησιμοποιούν το σπουδαστήριο του ΠΜΣ, όπου υπάρχει βιβλιογραφικό υλικό σχετικό με το αντικείμενο σπουδών του Κοινού Προγράμματος.

Υπεύθυνη: Σεριφέ Σιράκ

Δ/νση: Σταδίου 5, 7^{ος} όροφος

Τηλ.: 210-3689313

Το σπουδαστήριο λειτουργεί καθημερινά 16.00-20.00.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

6.1 ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Μεθοδολογία έρευνας στο ελληνικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο (ΚΩΔ: 811)
Υπεύθυνη μαθήματος: Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου

Διδάσκουσες: Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου, Άννα Λυδάκη, Εύη Μάσχα

Γενικό περίγραμμα μαθήματος

Στόχος του μαθήματος είναι να αποκτήσουν οι ΜΦ την ικανότητα να συνθέτουν τις θεωρητικές προκείμενες με την ερευνητική πρακτική και τα εμπειρικά δεδομένα. Επιδιώκεται η θεωρητική, εννοιολογική και πρακτική αλληλοσυσχέτιση μεταξύ ερευνητικών ερωτημάτων, θεωρητικών επιλογών και επεξεργασίας εννοιών της έρευνας στην εκπαίδευση. Οι επιστημολογικές βάσεις διαφορετικών ερευνητικών προσεγγίσεων εξετάζονται μέσα από συγκεκριμένα επιστημολογικά παραδείγματα. Παράλληλα, προσεγγίζονται κριτικά οι όροι παραγωγής της νέας γνώσης και η κοινωνική χρήση της τελευταίας. Οι ΜΦ καλούνται να ασκηθούν σε διαφορετικές μεθόδους και τεχνικές της ποιοτικής έρευνας και να συγκροτήσουν, μέχρι το τέλος του εξαμήνου, ένα ολοκληρωμένο σχέδιο έρευνας. Δίνεται έμφαση στις ποιοτικές ερευνητικές στρατηγικές της εθνογραφίας, της βιογραφικής προσέγγισης και της έρευνας δράσης καθώς και σε τέσσερις διαφορετικές τεχνικές συλλογής (παραγωγής) και ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων: στην ποιοτική συνέντευξη, στις βιογραφικές αφηγήσεις, στη συμμετοχική παρατήρηση και στην ανάλυση περιεχομένου.

Στόχοι

Η κριτική εξέταση των ποικίλων μεθόδων και τεχνικών κοινωνικής και εκπαιδευτικής έρευνας στη βάση των αντίστοιχων θεωριών και επιστημολογικών παραδειγμάτων.

Η κριτική εξέταση της σχέσης του σχεδίου έρευνας με τη θεωρία και τα εμπειρικά δεδομένα που απορρέουν από το ερευνητικό ερώτημα.

Η κατανόηση των διαφορετικών σταδίων της ερευνητικής διαδικασίας, η εξοικείωση με συγκεκριμένες τεχνικές της ποιοτικής έρευνας καθώς και η συγκρότηση σχεδίου έρευνας.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Το συγκεκριμένο μάθημα αποσκοπεί να καταστήσει τους ΜΦ ικανούς:

– να συνδέουν τη θεωρία και τις υποκείμενες έννοιες με την κοινωνική και εκπαιδευτική έρευνα σε διαφορετικές παραδειγματικές προοπτικές – με έμφαση στην κατασκευή των κοινωνικών διακρίσεων.

– Να εντοπίζουν ερευνητικά ζητήματα και ερωτήματα και να τα πλαισιώνουν με τη θεωρία, καθώς και το κοινωνικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο.

- Να κατέχουν και να χειρίζονται τη θεωρία και τις ερευνητικές μεθόδους που κρίνουν κατάλληλες για το εκάστοτε πλαίσιο, εκπαιδευτικό πρόβλημα και ερευνητικό ερώτημα.
- Να συνθέτουν και να αξιολογούν πληροφορίες προερχόμενες από διαφορετικές πηγές και να αναπτύσσουν πρωτότυπη επιχειρηματολογία στη βάση αποδείξεων και αιτιολογήσεων
- Να διατυπώνουν με σαφήνεια την επιχειρηματολογία τους στον προφορικό και γραπτό λόγο, ικανοποιώντας αυστηρά ακαδημαϊκά κριτήρια
- Να εργάζονται αναστοχαστικά επάνω στη προσωπική τους έρευνα που διενεργείται στα πλαίσια του μαθήματος.

Μαθησιακές διαδικασίες

Το μάθημα περιλαμβάνει εισαγωγικές διαλέξεις από τις διδάσκουσες, συζήτηση γύρω από κεντρικά ζητήματα μεθόδων και μεθοδολογίας της κοινωνικής έρευνας καθώς και ασκήσεις πάνω σε συγκεκριμένες μεθόδους και τεχνικές. Προϋπόθεση παρακολούθησης και συμμετοχής στις συζητήσεις και τις ασκήσεις είναι η σε βάθος μελέτη της εβδομαδιαίας προτεινόμενης βιβλιογραφίας.

Αξιολόγηση

Σε κάθε μάθημα οι ΜΦ θα πρέπει να έχουν μελετήσει τη βιβλιογραφία της συγκεκριμένης ενότητας και να έχουν ενεργό συμμετοχή στη συζήτηση (20%).

Κάθε ΜΦ καλείται να συγκροτήσει σχέδιο (ποιοτικής) έρευνας σε δύο στάδια:

α) Στο πρώτο στάδιο το σχέδιο έρευνας θα περιέχει το θέμα της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, τις τεχνικές παραγωγής ποιοτικών δεδομένων και σύντομη βιβλιογραφία (1.500 λέξεις). (30%)

β) Μετά από ανατροφοδότηση, στο δεύτερο στάδιο το σχέδιο έρευνας θα περιέχει το θέμα της έρευνας, σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση (θεωρία και σχετικές έρευνες), τα ερευνητικά ερωτήματα, τεχνικές παραγωγής και ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων, χρονοδιάγραμμα και βιβλιογραφία (έως 3.000 λέξεις). (30%)

Κάθε ΜΦ καλείται να παρουσιάσει γραπτώς ένα σχεδιάσμα (ερευνητικού εργαλείου ή κατηγοριών ανάλυσης) 1500 περίπου λέξεων για μια από τις τέσσερις βασικές τεχνικές παραγωγής ή ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων που διδάσκονται στη διάρκεια του εξαμήνου (ποιοτική συνέντευξη, αφηγήσεις ζωής, συμμετοχική παρατήρηση, ανάλυση περιεχομένου). Ο/η κάθε ΜΦ θα πρέπει να προετοιμάσει το σχεδιάσμα μιας τεχνικής που έχει ήδη επιλέξει και συμπεριλάβει στο σχέδιο έρευνας που προετοιμάζει. Το σχεδιάσμα της τεχνικής θα πρέπει να εμπίπτει ακριβώς στο θέμα της έρευνας που έχει ήδη διατυπωθεί, με στόχο να δοθούν απαντήσεις στα υπάρχοντα ερευνητικά ερωτήματα. (20%).

Σχέδιο μαθήματος

Εισαγωγή: Φιλοσοφικές και θεωρητικές προσεγγίσεις στην κοινωνική έρευνα

Ποσοτική και ποιοτική έρευνα, ερευνητικές στρατηγικές
 Η δομή του σχεδίου έρευνας. Επιλογή θέματος, διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων
 Ζητήματα δεοντολογίας, πρακτικά ζητήματα. Αξιοπιστία και εγκυρότητα
 Βιβλιογραφική επισκόπηση και βιβλιογραφικές αναφορές
 Ζητήματα μέτρησης στην ποσοτική έρευνα
 Παραγωγή ποιοτικών δεδομένων I: Συνέντευξη
 Παραγωγή ποιοτικών δεδομένων II: Συνέντευξη – Διδάσκουσα: Εύη Μάσχα
 Παραγωγή ποιοτικών δεδομένων III: Βιογραφικές αφηγήσεις – Διδάσκουσα: Άννα Λυδάκη
 Παραγωγή ποιοτικών δεδομένων IV: Συμμετοχική παρατήρηση
 Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων I: Ανάλυση περιεχομένου
 Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων II: Προσεγγίσεις ανάλυσης λόγου
 Κλείσιμο, αξιολόγηση μαθήματος

Προτεινόμενη ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Becker, H. S. (2007) (2nd edition) *Writing for Social Scientists: How to Start and Finish Your Thesis, Book, or Article*, Chicago: University of Chicago Press.
- Cohen, G. & Conway, M.A. (2007) (3rd edition) *Memory in the real world*, Hove: Psychology Press.
- Delamont, S. (2016) (3rd edition) *Fieldwork in Educational Settings: methods, pitfalls and perspectives*, London: Routledge.
- Denzin, N. K. & Y. Lincoln (2017) (5th edition) *The Sage Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Drew, P., Raymond, G. & D. Weinberg (επιμ.) (2006) *Talk and Interaction in Social Research Methods*, London: Sage.
- Emerson, R. M., Fretz, R. I. & L. L. Shaw (2011) (2nd edition) *Writing Ethnographic Fieldnotes*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Freebody, P. (2003) *Qualitative Research in Education: Interaction and practice*, London: Sage.
- Granhag, P.A., Landstrom, S. & Nordin, A. (2017) *Evaluation of Oral Statements: A scientifically based decision-aid for migration cases*, Gothenburg: University of Gothenburg.
- Gunaratnam, Y. (2003) *Researching 'Race' and Ethnicity: Methods, knowledge and power*, London: Sage.
- Hammersley, M. & P. Atkinson (2007) (3rd edition) *Ethnography: Principles in practice*, London: Routledge.
- Krippendorff, K. (2004) (2nd edition) *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*, Beverly Hills, London, Sage.
- Kvale, S. & S. Brinkmann (2009) *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Saldaña, J. (2015) (3rd edition) *The Coding Manual for Qualitative Researchers*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Perfect, T.J. & Lindsay, D.S. (2014) (eds.) *SAGE Handbook of Applied Memory*, London: Sage Publications.
- Seidman, I. (2006) (3rd edition) *Interviewing as Qualitative Research*, New York: Teachers College Press.

- Silverman, D. (2015)(5th edition) *Interpreting Qualitative Data*, London: Sage.
- Silverman, D. (ed.)(2016)(4th edition) *Qualitative Research: Theory, method and practice*, London: Sage.
- Silverman, D. & A. Marvasti (2008) *Doing Qualitative Research: A comprehensive guide*, London: Sage.
- Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R. & Vetter, E. (2000) *Methods of Text and Discourse Analysis*, London, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Wooffitt, R. (2005) *Conversation Analysis and Discourse Analysis: a Comparative and Critical Introduction*, London: Sage.

Προτεινόμενη ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Adler, S. E. & R. Clark (2018) (5^η έκδοση) *Κοινωνική έρευνα: Μια ξενάγηση στις μεθόδους και στις τεχνικές*, Θεσσαλονίκη: εκδ. Τζιόλα.
- Babbie, E. (2011) *Εισαγωγή στην Κοινωνική Έρευνα*, Αθήνα: Κριτική.
- Bryman, A. (2017) *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*, Αθήνα: εκδ. Gutenberg.
- Γεωργαλίδου, Μ., Σηφianού Μ. και Β. Τσάκωνα (επιμ.) (2014) *Ανάλυση Λόγου: Θεωρία και εφαρμογές*, Αθήνα: εκδ. Νήσος.
- Chalmers, A.F. (2001) *Τι είναι αυτό που το λέμε επιστήμη*; Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (επιμ.) (2008) *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Eco, U. (1994) *Πώς γίνεται μια διπλωματική εργασία*, Αθήνα: νήσος.
- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015) (2^η έκδοση) *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*, Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2017) *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας και επιστημολογία των κοινωνικών επιστημών*, Θεσσαλονίκη: εκδ. Τζιόλα.
- Κυριαζή, Ν. (2011) *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*, Αθήνα: Πεδίο.
- Λυδάκη, Ά. (2016) *Αναζητώντας το χαμένο παράδειγμα. Επιτόπια έρευνα, κατανόηση, ερμηνεία*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Mason, J. (2011) *Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας*, Αθήνα: Πεδίο.
- Μποζατζής Ν. και Θ. Δραγώνα (επιμ.) (2011) *Κοινωνική Ψυχολογία: Η στροφή στον λόγο*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παπαγεωργίου, Γ. (2004)(επιμ.) *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα*, Αθήνα: Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός.
- Πηγιάκη Π. (1988) *Εθνογραφία. Η μελέτη της ανθρώπινης διάστασης στην κοινωνική και παιδαγωγική έρευνα*, Αθήνα: εκδ. Γρηγόρης.
- Phillips, L. & M. W. Jorgensen (2009) *Ανάλυση Λόγου: Θεωρία και μέθοδος*, Αθήνα: εκδ. Παπαζήση.
- Plummer, K. (2000) *Τεκμήρια Ζωής: Εισαγωγή στα προβλήματα και τη βιβλιογραφία μιας ανθρωπιστικής μεθόδου*, Αθήνα: Gutenberg.
- Πουρκός Μ. και Μ. Δαφέρμος (επιμ.) (2010) *Ποιοτική Έρευνα στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση*, Αθήνα: Τόπος.
- Σαραφίδου, Γ.-Ο. (2011) *Συνάρθρωση Ποσοτικών και Ποιοτικών Προσεγγίσεων*, Αθήνα: Gutenberg.
- Τάτσης, Ν. Χ. (1999) (3η έκδοση) *Κλασικές Έρευνες των Κοινωνικών Επιστημών*, Αθήνα:

Οδυσσέας.

Τσιώλης, Γ. (2006) *Ιστορίες ζωής και βιογραφικές αφηγήσεις*, Αθήνα: Κριτική.

Τσιώλης, Γ. (2014) *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*, Αθήνα: Κριτική.

Κοινωνικές Ανισότητες, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εκπαίδευση : Σύγχρονα θεωρητικά ζητήματα (ΚΩΔ: 812)

Υπεύθυνες μαθήματος: Εύη Ζαμπέτα, Μαίρη Λεοντσίνη

Διδάσκοντες/ουσες: Βασίλης Βουτσάκης, Εύη Ζαμπέτα, Μαίρη Λεοντσίνη, Ευγενία Φλογαΐτη

Το μάθημα είναι υποχρεωτικό και στοχεύει στην κριτική παρουσίαση και αποτίμηση των κοινωνικών ανισοτήτων στο εκπαιδευτικό πλαίσιο.

1.Εισαγωγή: Εύη Ζαμπέτα, Μαίρη Λεοντσίνη

2. Α. Ανθρώπινα και συνταγματικά δικαιώματα: Βασίλης Βουτσάκης

Ποια είναι τα δικαιώματά μας; Είναι ίδια τα πολιτικά δικαιώματα (π.χ. το δικαίωμα ψήφου) με τα κοινωνικά (π.χ. το δικαίωμα στην παιδεία); Και σε τι διαφέρουν από τις ατομικές ελευθερίες (π.χ. την ελευθερία έκφρασης);

Σε τι διαφέρουν τα συνταγματικά από τα ανθρώπινα δικαιώματα; Έχουν όλοι οι άνθρωποι δικαιώματα – ακόμη κι εκείνοι των οποίων οι παραδόσεις ή ο τρόπος ζωής δεν τα αναγνωρίζουν;

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Δαγτόγλου, Π. Δ. (2010). *Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα* (γ' έκδ.). Αθήνα: Σάκκουλας, σελ. 97-128.

Vincent, R.J. (1986). *Human Rights and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 4-61

3.Β. Προϊστορία και ιστορία: Βασίλης Βουτσάκης

Ο Αριστοτέλης θεωρούσε τον άνθρωπο «ζώον πολιτικόν». Του ήταν αδιανόητα τόσο τα σύγχρονα συνταγματικά δικαιώματα που προβάλλουμε εναντίον του κράτους, όσο και το δικαίωμα αντίστασης. Ποιες κοινωνικές και ιδεολογικές, αλλά κυρίως θεωρητικές διεργασίες οδήγησαν στη διαμόρφωση της έννοιας του δικαιώματος, π.χ. από τον Hobbes ή τον Locke;

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Edmundson, W. (2004). *An Introduction to Rights*. Cambridge: CUP, pp. 3-40.

4.Γ. Θεμελίωση: Βασίλης Βουτσάκης

Πού θεμελιώνονται τα δικαιώματα; Σε νόμους ή διεθνείς συμβάσεις; Η θεμελίωση των δικαιωμάτων στο θετικό δίκαιο έχει το πλεονέκτημα της βεβαιότητας, άρα και της ασφάλειας, αλλά συναρτά την ισχύ των δικαιωμάτων με τη βούληση μιας αυθεντίας. Αν κάτι τέτοιο ισχύει, ποια τύχη έχουν οι μειοψηφίες, που διαφωνούν με την αυθεντία;

Αν πάλι τα δικαιώματα δεν θεμελιώνονται στο θετό δίκαιο, που θεμελιώνονται; Στη φύση του ανθρώπου; Υπάρχει μια ανιστορική και αμετάβλητη φύση του ανθρώπου;

Μήπως τα δικαιώματα δεν θεμελιώνονται σε στέρεες βάσεις; Αν όμως ισχύει κάτι τέτοιο, πώς μπορούν να μας προστατεύουν και να αντιτάσσονται στη βούληση της εξουσίας ή της πλειοψηφίας;

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Nagel, Th. (2004). *Personal Rights and Public Space. Concealment and Exposure and Other Essays* (OUP), 31-52.

5.Οι πολιτικές ταυτοτήτων και οι διεκδικήσεις των νέων κοινωνικών κινημάτων: *Μαίρη Λεοντσίνη*

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, οι κινητοποιήσεις και οι συλλογικότητες οργανώνονται συχνά με βάση τις πολιτισμικές όψεις των ταυτοτήτων, δηλαδή με έμφαση σε κατηγορίες ανάλυσης όπως το φύλο, η φυλή, η εθν(ο)τικότητα, η σεξουαλικότητα, η αναπηρία, κ. λπ, και όχι αποκλειστικά γύρω από την κοινωνική τάξη ή την ιδεολογία. Οι πολιτικές των ταυτοτήτων ενίοτε αφορούν ατομικές στρατηγικές, συμβάλλουν στις συλλογικές διεκδικήσεις των νέων κοινωνικών κινημάτων, ενώ εκκινούν από τις τραυματικές συνέπειες της παραγνώρισης, του στιγματικού ή της αποσιώπησης. Εισάγουν την πολιτισμική διάσταση στην ιδιότητα του πολίτη και δίνουν έμφαση στο δικαίωμα στη «διαφορετικότητα» στο πλαίσιο των αγώνων για αναγνώριση. Θα αναλύσουμε τη συζήτηση γύρω από τις πολιτικές ταυτοτήτων στο πλαίσιο των μεταδομιστικών θεωριών, αλλά και μέσα από το πρίσμα της κριτικής από τις θεωρίες των συγκρούσεων.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Alcoff, L., Hames-García, M., Mohanty, S. P., Moya, P. M. L. (eds) (2006). *Identity politics reconsidered*. New York: Springer.

Bernstein, M. (2005). Identity Politics. *Annual Review of Sociology*, vol. 31, pp. 47–74. JSTOR, www.jstor.org/stable/29737711.

Kessler-Harris, A. (2012). Gender Identity and the Gendered Process. *The Journal of American History*, 99(3), pp. 827–829. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/44308394.

Jones, A. (2010). Identity Politics: Part of a Reinvigorated Class Politics. *New Labor Forum*, 19(2), pp :12-15.

6. Η συζήτηση για τον αυτοπροσδιορισμό: φύλο, σεξουαλικότητα, εθνο(ικ)ότητα: Μαίρη Λεοντσίνη

Η συγκρότηση συλλογικών υποκειμένων με βάση το φύλο, τη σεξουαλικότητα και την εθνο(ικ)ότητα (μεταξύ άλλων) αναδεικνύουν το ζήτημα της αυτόβουλης δράσης και τη δυνατότητα του αυτοπροσδιορισμού. Ωστόσο, τόσο η αυτόβουλη δράση όσο και ο αυτοπροσδιορισμός αναλύονται ως παράγοντες, οι οποίοι αποτρέπουν τη συλλογική δράση και ευνοούν επιμεριστικές στρατηγικές. Με έμφαση στο φύλο και τη σεξουαλικότητα, θα παρουσιάσουμε και θα αναλύσουμε τη διεθνή συζήτηση σχετικά με τις συνέπειές τους στη συλλογική δράση, την κομβικότητα των εννοιών που διαμορφώνουν αιτήματα και διεκδικήσεις με συγκεκριμένα παραδείγματα όπως οι περιπτώσεις #MeToo και Ronnell.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

McQueen, P. (2016). Post-identity politics and the social weightlessness of radical gender theory. *Thesis Eleven*, 134(1), pp. 73-88.

Stringer, R. (2014). *Knowing Victims*. London: Routledge.

Weir, A. (2008). Global Feminism and Transformative Identity Politics. *Hypatia*, vol. 23, no. 4, pp. 110–133. *JSTOR*, JSTOR, www.jstor.org/stable/25483223.

[McNay](#), L. (2010). Feminism and Post-Identity Politics: The Problem of Agency, *Constellations*, 17(4), pp. 512-525.

Monro, S. (2005). Gender, Sexuality and the New Social Movements. *Gender Politics: Citizenship, Activism and Sexual Diversity*, Pluto Press, LONDON; ANN ARBOR, MI, pp. 119–146. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/j.ctt183q5wt.10.

Monro, S. (2005). Gender, Sexuality and Social Exclusion.” *Gender Politics: Citizenship, Activism and Sexual Diversity*, Pluto Press, LONDON; ANN ARBOR, MI, pp. 43–67. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/j.ctt183q5wt.7.

<https://www.nytimes.com/2018/08/13/nyregion/sexual-harassment-nyu-female-professor.html>

<https://www.insidehighered.com/news/2018/08/20/some-say-particulars-ronell-harassment-case-are-moot-it-all-comes-down-power>

7. Η ομοφοβία στην εκπαίδευση και η συζήτηση για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα: Μαίρη Λεοντσίνη

Η συζήτηση για την ομοφοβία ξεκινάει όταν διατυπώνονται οι αρχικές διεκδικήσεις από τις πολιτικές ταυτότητας και ακολουθεί την αυξανόμενη ορατότητα των (ανδρικών) γκέι ομάδων. Σταδιακά, γίνεται συστατικό της βιβλιογραφίας για τη σχολική παρενόχληση και η αντιμετώπισή της εντάσσεται στα προτάγματα της εκπαιδευτικής πολιτικής σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Η σύνδεση της ωστόσο με το εννοιολογικό πεδίο της φοβίας και την ψυχολογία για-το-ευρύ-κοινό, απο-πολιτικοποιεί τις σημασίες, τις οποίες μπορεί να παραγάγει και επαναφέρει ουσιοκρατικές προσεγγίσεις των έμφυλων εκφορών. Θα αναλύσουμε τη σχετική συζήτηση με βάση την περίπτωση Γιακουμάκη.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Frank, K. (2008). Not Gay, but Not Homophobic: Male Sexuality and Homophobia in the 'Lifestyle'. *Sexualities*, 11(4), 435-454. doi: 10.1177/1363460708091743.

Herek, G. M. (2004). Beyond "Homophobia": Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research & Social Policy*, 1(2), 6-24. doi: 10.1525/srsp.2004.1.2.6.

Tomsen, S., & Mason, G. (2001). Engendering homophobia: violence, sexuality and gender conformity. *Journal of Sociology*, 37(3), 257-273. doi: 10.1177/144078301128756337.

Weinberg, G. (1972). *Society and the Healthy Homosexual*, New York: St. Martin's Press

8. Το παιδί ως υποκείμενο δικαιωμάτων: Εύη Ζαμπέτα

Στις κλασικές εννοιολογήσεις των δικαιωμάτων, όπως π.χ. στην πραγματεία του Τ. Η. Marshall για την ιδιότητα του πολίτη, το παιδί κατανοείται ως «πολίτης υπό διαμόρφωση», ατελές άτομο, το οποίο επιδέχεται και χρήζει της προστασίας των ενηλίκων. Η αντίληψη αυτή διατρέχει την νεωτερική πολιτική σκέψη και εκφράζεται στο διεθνές πλαίσιο που αφορά τα δικαιώματα του παιδιού, τουλάχιστον μέχρι το πρώτο μέρος του εικοστού αιώνα. Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ (1989) αντιπροσωπεύει μια σημαντική μετατόπιση στην πρόσληψη της παιδικής ηλικίας, καθώς το παιδί αναγνωρίζεται ως ενεργητικό υποκείμενο δικαιωμάτων και όχι ως παθητικό αντικείμενο προστασίας εκ μέρους της πολιτικής των ενηλίκων. Το ζήτημα της θέσης των παιδιών στο λόγο περί δικαιωμάτων, όπως π.χ. η δυνατότητα λήψης αποφάσεων για ζητήματα που τα αφορούν, η πολιτική και κοινωνική συμμετοχή τους, εγείρει ερωτήματα που συνδέονται με τον συγκροτησιακό πυρήνα των δικαιωμάτων στις σύγχρονες κοινωνίες.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Lister, R. (2007). Why Citizenship: Where, When and How Children?. *Theoretical Inquiries in Law*, 8(2), 693-718.

Μακρυνιώτη, Δ. (επιμ.). (1997). *Παιδική Ηλικία*. Αθήνα: Νήσος.

Νάσκου-Περράκη, Π., Χρυσόγονος, Κ., Ανθόπουλος, Χ. (Επιμ.). (2002). *Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη. Ερμηνεία κατ' άρθρο*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Φασούλης, Β. (2016). *Τα δικαιώματα του παιδιού. Ιστορική διάσταση, σύγχρονη εξέλιξη και η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού*. Αθήνα: Παπαζήσης.

9. Η εκπαίδευση ως δικαίωμα: Εύη Ζαμπέτα

Η εκπαίδευση, ως βασικό στοιχείο των κοινωνικών δικαιωμάτων του πολίτη, κατανοείται ως αναγκαία προϋπόθεση για την ουσιαστική άσκηση άλλων δικαιωμάτων, ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών, όπως η ουσιαστική ελευθερία του λόγου και διαμόρφωση επιχειρημάτων, η συμμετοχή στην πολιτική διαδικασία, η συμμετοχή στην εργασία, η οικειοποίηση των πολιτισμικών αγαθών και η συμμετοχή στο συλλογικό κοινωνικό κεκτημένο. Η διασφάλιση αυτού του δικαιώματος παραπέμπει στον εγγυητικό ρόλο του κράτους. Ωστόσο, η εκπαίδευση αποτελεί ταυτόχρονα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα καθεαυτό, υπό την έννοια ότι δεν διαθέτει μόνο εργαλειακό χαρακτήρα, δηλ. δεν αποτελεί απλώς μέσο για την άσκηση άλλων δικαιωμάτων, αλλά αποτελεί συστατικό στοιχείο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ως εκ τούτου οφείλει να διασφαλίζεται χωρίς καμία εξαίρεση προς όλα τα ανθρώπινα όντα παντού.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Marshall, T. H., Bottomore, T. (2001). *Ιδιότητα του Πολίτη και Κοινωνική τάξη*, Αθήνα: Gutenberg.

Μουαμελετζή, Ε. (2002). Άρθρο 28 – Δικαίωμα στην Εκπαίδευση. Στο: Νάσκου-Περράκη, Π., Χρυσόγονος, Κ., Ανθόπουλος, Χ. (Επιμ.). *Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη. Ερμηνεία κατ' άρθρο*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Vorhaus, J. (2014). Prisoners' right to education: a philosophical survey. *London Review of Education*, 12(2), 162-174.

10. Θρησκευτική ελευθερία και εκκοσμίκευση: Εύη Ζαμπέτα

Η θρησκεία ως κοινωνικό φαινόμενο έχει επιδείξει αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα. Στο πλαίσιο της νεωτερικότητας, αν και αμφισβητήθηκε από τις θεωρίες της ορθολογικότητας τόσο οντολογικά όσο και πολιτικά, επιβίωσε ως στοιχείο της παράδοσης, αλλά και ως μέρος των ατομικών ελευθεριών. Η ελευθερία επιλογής θρησκευάτος και άσκησης της λατρείας συνιστούσε έναν περιορισμό της εξουσίας του κυρίαρχου στον έλεγχο των συνειδήσεων των πολιτών, γεγονός το οποίο εγκαλεί για την θρησκευτική ουδετερότητα του κράτους. Ωστόσο, οι αρχές της νεωτερικότητας δοκιμάζονται από τις πολιτικές πρακτικές όσον

αφορά τη θρησκεία στις σύγχρονες κοινωνίες. Οι εκπαιδευτικοί θεσμοί αποτελούν ένα κατεχόμενη πεδίο έκφρασης αυτών των αντιφάσεων.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Βουτσάκης, Β. (2004). Παιδεία και ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης. *Νομοκανονικά*, 4/2004, 11-56.

Ζαμπέτα, Ε. (2003). *Σχολείο και Θρησκεία*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Habermas, J. (2011). "The Political". The Rational Meaning of a Questionable Inheritance of Political Theology. In: E. Mendieta and J. VanAntwerpen (eds). *The Power of Religion in the Public Sphere*. Judith Butler, Jurgen Habermas, Charles Taylor, Cornel West. New York: Columbia University Press, pp. 15-33.

Σωτηρέλης, Γ. (1998). *Θρησκεία και εκπαίδευση κατά το Σύνταγμα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση*. Αθήνα: Σάκκουλας.

11. Το περιβάλλον και η αειφορία ως δικαίωμα: Ανθρώπινα δικαιώματα και δικαιώματα της φύσης: Ευγενία Φλογαΐτη

Τί είναι το δικαίωμα στο περιβάλλον; Είναι ανθρώπινο δικαίωμα ή είναι και δικαίωμα των φυτών ή των ζώων και της φύσης γενικότερα; Πού και πώς θεμελιώνονται τα ανθρώπινα δικαιώματα στο περιβάλλον; Ποια είναι η ιστορική τους αφετηρία και εξέλιξη; Πρόκειται για ατομικά ή συλλογικά δικαιώματα, κοινωνικά ή/και πολιτικά δικαιώματα; Υπάρχουν διαγενεαλογικά δικαιώματα και πως μπορούν να προσδιοριστούν; Η αειφορία υποδηλώνει νέες δέσμες δικαιωμάτων; Ποια είναι η σχέση του δικαιώματος στο περιβάλλον με άλλα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα;

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Leib, L. H. (2011). *Human Rights and the Environment: Philosophical, Theoretical and Legal Perspectives*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

Westra, L. (2008). *Environmental Justice and the Rights of Unborn and Future Generations*. Oxon: Earthscan.

Palmer, C. (2016). *Animal Rights*. Oxon: Routledge.

12. Περιβαλλοντική ανισότητα και περιβαλλοντική δικαιοσύνη: Έννοιες και κινήματα: Ευγενία Φλογαΐτη

Ανάλυση και κριτική διερεύνηση των εννοιών της περιβαλλοντικής ανισότητας, της περιβαλλοντικής αδικίας, του περιβαλλοντικού ρατσισμού και της περιβαλλοντικής

δικαιοσύνης. Ανάλυση παραδειγμάτων περιβαλλοντικής αδικίας. Κριτική προσέγγιση διεθνών και τοπικών κινημάτων για την περιβαλλοντική δικαιοσύνη. Η σύγχρονη προβληματική γύρω από τη διαχρονική περιβαλλοντική δικαιοσύνη και τη διαγενεαλογική αλληλεγγύη και τα ζητήματα που εγείρονται.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Chakraborty, J., Collins, T., & Grineski, S. (2016). Environmental Justice Research: Contemporary Issues and Emerging Topics. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 13(11), pp. 1-5.

Cole, L. W., & Foster, S. R. (2001). *Environmental Racism and the Rise of the Environmental Justice Movement*. New York and London: New York University Press.

Holifield, R. Chakraborty, J. Walker, G. (eds). (2018). *The Routledge Handbook of Environmental Justice*. New York: Routledge.

Schlosberg, D. (2007). *Defining Environmental Justice. Theories, Movements and Nature*. Oxford: Oxford University Press.

13. Συμπεράσματα – Αξιολόγηση μαθήματος: Εύη Ζαμπέτα, Μαίρη Λεοντσίνη

Δομή

Οι συναντήσεις πραγματοποιούνται κάθε εβδομάδα, σύμφωνα με το αναλυτικό περίγραμμα που δίδεται στην αρχή του εξαμήνου, και διαρκούν τρεις ώρες. Η (εκάστοτε) διδάσκουσα παρουσιάζει τις κατευθυντήριες γραμμές των ενοτήτων που πρόκειται να εξεταστούν, και ακολουθεί συζήτηση.

Αξιολόγηση

Οι ΜΦ οφείλουν να μελετούν κάθε εβδομάδα τη βιβλιογραφία που προβλέπεται στο αναλυτικό περίγραμμα και δίδεται στην αρχή του εξαμήνου. Η αξιολόγηση βασίζεται στην κριτική κατανόηση και επεξεργασία της προτεινόμενης βιβλιογραφίας σύμφωνα με τις οδηγίες της κάθε διδάσκουσας.

6.2 ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ (ΔΣ)

**Διεπιστημονικό Σεμινάριο α' εξαμήνου «Εκπαίδευση, δικαιώματα, ανισότητες»
(ΚΩΔ: 813)**

Συντονίστρια: Δήμητρα Μακρυνιώτη

Γενικό περίγραμμα

Στόχοι του σεμιναρίου είναι: α) να κατανοήσουν οι συμμετέχοντες το ευρύ φάσμα κοινωνικών παραγόντων που συντελούν στις κοινωνικές διακρίσεις, στην κοινωνική ανισότητα και στον αποκλεισμό· β) να εξοικειωθούν οι συμμετέχοντες με ένα επίσης ευρύ φάσμα θεωρητικών προσεγγίσεων προερχόμενων από την κοινωνιολογία, την κοινωνική ανθρωπολογία, την κοινωνική γλωσσολογία, την κοινωνική γεωγραφία, τις πολιτικές επιστήμες, τις επιστήμες της αναπηρίας, καθώς και από την κοινωνιολογία της υγείας και του σώματος σχετικά με τις κοινωνικές διακρίσεις· γ) να αποκτήσουν οι συμμετέχοντες την ικανότητα να επισημαίνουν και να αναλύουν κριτικά τις διάφορες μορφές, άρρητες και ρητές, που λαμβάνουν οι κοινωνικές διακρίσεις στις σύγχρονες κοινωνίες. Για το σκοπό αυτό η κοινωνική τάξη, η εθνικότητα, το φύλο, η σωματική και πνευματική αναπηρία, η φυλή, η γλώσσα και η σεξουαλικότητα διερευνώνται κριτικά ως φορείς της δόμησης και της αναπαραγωγής της κοινωνικής ανισότητας και ως παράγοντες που οδηγούν, μέσω επεξεργασμένων ή θεσμοποιημένων μηχανισμών, στον προσδιορισμό συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων ως «διαφορετικών», «προετοιμάζοντας» το έδαφος για τον κοινωνικό αποκλεισμό τους.

Στόχοι

Η επέκταση και ανάπτυξη της γνώσης και της κατανόησης των κοινωνικών διακρίσεων

Το να αποκτήσουν και να αναπτύξουν οι ΜΦ τα αναλυτικά εργαλεία που θα τους επιτρέψουν να κατανοήσουν μέσα από ένα διεπιστημονικό πρίσμα το πλέγμα των μηχανισμών που δομούν και αναπαράγουν την κοινωνική ανισότητα

Να αντιληφθούν οι ΜΦ τις κοινωνικές διακρίσεις ως συσχετισμό κοινωνικών παραγόντων, οι οποίοι αλληλεπιδρούν/ διασταυρώνονται όχι μόνο στη δημιουργία, αλλά και στην ενίσχυση των κοινωνικών διακρίσεων

Να αποκτήσουν οι ΜΦ την ικανότητα να αναγνωρίζουν μορφές κοινωνικών διακρίσεων στις σύγχρονες κοινωνίες και να αντιμετωπίζουν κριτικά τα διάφορα στοιχεία κοινωνικής πολιτικής και άλλα μέτρα που υιοθετούνται σχετικά με τις «μειονεκτούσες» κοινωνικές ομάδες.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση του σεμιναρίου οι συμμετέχοντες θα πρέπει:

Να έχουν αναπτύξει και επεκτείνει τη γνώση και κατανόηση των κοινωνικών διακρίσεων

Να έχουν κατανοήσει και εξετάσει κριτικά τις διάφορες μορφές ανισότητας και αποκλεισμού, την κυρίαρχη ιδεολογία σχετικά με την κοινωνική ύπαρξη και παρουσία των «διαφορετικών» κοινωνικών ομάδων, καθώς και τον διττό ρόλο της κοινωνικής πολιτικής ως προς την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων

Να έχουν αποκτήσει τη θεωρητική κατάρτιση που θα τους επιτρέψει να αναπτύξουν τα θεωρητικά και αναλυτικά εργαλεία, ώστε να κατανοήσουν σε βάθος την πολύπλοκη σχέση μεταξύ κοινωνικής τάξης, φυλής, φύλου, εθνότητας, γλώσσας, αναπηρίας και «ισότητας ευκαιριών» σε διάφορες σφαίρες της κοινωνικής ζωής.

Δομή

Το σεμινάριο διεξάγεται στη διάρκεια του εξαμήνου και περιλαμβάνει συνεδρίες με δέκα ομιλητές. Για κάθε συνεδρία προβλέπεται διαφορετικός ομιλητής, προερχόμενος από διαφορετικό επιστημονικό πεδίο (κοινωνιολογία, κοινωνική ανθρωπολογία, γλωσσολογία, πολιτικές επιστήμες, νομική επιστήμη, επιστήμες της αναπηρίας). Το νήμα που συνδέει τους ομιλητές εμπίπτει στην ευρύτερη θεματική των κοινωνικών διακρίσεων, της ανισότητας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Κάθε συνεδρία χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος πραγματοποιούνται η διάλεξη και οι σχετικές διευκρινιστικές παρατηρήσεις. Το δεύτερο μέρος αφιερώνεται στη συζήτηση με βάση τη σχετική βιβλιογραφία, τις προσωπικές εμπειρίες των συμμετεχόντων και τις περαιτέρω πληροφορίες του ομιλητή.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση βασίζεται στη συμμετοχή και στην γραπτή εργασία. Οι συμμετέχοντες πρέπει να συνεργαστούν σε μικρές ομάδες και να καταθέσουν μια μικρή γραπτή εργασία γύρω από το θέμα μιας διάλεξης που τους έχει υποδειχθεί εκ των προτέρων, καθώς και μια ατομική εργασία σχετικά με το θέμα οποιασδήποτε διάλεξης επιθυμούν.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο γ' εξαμήνου Εκπαίδευση, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνικές Ανισότητες (ΚΩΔ: 814)

Στο Διεπιστημονικό σεμινάριο του Σεπτεμβρίου 2019 μετέχουν: Θάλεια Δραγώνα, Εύη Ζαμπέτα, Μαίρη Λεοντσίνη, Σούλα Μαρινούδη, Judith Suissa, Βίλλυ Τσάκωνα, John Vorhaus.

Γενικό περίγραμμα

Το συγκεκριμένο ΔΣ είναι ένα εβδομαδιαίο εντατικό σεμινάριο-εργαστήριο (workshop), το οποίο προετοιμάζει τους ΜΦ για τη συμμετοχή στην πρωτογενή έρευνα και στη διαδικασία παραγωγής της γνώσης. Το ΔΣ συγκεντρώνει διδακτικό προσωπικό από το UCL-IOE και το Τμήμα ΕΑΠΗ σε μια από κοινού διδασκαλία. Προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των δύο ιδρυμάτων κυρίως μεταξύ των αντίστοιχων τμημάτων και των φοιτητών τους. Προωθεί επίσης τη θεωρητική, εννοιολογική και πρακτική συσχέτιση ερευνητικών

ερωτημάτων, θεωρητικών κατασκευών, του κοινωνικού πλαισίου και των εννοιολογήσεων με ένα γενικό αρχικό ερευνητικό ερώτημα. Η προσέγγιση και ανάλυση ενός αρχικού ερευνητικού ερωτήματος ή ζητήματος αναπτύσσεται σε πνεύμα συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων.

Το ΔΣ έχει τη δομή του εργαστηρίου για διδάσκοντες και ΜΦ και, ειδικά για τους τελευταίους, έχει το χαρακτήρα μαθητείας στην έρευνα. Κάθε ημερήσια συνάντηση απαρτίζεται: α) από την παρουσίαση μιας νέας έρευνας από τους διδάσκοντες του Τμήματος ΕΑΠΗ και του UCL-IOE, β) από ολιγομελή εργαστήρια, κατά τη διάρκεια των οποίων φοιτητές και διδάσκοντες επεξεργάζονται από κοινού το ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε στην αρχική παρουσίαση. Κατόπιν, γ) οι φοιτητές τοποθετούνται επί του ερωτήματος αυτού ενώπιον όλων των συμμετεχόντων στο ΔΣ και δ) ακολουθεί το κλείσιμο και τα συμπεράσματα. Η εργασία των ΜΦ πραγματοποιείται στη βάση συγκεκριμένων ερωτημάτων σχετικά με τα θέματα που παρουσιάστηκαν από τους διδάσκοντες και των αποτελεσμάτων της εργαστηριακής ανάλυσης και της συζήτησης.

Γενικοί στόχοι

Οι γενικοί στόχοι του ΔΣ είναι οι εξής:

Να παράσχει στους διδάσκοντες ένα βήμα για την παρουσίαση των νέων ερευνών τους σε ένα πλαίσιο που καθορίζεται από τις ανάγκες των ΜΦ και τη συνεργασία με αυτούς και τους άλλους διδάσκοντες.

Να εντάξει τους ΜΦ σε μια διαδικασία συνεργασίας και από κοινού έρευνας με τους διδάσκοντες, στη συγκρότηση ενός πλαισίου ανάλυσης συγκεκριμένων ερευνητικών ζητημάτων.

Να παράσχει στους ΜΦ ένα πλαίσιο ομαδικής εργασίας για το σχεδιασμό πρωτότυπης έρευνας.

Να παράσχει στους ΜΦ τη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών ως προς την εφαρμογή των αποκτημένων γνώσεων ερευνητικού σχεδιασμού και μεθοδολογίας στην διαχείριση συγκεκριμένων ερευνητικών ζητημάτων

Να παράσχει στους ΜΦ τη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών ως προς την συλλογική προετοιμασία και παρουσίαση της επιχειρηματολογίας τους

Να παράσχει στους ΜΦ τη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών ως προς την κριτική εξέταση των επιχειρημάτων που παρουσιάζονται από άλλους σε σχέση με το εκάστοτε θέμα της έρευνας.

Ειδικοί στόχοι

Οι ειδικοί στόχοι που αφορούν τους ΜΦ είναι οι εξής:

Η συνεργασία με τους διδάσκοντες στο πλαίσιο μιας μαθησιακής δραστηριότητας

Η συνεργασία με στόχο την κριτική προσέγγιση πρωτότυπων ερευνητικών ερωτημάτων-ζητημάτων

Η κριτική εξέταση εναλλακτικών μεθόδων για την ανάπτυξη πλαισίων ανάλυσης ερευνητικών ερωτημάτων

Η δυνατότητα εφαρμογής των αποκτημένων γνώσεων ερευνητικού σχεδιασμού και μεθοδολογίας στην διαχείριση συγκεκριμένων ερευνητικών ζητημάτων

Η συλλογική προετοιμασία και παρουσίαση της επιχειρηματολογίας τους

Η κριτική εξέταση των επιχειρημάτων που παρουσιάζονται από άλλους σε σχέση πάντα με το εκάστοτε θέμα της έρευνας.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Αποτελέσματα στο επίπεδο των διανοητικών δεξιοτήτων:

Το ΔΣ αποσκοπεί στο να συμβάλει ώστε να αποκτήσουν οι ΜΦ τη δυνατότητα:

Να αναπλαισιώνουν θέματα και ερωτήματα στη θεωρία, στην έρευνα, καθώς και στο επίπεδο της πολιτικής και των πρακτικών

Να χρησιμοποιούν την κατάλληλη θεωρία και τις κατάλληλες ερευνητικές μεθόδους για κάθε εξειδικευμένο πλαίσιο, εκπαιδευτικό πρόβλημα και ζήτημα έρευνας

Να αξιολογούν κριτικά την επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται σε σχέση με την εκάστοτε θεωρία και το εκάστοτε πλαίσιο και να προχωρούν σε ερμηνείες με βάση την ιδιαιτερότητα του υπό μελέτη πλαισίου

Να χρησιμοποιούν συστηματικές αναλύσεις ώστε να κατανοούν τις σχέσεις που διέπουν την εκπαίδευση

Να αξιολογούν κριτικά την εφαρμογή των διεθνών θεωριών σε διάφορα κοινωνικά και εκπαιδευτικά πεδία

Να αναπτύσσουν πρωτότυπη επιχειρηματολογία στη βάση αποδείξεων και αιτιολογήσεων

Να διατυπώνουν με σαφήνεια την επιχειρηματολογία τους στον προφορικό και γραπτό λόγο, ικανοποιώντας αυστηρά ακαδημαϊκά κριτήρια

Να εργάζονται σε διεπιστημονικές ομάδες και να ανταλλάσσουν ιδέες με σκοπό την παραγωγή νέας γνώσης.

Αποτελέσματα στο επίπεδο των επαγγελματικών-πρακτικών δεξιοτήτων:

Το ΔΣ αποσκοπεί στο να συμβάλει ώστε να αποκτήσουν οι ΜΦ τη δυνατότητα:

Να εφαρμόζουν εκπαιδευτικές θεωρίες και έννοιες στην έρευνα, καθώς και στο επίπεδο της πολιτικής και των πρακτικών

Να επισημαίνουν και να χρησιμοποιούν αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με συγκεκριμένα ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής και καθημερινής πρακτικής

Να δρουν αυτόνομα σε επαγγελματικό επίπεδο

Να συνεργάζονται αποτελεσματικά και να αναπτύσσουν το ομαδικό πνεύμα στους άλλους.

Μαθησιακές διαδικασίες

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι και δεξιότητες, το διδακτικό προσωπικό δημιουργεί «κοινότητες μαθητευόμενων ερευνητών» επιδεκτικών στην ομαδική μελέτη και μάθηση, καθώς και στην κριτική σκέψη.

Στους ΜΦ προσφέρεται ένα ευρύ φάσμα διδακτικών και μαθησιακών δραστηριοτήτων που συγκλίνουν με τους στόχους του ΔΣ. Αυτές περιλαμβάνουν: α) σύντομες παρουσιάσεις, τις οποίες ακολουθεί συζήτηση στο σύνολο των συμμετεχόντων, συνεδρίες υποστηριζόμενες από γραπτά κείμενα ή σύστημα Power Point β) σεμινάρια οργανωμένα είτε ως συμμετοχικές διαλέξεις, είτε ως παρουσιάσεις φοιτητικών εργασιών και γ) εργαστήρια και ολιγομελείς σεμιναριακές ομάδες που επεξεργάζονται είτε τα θέματα των παρουσιάσεων που προηγήθηκαν είτε, στα πλαίσια προκαθορισμένων δραστηριοτήτων, διαφορετικά κείμενα και ερευνητικά ερωτήματα. Η εκπόνηση των ατομικών εργασιών αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της δουλειά των ομάδων των ΜΦ και των συνεδριών-συζητήσεων. Ο στόχος αυτών των συνεδριών είναι να αναπτυχθεί η αλληλεπίδραση και η επιχειρηματολογικά θεμελιωμένη συζήτηση, ώστε να αποκομιστούν γνώσεις προερχόμενες από ένα ευρύ φάσμα επαγγελματικών εμπειριών φοιτητών και διδασκόντων. Οι ΜΦ ενθαρρύνονται να συγκροτούν ομάδες μελέτης για την αποτελεσματικότερη μάθηση και συζήτηση. Εργάζονται, επίσης, σε μικρές ομάδες σχεδιάζοντας μια έρευνα ή μια μέθοδο διδασκαλίας στα πλαίσια ενός ατομικά επιλεγμένου προγράμματος. Οι ΜΦ ενθαρρύνονται να αναπτύσσουν μια κοινή «επιστημονική» ταυτότητα μέσω της συγκρότησης ομάδων ανάγνωσης/ ενδιαφερόντων. Έτσι τα κοινά ενδιαφέροντα ενισχύονται και η μελέτη του οποιουδήποτε θέματος εμβαθύνεται. Ενθαρρύνονται επίσης να διατυπώνουν τον προβληματισμό τους σχετικά με τις αποκτώμενες γνώσεις μέσω εργαστηρίων και ομαδικών εργασιών.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση των ΜΦ βασίζεται στην καθημερινή συμμετοχή τους στα ομαδικά εργαστήρια. Επιπλέον, αξιολογούνται με βάση ατομική εργασία (της τάξεως των 2.500 – 3.000 λέξεων) που σχετίζονται με ερευνητικά ζητήματα τα οποία παρουσιάζονται στις συναντήσεις του ΔΣ.

6.3 ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ-ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Γλώσσα και εκπαίδευση (ΚΩΔ. 821)

Διδάσκουσα: Δήμητρα Κατή

Γενικό περίγραμμα μαθήματος

Το μάθημα εστιάζει στο πώς οι γλωσσικές πρακτικές και ιδεολογίες στο σχολείο και ευρύτερα στην κοινωνία καθορίζουν την (ανα)παραγωγή γνώσης, ιδεολογίας και κοινωνικής ισχύος. Στην εισαγωγή οι κυρίαρχες αντιλήψεις για τη γλώσσα –επιστημονικές και καθημερινές– εμφανίζονται ως κοινωνικο-ιστορικά προϊόντα, που καθορίζουν το πώς αντιλαμβανόμαστε το ρόλο της γλώσσας στην εκπαίδευση. Η κυρίαρχη στρουκτουραλιστική παράδοση στις επιστήμες της γλώσσας, η οποία εκλαμβάνει τη γλώσσα ως αυτόνομο αντικείμενο, αντιπαρατίθεται με κοινωνικές-λειτουργικές παραδόσεις που την εκλαμβάνουν ως κοινωνικό σύστημα νοηματοδότησης. Στη βάση των τελευταίων ακολουθεί μια εισαγωγή σε ζητήματα κρίσιμα για την εκπαίδευση, κυρίως στην κοινωνική ποικιλομορφία και συνεχή αλλαγή της γλώσσας όπως και στη σχέση της με τη σκέψη, την ιδεολογία, τις κοινωνικές ταυτότητες και σχέσεις. Στο τρίτο και πιο κομβικό μέρος του μαθήματος, εξετάζονται οι γλωσσικές πρακτικές και ιδεολογίες μέσα στο σχολείο, τόσο από τη σκοπιά των κοινωνικών δυναμικών που τις διαμορφώνουν όσο και των επιπτώσεών τους – γνωσιακών, ιδεολογικών και κοινωνικο-πολιτικών. Έμφαση δίνεται στη συγκρότηση και στο ρόλο των αναλυτικών προγραμμάτων γλώσσας, τα οποία παραδοσιακά προωθούν μια εθνική πρότυπη γλώσσα και αναπαράγουν κοινωνικές ανισότητες και ιδεολογίες. Ειδικότερα τα ζητήματα του γραμματισμού και της διγλωσσίας /πολυγλωσσίας εξετάζονται στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας των σύγχρονων εθνικών κρατών.

Στόχοι

Να εξεταστούν οι διαφορετικές επιστημονικές αντιλήψεις για τη γλώσσα και οι συνέπειες τους για τη μελέτη της εκπαίδευσης. Ειδικότερα, να αναπτυχθεί μια κριτική στάση προς το κυρίαρχο ρεύμα του δομισμού στη γλωσσολογία.

Να υποδειχτούν οι καθημερινοί μύθοι για τη γλώσσα, ειδικά μάλιστα όσοι υιοθετούν οι εκπαιδευτικοί στη χώρα μας, και να αποδομηθούν με βάση επιστημονικά δεδομένα όπως και να φανεί το πώς σχετίζονται με γλωσσικές πρακτικές στο σχολείο.

Να εξοικειωθούν οι φοιτητές/τριες με τη θεωρία και έρευνα στη λειτουργική και κοινωνική γλωσσολογία όσον αφορά ειδικότερα τη γλωσσική ποικιλομορφία και αλλαγή καθώς και τη σχέση της γλώσσας με τη σκέψη, την ιδεολογία, την κοινωνική ταυτότητα και ισχύ.

Να υποδειχτεί πώς τα γλωσσικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών είναι κοινωνικοπολιτικά προϊόντα και έχουν πολλαπλές κοινωνικές και γνωστικές συνέπειες.

Να βοηθήσει τους/τις φοιτητές/τριες να εξετάσουν σε βάθος την έρευνα και τις παιδαγωγικές πρακτικές σχετικά με το γραμματισμό και ζητήματα διγλωσσίας/πολυγλωσσίας.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Μέχρι το τέλος της σειράς των μαθημάτων οι ΜΦ πρέπει να έχουν:

αναπτύξει μια κριτική στάση απέναντι στον επιστημονικό λόγο σχετικά με τη γλώσσα, και ιδιαίτερα απέναντι την κυρίαρχη δομιστική παράδοση στη γλωσσολογία, καθώς και να έχουν συνειδητοποιήσει πώς καθορίζει την κατανόησή του ρόλου της γλώσσας στην εκπαίδευση και την κοινωνία γενικότερα.

εξοικειωθεί με τις θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις σε ζητήματα που είναι σημαντικά για την εκπαίδευση, όπως η γλωσσική ποικιλομορφία και αλλαγή, καθώς επίσης και η σχέση γλώσσας, σκέψης, ιδεολογίας και εξουσίας, ώστε να είναι σε θέση να εκπονήσουν συστηματικότερες μελέτες.

εξοικειωθεί με τη θεωρία και την έρευνα σχετικά με τις γλωσσικές πρακτικές και στάσεις στο σχολείο, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικοϊστορικής παραλλαγής τους, τη διαμόρφωσή τους από τους ιδεολογικούς και κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες και τις σημαντικές γνωστικές, ιδεολογικές και πολιτικές συνέπειές τους.

εξοικειωθεί με τις διαφορετικές επιστημονικές, παιδαγωγικές και πολιτικές προσεγγίσεις των σύνθετων ζητημάτων της πολυγλωσσίας και του γραμματισμού στα σύγχρονα γλωσσικά αναλυτικά προγράμματα.

Δομή

Το μάθημα αποτελείται από τριώρες εβδομαδιαίες συναντήσεις. Οι περισσότερες είναι εστιασμένες στην παρουσίαση από τον καθηγητή που ακολουθείται από σχετική συζήτηση. Κατά τη διάρκεια των τελικών συναντήσεων, οι φοιτητές παρουσιάζουν τις εργασίες τους.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση θα εξαρτηθεί από τη συμμετοχή στα εβδομαδιαία σεμινάρια ειδικά μέσω της συζήτησης. Κυρίως όμως, θα εξαρτηθεί από μια εργασία κριτικής παρουσίασης μιας έρευνας ή θεωρητικής θέσης για τη σχέση γλώσσας, εκπαίδευσης και κοινωνίας, η οποία επιλέγεται σε συνεργασία με τη διδάσκουσα. Η εργασία θα παρουσιαστεί προφορικά κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου και θα κατατεθεί σε ένα πιο εκτενές γραπτό δοκίμιο περίπου 5.000 λέξεων στο τέλος του εξαμήνου.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Bauer L. & Trudgill P. 1998. *Language Myths*. Penguin.

Fairclough N. (ed.) 1992. *Critical Language Awareness*. Longman.

McMahon A. 1994. *Understanding Language Change*. Cambridge University Press.

Romaine S. (1982) *Sociolinguistic variation in speech communities*. Arnold

- Christie F. 1999. *Pedagogy and the Shaping of Consciousness: Linguistic and Social Processes*. Cassell Academic.
- Block D. & Cameron D. 2001. *Globalization and Language Teaching*. Routledge
- May S. 2001. *Language and Minority Rights: Ethnicity, Minority Rights and the Politics of Language*. Longman.
- Cummins, J. 2000. *Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire*. Multilingual.
- Baker C. 2001. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Multilingual.
- Christides A.F. (ed.) 1999 *Strong and Weak Languages in the European Union*. Thessaloniki: Center for the Greek Language.
- Hasan R. & G. Williams (eds.) 1996. *Literacy in Society*. Longman
- Gee J.P. 1996. *Social Linguistics and Literacies: Ideology in Discourses*. Taylor & Francis.
- Baker C.D. & Luke A. (eds.) 1991. *Towards a Critical Sociology of Reading Pedagogy*. Benjamins.
- Rassool N. 1999. *Literacy for Sustainable Development in the Age of Information*. Multilingual.
- Cope B. & M. Kalantzis (eds.) 1999. *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Futures*. Routledge.

Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες (ΚΩΔ: 822)

Διδάσκουσα: Αλεξάνδρα Ανδρούσου

(Το μάθημα προσφέρεται μόνο σε δευτεροετείς φοιτητές/τριες)

Περιγραφή μαθήματος

Αντικείμενο του μαθήματος είναι η κριτική ανάλυση της έννοιας της ανομοιογένειας των σχολικών τάξεων στις πολλαπλές της εκφράσεις και στη σύνδεσή της με την έννοια της ετερότητας. Εξετάζεται η σχέση μεταξύ του θεσμικού πλαισίου της εκπαίδευσης (αναλυτικά προγράμματα, εκπαιδευτική πολιτική) και της καθημερινής εκπαιδευτικής πράξης, μέσα από τη μελέτη επιμέρους περιπτώσεων και με τη βοήθεια αναλυτικών εργαλείων που προσφέρουν η εκπαιδευτική και κοινωνική ψυχολογία, η κοινωνική ανθρωπολογία και η παιδαγωγική θεωρία. Κάθε συνάντηση ξεκινά με μια εισαγωγή της διδάσκουσας, η οποία καθορίζει και το πλαίσιο της συζήτησης που θα ακολουθήσει με τους φοιτητές. Στην πρώτη ενότητα του μαθήματος παρουσιάζονται οι τρόποι με τους οποίους σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και στις ΗΠΑ και τον Καναδά η καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική έχει απαντήσει στην πρόκληση που αποτελεί η διαχείριση της διαφοράς σε μια σχολική τάξη. Στη δεύτερη ενότητα η έμφαση του μαθήματος δίνεται στη συστηματική,

αναλυτική, κριτική ανάγνωση συγκεκριμένων παιδαγωγικών πρακτικών μέσα από ποικίλο υλικό (βίντεο, καταγραφές, παιδαγωγικό υλικό, εργασίες μαθητών/τριών).

Στόχοι

Η κατανόηση από τους φοιτητές/τριες της πολλαπλότητας των παραγόντων που διέπουν τη διδακτική πράξη.

Η σύνδεση της ανάλυσης των διδακτικών πρακτικών με την εφαρμογή σύγχρονων διδακτικών θεωριών, όπως η θεσμική παιδαγωγική, η διαφοροποιημένη παιδαγωγική, η ενεργός μάθηση.

Η απόκτηση τους φοιτητές/τριες των εργαλείων εκείνων που θα τους επιτρέπει να επεξεργάζονται ένα παιδαγωγικό πλαίσιο διαχείρισης των ετεροτήτων.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι ΜΦ θα πρέπει:

Να έχουν συγκροτήσει και αναπτύξει αναλυτικές προοπτικές σχετικά με της θεωρίες και έννοιες της ετερότητας στη σχολική τάξη

Να έχουν συνδέσει την ανάλυση των διδακτικών πρακτικών με την εφαρμογή σύγχρονων διδακτικών θεωριών όπως η θεσμική παιδαγωγική, η διαφοροποιημένη παιδαγωγική, η ενεργός μάθηση.

Να έχουν εξετάσει και αξιολογήσει τα διάφορα προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ.

Δομή

Το μάθημα απαρτίζεται από τρία εβδομαδιαία σεμινάρια. Κάθε συνάντηση ξεκινά με μια εισαγωγή της διδάσκουσας. Το δεύτερο μέρος οργανώνεται γύρω από μια ομαδική εργασία ή ανοιχτή συζήτηση σε σχέση με τη βιβλιογραφία που οι ΜΦ έχουν συμβουλευτεί, με το θέμα που η διδάσκουσα έθεσε εισαγωγικά, καθώς και με τυχόν προσωπικές εμπειρίες που οι ΜΦ επιθυμούν να καταθέσουν.

Αξιολόγηση

Κάθε ΜΦ οφείλει να προετοιμάσει μια εργασία των 5000 λέξεων περίπου, επάνω σε θέμα που εμπίπτει στα ενδιαφέροντά του/της, μετά από συνεννόηση με τη διδάσκουσα. Η εκπόνηση της εργασίας περιλαμβάνει τρία στάδια. Σε καθένα από αυτά, παρέχεται στον/στην ΜΦ η απαραίτητη διδακτική στήριξη.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

AINSCOW, M., 1999, *Understanding the development of Inclusive Schools*, London, Falmer Press

ALLEMAN-GHIONDA, C. (éd), 1996, *Multiculture et éducation*, Peter Lang, Berne

ALTRICHTER H., POSCH, & SOMEKH, B. 1993, *Teachers Investigate Their Work*, Routledge, London

Αβδελά Έ., 1998 , *Ιστορία και σχολείο*, Εκδ. Νήσος, Αθήνα.

BAR-ON D., 1999, *The Idescitable and the Undiscussable. Reconstucting Human Discourse after Trauma*, Budapest, Central European University Press

CUMMINS, J., 1999, *Negotiated identities*, Gutenberg, Athens, (in Greek)

DASEN P., PERREGAUX (EDS), 2002, *Pourquoi des approches interculturelles en sciences de l'éducation?* De Boeck Université, Bruxelles.

MODGIL S., VERMA G., MALLICK K., MODGIL C., 1997, *Intercultural education*, Ed. Ellinika Grammata, Athens, (in Greek).

DEWITTE PH., (sous la dir), 1999, *Immigration et Intégration. L'état des savoirs*, Paris, Ed de la Découverte

DRAGONAS Th, FRANGOUDAKI A., INGLESSI Ch. (ed) 1996, *Beyond One's Own Backyard: Intercultural Teacher*, Nissos, Athens

DUARTE E.-M, SMITH S., (ed.), 2000, *Foundational Perspectives in Multicultural Education*, Addison Wesley Longman

ESSED Ph, 1991, *Understanding Everyday Racisim*, Sage, London

Φραγκουδάκη Α., Δραγώνα Θ., (ed.) 1997, «Τι είναι η πατρίδα μας;», *Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα.

GAUTHIER C., (ED). 1997, *Pour une théorie de la pédagogie. Recherches contemporaines sur le savoir des enseignants*, De Boeck Université, Les Presses de l'Université de Laval

GILL D., B. MAYOR and M. BLAIR (ed.), 1992, *Racism and Education Structures and Strategies*. London, Sage

HAMMERSLEY M., ED., 1986, *Controversies in Classroom Research*, Open University Press, Bristol,

HOPKINS D., 1994, *A teacher' s guide to classroom research*, Open University Press, Bristol,

KINCHELOE J. and STEINBERG Sh., 1997, *Changing Multiculturalism*, Open University Press, Philadelphieia

MCNIFF J., 1995, *Teaching as Learning. An action research approach*, Routledge, London

O.C.D.E, 1987, *L' éducation multiculturelle*, Centre pour la Recherche et l'Innovation dans l'enseignement, (CERI), Paris

REED-DANAHAY D., 1996, *Education and Identity in Rural France. The Politics of Schooling*, Cambridge University Press

SCHÖN D., (1987) *Educating the reflective Practitioner. Toward a new design for Teaching and learning in the Profession*, Jossey-Bass Publishers, San Fransico. TROYNA B., CARRINGTON B., 1990, *Education, Racism, and Reform*, Routledge, London

WETHERELL M. & POTTER J., *Mapping the language of racism. Discourse and the legitimization of exploitation* New York, Harvester Wheatsheaf, 1992

"We and the others". Dealing with the ethnocultural diversity", 1997, *Synchrona Themata*, No 63, Ed. Themelio, Athens, (in Greek)

Έθνος, φυλή και εκπαίδευση (ΚΩΔ: 823)

Διδάσκουσα: Φωτεινή Ασημακοπούλου

Γενικό περίγραμμα μαθήματος

Το μάθημα πραγματεύεται την ανάδυση και εξέλιξη της έννοιας της “φυλής”, καθώς αυτή μετατρέπεται από εργαλείο ανθρωπολογικής ταξινόμησης σε κριτήριο φυλετικής κατηγοριοποίησης και στη συνέχεια σε μέτρο κοινωνικής ιεράρχησης και αποκλεισμού.

Οι επιμέρους θεματικές περιλαμβάνουν: τη γένεση του ευρωπαϊκού ρατσισμού, τη συνάρτηση της ιδέας της φυλετικής ιδιαιτερότητας με την ανακάλυψη του Νέου Κόσμου, με την ευρωπαϊκή αποικιοκρατία αλλά και με την ιδέα της επιστροφής στη μητέρα Ασία, καθώς και τον ρόλο του ρατσισμού στη συγκρότηση των ευρωπαϊκών εθνών (ιδιαίτερα σε σχέση με την αντιπαλότητα του γερμανικού και του λατινικού στοιχείου).

Επίσης, εξετάζονται τα επιχειρήματα των φυλετικών θεωριών από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι και το τέλος του ναζισμού, με ιδιαίτερη έμφαση: στις φυλετικές (ανθρωπολογικο-βιολογικές) θεωρίες του 19ου αιώνα, στον ρατσισμό του 20ού αιώνα (πρακτικές φυλετικών διακρίσεων, διωγμών και εξολόθρευσης) και στις παραλλαγές του σύγχρονου ρατσισμού στη λεγόμενη “μεταναζι εποχή”.

Τέλος, διερευνώνται οι συνέπειες του ρατσισμού στα εκάστοτε ιστορικά τους συμφραζόμενα (Ολοκαύτωμα, γενοκτονίες, εθνοκαθάρσεις, διωγμοί μειονοτήτων, ξενοφοβία, βίαιες εθνικιστικές ή εθνοτικές κινητοποιήσεις, σύγχρονο προσφυγικό πρόβλημα/ισλαμοφοβία) και στο πώς αυτές επηρεάζουν τη συλλογική συνείδηση, ιδιαίτερα μέσω των εκπαιδευτικών θεσμών.

Στόχοι

Να εξοικειωθούν θεωρητικά οι ΜΦ με την έννοια της “φυλής” στις πολλαπλές συνδηλώσεις της και να συγκροτήσουν εικόνα των ιδεολογικών χρήσεων, προεκτάσεων και συνεπειών της στη νεότερη ιστορία.

Να διακρίνουν αναλυτικά οι ΜΦ τους τρόπους με τους οποίους η έννοια της φυλής παρεισφρεί στην ιδεολογικο-πολιτική ρητορεία της σύγχρονης κοινωνίας και να αναπτύξουν κριτικές προσεγγίσεις των μορφών με τις οποίες η έννοια της “φυλής” υπεισέρχεται στη διαμόρφωση της ατομικής και της συλλογικής ταυτότητας.

Να διερευνήσουν οι ΜΦ συγκεκριμένες περιπτώσεις στις οποίες ρατσιστικές αντιλήψεις δημιουργούν ή ενισχύουν αποκλεισμούς και στερεότυπα, ιδιαίτερα μέσω των εκπαιδευτικών θεσμών.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Με την περάτωση του μαθήματος, αναμένεται ότι οι ΜΦ θα είναι σε θέση να διαμορφώσουν το δικό τους προσωπικό επιχείρημα σχετικά με το ζεύγμα “φυλή”-ρατσισμός, με την πραγμάτευση μιας συγκεκριμένης θεματικής στη γραπτή εργασία αξιολόγησης (βλ. παρακάτω).

Δομή

Το μάθημα συνίσταται σε τριώρες εβδομαδιαίες συναντήσεις. Τα αρχικά μαθήματα περιλαμβάνουν εκτενή εισαγωγή από τη διδάσκουσα στις διάφορες παραμέτρους της θεματικής “φυλή”-ρατσισμός. Στη συνέχεια, το μάθημα οργανώνεται γύρω από ατομικές ή ομαδικές εισηγήσεις σχετικά με τη βιβλιογραφία που οι ΜΦ έχουν συμβουλευτεί.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση πραγματοποιείται στη βάση (α) των εισηγήσεων στο μάθημα και (β) μιας γραπτής εργασίας 3000-5000 λέξεων. Στην εργασία αυτή οι ΜΦ καλούνται να αναπτύξουν ένα από τα θέματα που προκύπτουν από την προτεινόμενη βιβλιογραφία ή κάποιο άλλο που επιλέγουν οι ίδιοι, εφόσον εντάσσεται στη σχετική θεματική. Αξιολογούνται ο τρόπος παρουσίασης, η δόμηση της επιχειρηματολογίας και η χρήση της σχετικής βιβλιογραφίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αμπατζοπούλου Φραγκίσκη, [Το Ολοκαύτωμα στις μαρτυρίες των Ελλήνων Εβραίων](#), Θεσσαλονίκη, [Επίκεντρο](#), 2007.

Άρεντ Χάνα, *Το ολοκληρωτικό σύστημα*, εκδ. Ευρύαλος, 1988 [ελλ. μετάφραση της αγγλικής έκδοσης, *The Origins of Totalitarianism* (1951)].

Balibar Étienne, «Ρατσισμός και εθνικισμός», πρδ. *Ο Πολίτης*, 88-89 (1988), σ. 61-67.

Balibar Étienne, Immanuel Wallerstein, *Φυλή, Έθνος, Τάξη. Οι διφορούμενες ταυτότητες*, Αθήνα, Πολίτης, 1991.

Banton Michael, *Racial theories*, Cambridge University Press, 1998.

Banton Michael, *Sociologie des relations raciales*, Παρίσι, Payot, 1971.

Barker Martin, *The New Racism*, Λονδίνο, Junction Books, 1981.

Benedict Ruth, *Race and Racism*, Λονδίνο, Routledge and Kegan Paul, 1942 [1^η έκδ.].

Cavalli-Sforza, Luca και Francesco, *Qui Sommes-Nous? Une Histoire de la Diversité Humaine*, Παρίσι, Albin Michel. 1994.

Derrida Jacques, *Η τελευταία λέξη του ρατσισμού*, Αθήνα, Άγρα, χ.χ.

- Donald James, Rattansi Ali (επιμ.), *'Race', culture and difference*, Λονδίνο, Sage, 1992.
- Eaglestone Robert. [Μεταμοντερνισμός και άρνηση του Ολοκαυτώματος](#), μτφρ. [Άννη Σπυράκου](#), Τρίκαλα, [Επέκεινα](#), 2014.
- Guillaumin Colette, *L'idéologie raciste. Genèse et langage actuel*, Χάγη, Mouton, 1972.
- Hálfðanarson Guðmundur (επιμ.), *Φυλετικές διακρίσεις στην ευρωπαϊκή ιστορία*, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο, 2006.
- Hobsbawm E. J., *Έθνη και εθνικισμός, από το 1780 μέχρι σήμερα. Πρόγραμμα, μύθος, πραγματικότητα*, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1994.
- Horkheimer Max, *Οι Εβραίοι και η Ευρώπη*, Αθήνα, Έρασμος, 1985.
- [Κόκκινος](#) Γιώργος (κ.ά), [Προσεγγίζοντας το Ολοκαύτωμα στο ελληνικό σχολείο](#). Ένα εκπαιδευτικό ερευνητικό πρόγραμμα για μαθητές δημοτικού, γυμνασίου, λυκείου, Αθήνα, [Ταξιδευτής](#), 2007.
- Κόκκινος Γιώργος, [Το Ολοκαύτωμα](#). Η διαχείριση της τραυματικής μνήμης: θύτες και θύματα, Αθήνα, [Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός](#), 2015.
- Κούβελας Ηλίας, «Ο νέος βιολογικός ντετερμινισμός-κοινωνιοβιολογία», πρδ. *Σύγχρονα Θέματα*, 1 (1978), σ. 79-85.
- Κούνιο-Αμαρίλιο Έρικα. [Προφορικές μαρτυρίες Εβραίων της Θεσσαλονίκης για το Ολοκαύτωμα](#), επιμέλεια [Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου](#), Αθήνα, [Ευρασία](#), 2015.
- Λακού-Λαμπάρτ Φιλίπ, Νανσύ Ζαν-Λυκ, *Ο μύθος του ναζισμού*, Αθήνα, Εστία, 2008.
- Λέκκας Παντελής, *Η εθνικιστική ιδεολογία. Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, ²2011.
- Λέκκας Παντελής, *Το παιχνίδι με το χρόνο. Εθνικισμός και νεοτερικότητα*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2011.
- [Μαραντζίδης](#) Νίκος, [Δορδανός](#) Στράτος, [Ζάικος](#) Νίκος, [Γιώργος Αντωνίου](#) Γιώργος (επιμ.), [Το Ολοκαύτωμα στα Βαλκάνια](#), Θεσσαλονίκη, [Επίκεντρο](#), 2011.
- Μόλχο Ρένα, [Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης 1856-1917](#). Μια ιδιαίτερη κοινότητα, Αθήνα, [Εκδόσεις Πατάκη](#), 2014.
- [Μπάτλερ](#) Τζούντιθ, Σπίβακ [Γκαγιάτρι Τσακραβόρτι](#), *Τραγουδώντας τον εθνικό ύμνο, Γλώσσα, πολιτική και το δικαίωμα του ανήκειν*, Αθήνα, εκδ. Τόπος, 2015.
- Μπενβενίστε Ρίκα, *Εβραίοι ταξιδιώτες τον Μεσαίωνα*, Αθήνα, [Νεφέλη](#), 2000.
- Μπενβενίστε Ρίκα, [Αυτοί που επέζησαν](#): Αντίσταση, εκτόπιση, επιστροφή. Θεσσαλονικείς Εβραίοι στη δεκαετία του 1940, Αθήνα, [Πόλις](#), 2014.
- Macedo Donaldo, Gounari Panagiota, *Η παγκοσμιοποίηση του ρατσισμού*, Θεσ/νίκη, Επίκεντρο, 2008.
- Mazower Mark, [Θεσσαλονίκη, πόλη των φαντασμάτων](#). Χριστιανοί, μουσουλμάνοι και Εβραίοι 1430-1950, Αθήνα, [Αλεξάνδρεια](#), 2006.
- Memmi Albert, *Le racisme*, Παρίσι, Gallimard, 1994.
- Παπαδημητρίου Ζήσης, *Ο ευρωπαϊκός ρατσισμός*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, 2000.

Poliakov Léon, *Le Mythe aryen. Essai sur les sources du racisme et des nationalismes*, Paris, Calmann-Lévy, 1971 [*The Aryan Myth: A History of Racist and Nationalist Ideas In Europe*, Sussex University Press, 1974].

Rees Laurence, *Οι Ναζί*, Αθήνα, εκδ. Πατάκη, 2008.

Schnapper Dominique, Allemand Sylvain, *Κρίνοντας το ρατσισμό*, Αθήνα, εκδ. Πατάκη, 2006.

Σίπμαν Πατ, *Η εξέλιξη του ρατσισμού. Οι ανθρώπινες διαφορές και η χρήση και κατάχρηση της επιστήμης*, μτφρ. [Αγγέλα Βερυκοκάκη](#), [Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη](#), 1998.

Strauss Claude-Lévi, *Φυλή και Ιστορία*, Αθήνα, εκδ. Πατάκη, 2002.

Taguieff Pierre André, «L'identité nationale saisie par les logiques de racisation. Aspects, figures et problèmes du racisme différentialiste», *Mots*, 12 (1986), σ. 91-128.

Taguieff Pierre André, «Les metamorphoses idéologiques du racisme et la crise de l'antiracisme», στο συλλογικό *Face au racisme*, Παρίσι, La Decouverte, 1991.

Taguieff Pierre André, «Ρατσισμός και αντιρατσισμός», πρδ. *Ο Πολίτης*, 122 (1993), σ. 43-49.

Taguieff Pierre André, Finkelkraut Alain, *Jew. Η νέα εβραϊοφοβία. Στο όνομα του άλλου*, Αθήνα, Πόλις, 2005.

Taguieff Pierre André, *La force du préjugé*, Παρίσι, La Decouverte, 1987.

Taguieff Pierre André, *Ο μύθος των «Σοφών της Σιών» από τη “διεθνή εβραϊκή συνωμοσία” στην “παγκόσμια σιωνιστική επιβουλή”*, Αθήνα, Πόλις, 2006.

[Τοντόροφ](#) Τσβετάν, *Απέναντι στο ακραίο*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Νησίδες, 2002.

[Τοντόροφ](#) Τσβετάν, *Μνήμη του κακού, πειρασμός του καλού*, [Βιβλιοπωλείον της Εστίας](#), 2003.

Todorov Tzvetan, *Nous et les autres: la réflexion française sur la diversité humaine*, Seuil 1989.

Wieviorka Michel, *Racisme et modernité*, Παρίσι, La Decouverte, 1993.

Wieviorka Michel, *Le racisme, une introduction*, Παρίσι, La Decouverte, 1998.

Wimmer Andreas, «Explaining xenophobia and racism : A critical review of current research approaches», *Ethnic and Racial Studies* 20, 1, 1997, σ. 17-41.

Εκπαίδευση και Αειφορία (ΚΩΔ: 824)

Διδάσκουσα: Ευγενία Φλογαΐτη

Περίγραμμα μαθήματος

Το μάθημα εισάγει τους μεταπτυχιακούς φοιτητές (ΜΦ) σε διάφορα ζητήματα που αναδύονται σε σχέση με την εκπαίδευση για την αειφορία. Αναλύονται η έννοια της αειφορίας καθώς και οι βασικές έννοιες του περιβάλλοντος, της φύσης, της οικολογίας και

της οικονομικής ανάπτυξης που προσδιορίζουν την εκπαίδευση αυτή. Διερευνώνται η διαμόρφωση, η εξέλιξη, η στοχοθεσία και τα χαρακτηριστικά του πεδίου αυτού υπό το πρίσμα των σύγχρονων περιβαλλοντικών ζητημάτων και κοινωνικοπολιτικών κινήσεων. Αναλύονται κριτικά οι θεωρίες, οι επιστημολογικές προσεγγίσεις, τα ιδεολογικά ρεύματα και οι τάσεις που διαμορφώνουν και επηρεάζουν το σύγχρονο διεθνές σκηνικό σχετικά με την αειφορία και την εκπαίδευση. Εξετάζονται οι κοινωνικές ανισότητες και τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σχέση με βιώσιμα περιβάλλοντα και ποιότητα ζωής καθώς και η επέκταση της έννοιας των δικαιωμάτων σε άλλες μορφές ζωής.

Στόχοι

- Η εξοικείωση με την έννοια της αειφορίας και συναφείς έννοιες που συγκροτούν το θεωρητικό πλαίσιο της εκπαίδευσης για την αειφορία.
- Η κριτική ανάλυση των διαφορετικών προσεγγίσεων και ιδεολογικών ρευμάτων που αναπτύσσονται στο χώρο της εκπαίδευσης για την αειφορία
- Η θεωρητική προσέγγιση της εκπαίδευσης για την αειφορία ως συστημικής, διεπιστημονικής, κριτικής, αξιακής και πολιτικής εκπαίδευσης
- Η κριτική ανάλυση των κοινωνικών ανισοτήτων και των ανθρώπινων δικαιωμάτων σε σχέση με το περιβάλλον και την αειφορία
- Η κατανόηση της διαφοροποίησης της έννοιας των δικαιωμάτων ανάλογα με τις περιβαλλοντικές ιδεολογίες

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

- Η ανάπτυξη και ενίσχυση της γνώσης και της κατανόησης των ΜΦ σχετικά με βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης για την αειφορία
- Η ανάπτυξη της ικανότητας των ΜΦ να αντιλαμβάνονται τις διαφορετικές επιστημολογικές και ιδεολογικές προσεγγίσεις στο πεδίο του περιβάλλοντος, της αειφορίας και της εκπαίδευσης για την αειφορία.
- Η ενίσχυση της ικανότητας των ΜΦ να αναλύουν τις διαφορετικές εκδοχές της αειφορίας σε σχέση με τα δικαιώματα των ανθρώπων και της φύσης.
- Η ενίσχυση της δυνατότητας των ΜΦ για κριτική έρευνα και η ανάπτυξη των ερευνητικών ικανοτήτων τους.

Δομή

Το μάθημα συνίσταται σε τριώρες εβδομαδιαίες συναντήσεις. Κάθε συνάντηση περιλαμβάνει μια εισαγωγική εισήγηση από την διδάσκουσα και στη συνέχεια ακολουθεί συζήτηση η οποία λαμβάνει υπόψη και την βιβλιογραφία που έχουν συμβουλευτεί οι ΜΦ. Στις 2 τελευταίες συναντήσεις Οι ΜΦ παρουσιάζουν κατά

ομάδες τις βασικές έννοιες των εργασιών τους, ώστε να ανατροφοδοτηθεί η σκέψη τους από τα σχόλια των συμφοιτητών τους

Αξιολόγηση

Οι ΜΦ αξιολογούνται με βάση τη γραπτή εργασία τους. Κάθε ΜΦ προετοιμάζει μια εργασία 5000 περίπου λέξεων σχετιζόμενη με ένα από τα κύρια ζητήματα που εξετάστηκαν στο μάθημα. Το θέμα της κάθε εργασίας ορίζεται κατόπιν συνεννόησης μεταξύ του ΜΦ και της διδάσκουσας. Η εργασία ολοκληρώνεται σε τρία στάδια (1^ο στάδιο: 500 λέξεις, 2^ο στάδιο: 2000 λέξεις, 3^ο στάδιο: 5000 λέξεις) Στο καθένα από αυτά ο ΜΦ λαμβάνει υποστήριξη και ανατροφοδότηση από τη διδάσκουσα

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

Ελληνική

Γεωργόπουλος Α. (επ)(2005) (*Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται*, Αθήνα: Gutenberg

Γεωργόπουλος Α. και Τσαλίκη Ε. (1993) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg

Δασκολιά Μ. (2004) *Θεωρία και Πράξη στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Αθήνα: Μεταίχμιο

Δημητρίου Α. (2009) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Περιβάλλον, Αειφορία. Θεωρητικές και Παιδαγωγικές προσεγγίσεις*, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

Λιαράκου Γ. και Φλογαΐτη Ε. (2007) *Από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη*, Αθήνα: Νήσος

Παπαδημητρίου Β. (1998) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο*, Αθήνα: Τυπωθήτω -Γιώργος Δάρδανος

Ταμουτσέλη Κ. (επ) (2009) *Δημιουργώντας Βιώσιμα Σχολικά Περιβάλλοντα*, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

Φλογαΐτη Ε. (2011) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Αθήνα: Πεδίο (Α έκδοση 1993)

Φλογαΐτη Ε. (2011) *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*, Αθήνα: Πεδίο (Α έκδοση 2006, Ελληνικά Γράμματα)

Φλογαΐτη Ε. και Λιαράκου Γ. (επ) (2011) *Η έρευνα στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη*, Αθήνα: Πεδίο (Α έκδοση 2008, Ελληνικά Γράμματα)

Φλογαΐτη, Ε. & Λιαράκου, Γ. (Επ.), (2009) *Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη. Από τη θεωρία στην πράξη*. Ηράκλειο: ΚΠΕ Αρχαίων/ENSI

Φλογαΐτη, Ε. & Γεωργόπουλος, Α. (Επ.), (2012) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ερευνητικές εργασίες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Πεδίο.

Ξενόγλωσση

Blaze-Corcoran, P., Wals, A. E. J. (eds) (2004) *Higher Education and the Challenges of Sustainability: Problematics, Practice and Promise*, Dordrecht: Kluwer.

Chi-Lee, J., Williams, M.(eds) (2006) *Environmental and Geographical Education for Sustainability: cultural contexts*, New York: Nova Science Publishers Inc

Dobson, A., Bell, D. (eds)(2005) *Environmental Citizenship: getting from here to there*, Cambridge, MA: MIT Press

Gough, S., Scott, W. A. H. (2007) *Higher Education and Sustainable Development: Paradox and possibility*, London/New York: Routledge.

Haigh, M., Chalkley, B., Higgitt, D. (eds)(2008) *Education for Sustainable Development: Papers in Honour of the United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014)*, London: Routledge.

Holmberg, J., Samuelsson, B. E., eds. 2007. *Drivers and Barriers for Implementing Sustainable Development in Higher Education; (Education for Sustainable Development in Action; Technical Paper No. 3)*, Paris: Unesco Education Sector.

Jensen, B., Schnack, K., Simovska, V. (eds) (2001) *Action Competence Revisited*, Copenhagen: Royal Danish School of Educational Studies.

Jensen, B., Reid, A. (eds) (2007) *Critical International Perspectives on Participation in Environmental and Health Education*, Copenhagen: Danish University Press.

McKeown, R. (ed) (2007) *Good Practices in Education for Sustainable Development: Teacher Education Institutions*, Paris: UNESCO

Orr, D. (1992) *Ecological Literacy: Education and the transition to a postmodern world*, Albany: SUNY Press

Palmer, J. (1998) *Environmental Education in the 21th century*, London: Routledge.

Pipere, A. (ed) (2007) *Education and sustainable development: First steps toward changes*, Daugavpils: Daugavpils University Publishing House.

Reid, A. D., Scott, W.A.H. (2007) *Researching Education and the Environment: retrospect and prospect*, London: Routledge.

Reid, A., Nikel, J., Scott, W. A. H. (2006) *Indicators for Education for Sustainable Development: a report on perspectives, challenges and progress*. London: Anglo-German Foundation.

Reid, A.D., Jensen, B.B., Nikel, J., Simovska, V. (eds) (2007) *Participation and Learning: perspectives on education and the environment, health and sustainability*, London: Springer Press.

Sauvé, L. (1994) *Pour une éducation relative à l'environnement*, Montréal: Guérin, Paris: ESKA

Scott, W. (2007) *Raising standards: making sense of the sustainable schools agenda*, London: Specialist Schools and Academies Trust.

Scott W. and Gough S. (2003) *Sustainable Development and Learning. Framing the Issues*, London: RoutledgeFalmer

Scott W. and Gough S. (Eds) (2004) *Key Issues in Sustainable Development and Learning, A critical review*, London and New York: RoutledgeFalmer

Sterling, S. (2001) *Sustainable Education: Re-visioning Learning and Change*, Bristol: Green Books.

Tilbury D., Stevenson R., Fien J., and Schreuder D. (eds) (2002) Education and Sustainability. Responding to the global challenge, Gland: IUCN

Tilbury D. and Wortman D. (2004) Engaging People in Sustainability, Gland and Cambridge: IUCN

Wheeler K. and Perraca Biju A. (eds) Education for a Sustainable Future. A Paradigm of Hope for the 21st Century, New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers

Winnett, A. (ed) (2003) Towards a Collaborative Environmental Research Agenda: a second selection of papers, Basingstoke: Palgrave MacMillan Ltd.

Διεθνή περιοδικά

- Environmental Education Research
- Journal of Environmental Education
- Canadian Journal of Environmental Education
- Australian Journal of Environmental Education
- Applied Environmental Education and Communication
- Southern African Journal of Environmental Education, Ethics and Action

Εκπαιδευτικοί θεσμοί και ιδιότητα του πολίτη (ΚΩΔ: 825)

Διδάσκουσα: Εύη Ζαμπέτα

Περιγραφή μαθήματος

Το μάθημα αναλύει το ζήτημα της συγκρότησης των εκπαιδευτικών θεσμών ως πεδίου του δημόσιου χώρου και πολιτικής του κράτους. Ιδιαίτερα εξετάζεται η σχέση της εκπαίδευσης με τις διαδικασίες πολιτικής κοινωνικοποίησης, τη διαμόρφωση της ταυτότητας του πολίτη και τη συγκρότηση των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Το πλαίσιο αναφοράς είναι κατά κύριο λόγο τα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών της Ευρώπης, ενώ ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην κριτική προσπέλαση των παραπάνω σε αναφορά με τους εκπαιδευτικούς θεσμούς στην Ελλάδα, στην προοπτική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Στόχοι

Η κριτική εξέταση του ζητήματος της ιστορικής συγκρότησης των εκπαιδευτικών θεσμών και των κοινωνικών καταβολών των εκπαιδευτικών συστημάτων στο πλαίσιο των θεωριών του κράτους.

Η θεωρητική προσέγγιση του ρόλου των εκπαιδευτικών θεσμών στη διαδικασία της πολιτικής κοινωνικοποίησης, με ιδιαίτερη έμφαση στη συγκρότηση της ιδιότητας του πολίτη.

Η εξέταση των επιπτώσεων της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στα κρατικά εκπαιδευτικά συστήματα.

Η κριτική ανάλυση των ελληνικών εκπαιδευτικών θεσμών και η εξέταση των κοινωνικών και πολιτικών επιπτώσεων της σύγχρονης εκπαιδευτικής πολιτικής και των σχετικών μεταρρυθμίσεων.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Η ανάπτυξη και ενίσχυση του θεωρητικού υποβάθρου των ΜΦ ως προς την κατανόηση της σχέσης κράτους και εκπαίδευσης.

Η ανάπτυξη και ενίσχυση της γνώσης και της κατανόησης από την πλευρά των ΜΦ της διαδικασίας της πολιτικής κοινωνικοποίησης.

Η ανάπτυξη της ικανότητας των ΜΦ να αναλύουν εκπαιδευτικούς θεσμούς σε διαφορετικά κοινωνικά και πολιτικά συμφραζόμενα

Η ενίσχυση της δυνατότητας των ΜΦ να αναλύουν τις κοινωνικές επιπτώσεις των διεργασιών και πολιτικών κατευθύνσεων που υιοθετούνται σε διεθνές, περιφερειακό, εθνικό ή τοπικό επίπεδο επί των εκπαιδευτικών θεσμών

Η ενίσχυση της δυνατότητας των ΜΦ για κριτική έρευνα και η ανάπτυξη των ερευνητικών ικανοτήτων τους.

Δομή

Το μάθημα συνίσταται σε τριώρες εβδομαδιαίες συναντήσεις. Κάθε συνάντηση περιλαμβάνει μια εισαγωγή από τη διδάσκουσα, η οποία ορίζει και τις κατευθύνσεις της συζήτησης με τους ΜΦ. Στη θεματική των συζητήσεων εντάσσεται ακόμη η βιβλιογραφία την οποία έχουν συμβουλευτεί οι ΜΦ. Στις δύο τελευταίες συναντήσεις οι ΜΦ καλούνται να παρουσιάσουν κατά ομάδες τις βασικές έννοιες των εργασιών τους, ώστε να ανατροφοδοτηθεί η σκέψη τους από τα σχόλια των συμφοιτητών τους.

Αξιολόγηση

Οι ΜΦ αξιολογούνται με βάση τη γραπτή εργασία τους. Κάθε ΜΦ προετοιμάζει μια εργασία 5000 περίπου λέξεων σχετιζόμενη με ένα από τα κύρια θέματα που εξετάστηκαν στο μάθημα. Το θέμα της κάθε εργασίας ορίζεται κατόπιν συνεννόησης μεταξύ του ΜΦ και της διδάσκουσας. Η εργασία ολοκληρώνεται σε τρία στάδια (1^ο στάδιο: 500 λέξεις, 2^ο στάδιο: 2000 λέξεις, 3^ο στάδιο: 5000 λέξεις). Στο καθένα από τα τρία στάδια ο ΜΦ λαμβάνει υποστήριξη και ανατροφοδότηση από τη διδάσκουσα.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

Archer, M. S. (1984) *Social Origins of Educational Systems*, London, Sage.

Coulby, D. (2000) *Beyond the National Curriculum. Curricular Centralism and Cultural Diversity in Europe and the USA*, London, Routledge / Falmer.

Coulby, D. & Zambeta, E. (eds.) (2005) *Globalisation and Nationalism in Education*, World Yearbook of Education 2005, London, Routledge.

- Delanty, G. (1995) *Inventing Europe. Idea, Identity, Reality*, London, Macmillan Press.
- Featherstone, M. (ed.) (1990) *Global Culture. Nationalism, globalisation and modernity*, London, Sage.
- Giddens, A. (1990) *The Consequences of Modernity*, London, Polity Press.
- Green, A. (1990) *Education and State Formation*, New York, St. Martin's Press.
- Habermas, J. (1994) "Citizenship and National Identity: Some reflections on the Future of Europe" in Turner, B. & Hamilton, P. *Citizenship. Critical Concepts*, London, RKP, pp. 341-358.
- Hall, S. et al. (eds.) (1992) *Modernity and its Futures*, London, Polity Press.
- Harvey, D. (1989) *The Condition of Postmodernity*, Oxford, Blackwell.
- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (1998) *Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελληνικό Κράτος*, Αθήνα, Θεμέλιο.
- Κοντογιαννοπούλου Πολυδωρίδη, Γ. (1995 & 1996) *Κοινωνιολογική ανάλυση της ελληνικής εκπαίδευσης. Οι εισαγωγικές εξετάσεις*, τομ. I & II, Αθήνα, Gutenberg.
- Mueller, D. K. et al. (1989) *The Rise of the Modern Educational System*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Λυριντζής, Χ. κ.ά. (επιμ.) *Κοινωνία και πολιτική. Όψεις της Γ'ελληνικής δημοκρατίας 1974-1994*, Αθήνα, Θεμέλιο, ΕΕΠΕ, σ.σ. 289-311.
- Marshall, T. H. & Bottomore, T. (1995) *Citizenship and social class*, Athens, Gutenberg.
- Pandelidou Malouta, M. (1987) *Political attitudes and perceptions in the early adolescence. Political socialization in the context of the Greek political culture*, Athens, Gutenberg.
- Sakis Karagiorgas Foundation (ed.) (2004) *Social Change in Contemporary Greece*, Athens, Sakis Karagiorgas Foundation.
- Turner, B. & Hamilton, P. (eds.) (1994) *Citizenship. Critical Concepts*, London, RKP.
- Ζαμπέτα, Ε. (1994) *Η Εκπαιδευτική Πολιτική στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (1974-1989)*, Αθήνα, Θεμέλιο..
- Ζαμπέτα, Ε. (2003) *Σχολείο και θρησκεία*, Αθήνα, Θεμέλιο.

Θεωρία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ΚΩΔ: 826)

Διδάσκουσα: Έλενα Τζελέπη

Περιγραφή μαθήματος

Το μάθημα ιχνηλατεί τη γενεαλογία των εννοιολογήσεων και θεωρήσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: από το κλασικό «φυσικό δίκαιο» και τα «φυσικά δικαιώματα» στα ανθρώπινα δικαιώματα της νεωτερικότητας, τις σύγχρονες χρήσεις και καταχρήσεις

τους και από τα ανθρώπινα δικαιώματα ως υπόσχεση χειραφέτησης από την καταδυνάστευση και εφελτήριο αντίστασης στα προνόμια της απόλυτης εξουσίας, σε εργαλειακές ρητορικές καταχρήσεις και καταστρατηγήσεις τους (π.χ. «ανθρωπιστικοί πόλεμοι»).

Ειδικότερα, το μάθημα εξετάζει τη φιλοσοφία των «δικαιωμάτων του ανθρώπου», ξεκινώντας από τις κλασικές απαρχές και τους Χομπς, Λοκ και Ρουσώ, τη Γαλλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη και την Ολυμπία ντε Γκουζ, την Αμερικανική Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας, τη Χάρτα Δικαιωμάτων, τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Αϊτής και την απαγόρευση της δουλείας. Προχωρά κατόπιν στις κριτικές του Χέγκελ και του Μαρξ, και στρέφεται προς την Χάνα Άρεντ, τον Λεβινάς, την αναδιατύπωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μετά από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και, τέλος, στις κριτικές θεωρήσεις του Ζακ Ντερριντά, του Κώστα Δουζίνα, της Τζούντιθ Μπάτλερ, του Ζακ Ρανσιέρ, και του Τζόρτζιο Αγκάμπεν.

Ακολουθώντας μια διεπιστημονική τροχιά, που περιλαμβάνει την πολιτική φιλοσοφία, την πολιτισμική κριτική, την κοινωνική ανθρωπολογία, την ιστορία, την ψυχαναλυτική θεωρία και τις σπουδές φύλου, το μάθημα διερευνά την εδραίωση της φιλοσοφίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ιστορία του πολιτικού φιλελευθερισμού, καθώς και κριτικές, εναλλακτικές θεωρήσεις που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο της σύγχρονης πολιτικής φιλοσοφίας.

Βασικός άξονας της προβληματικής είναι το ερώτημα του πώς συγκροτείται/ορίζεται/αναγνωρίζεται το «ανθρώπινο» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: πώς, δηλαδή, ορίζεται και πώς περιορίζεται αυτό που δικαιούται αναγνώριση ως ανθρώπινο, πώς ορίζεται και πώς περιορίζεται η ανθρώπινη ιδιότητα και το (νομικό) υποκείμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ποιος/α έχει δικαίωμα να έχει δικαιώματα (Άρεντ) και ποιες σχέσεις εξουσίας ρυθμίζουν αυτή την απόφαση; Πόσο οικουμενικοί είναι αυτοί οι ορισμοί και σε τι είδους αποκλεισμούς εδράζονται;

Το ερώτημα σε ποιους/ποιες ανήκουν τα ανθρώπινα δικαιώματα συνδέεται άρρηκτα με τις κοινωνικές διακρίσεις που διέπουν την κοινωνική εμπειρία του ανήκειν, όπως είναι η φυλή και η εθνότητα, το φύλο, η σεξουαλικότητα, η κοινωνική τάξη και η οικονομική κατάσταση, η αρτιμέλεια και η αναπηρία, η ηλικία, κτλ. Μέσα από αυτή την προβληματική, θα εξετάσουμε τη σχέση των δικαιωμάτων με τις έννοιες της ελευθερίας, της ισότητας, της δικαιοσύνης και της αξιοπρέπειας. Επίσης, θα οδηγηθούμε σε ένα στοχασμό για τα δικαιώματα του ανθρώπου ως δικαιώματα των άλλων, δηλαδή σε έναν ηθικό και πολιτικό αναστοχασμό για τον οικουμενικό «άνθρωπο» του φιλελευθερισμού και τις ετερότητές του.

Στόχοι

Η ιστοριοποίηση και γενεαλογική προσέγγιση των σημαντικότερων εννοιολογήσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η θεωρητική εξέταση της θεματικής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα από κομβικά κείμενα της φιλοσοφίας. Παράλληλα, η διεπιστημονική οπτική αυτής της θεωρητικής προσέγγισης μέσω της καλλιέργειας μιας συνομιλίας της φιλοσοφίας με την πολιτική θεωρία, την πολιτισμική κριτική, την κοινωνική ανθρωπολογία, την ιστορία, την ψυχαναλυτική θεωρία και τις σπουδές φύλου.

Η κριτική ανάλυση και προβληματοποίηση της έννοιας των δικαιωμάτων, μέσω της διερεύνησης των αντινομιών και σύνθετων διαστάσεών της.

Η εξοικείωση των ΜΦ με τις ηθικοπολιτικές συνδηλώσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η συμβολή στο στοχασμό για τα δικαιώματα του ανθρώπου ως δικαιώματα των «άλλων», αναφορικά με άξονες κοινωνικών διακρίσεων, όπως είναι η φυλή και η εθνότητα, το φύλο, η σεξουαλικότητα, η κοινωνική τάξη και η οικονομική κατάσταση, η αρτιμέλεια και η αναπηρία, η ηλικία, κτλ.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Η φιλοσοφική κατάρτιση και η διεύρυνση του θεωρητικού υποβάθρου των ΜΦ ως προς τη μελέτη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία θα τους εφοδιάσει με τα απαραίτητα εννοιολογικά εργαλεία για περαιτέρω εξειδικευμένες αναλύσεις στο πλαίσιο του ΠΜΣ «Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εκπαίδευση».

Η ενίσχυση της δυνατότητας των ΜΦ για ιστορική και θεωρητική κατανόηση των διαφορετικών εννοιολογήσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και η ανάπτυξη της ικανότητάς τους για κριτική και διεπιστημονική μελέτη των παραδοξοτήτων και εντάσεων τους.

Η καλλιέργεια του ηθικού και πολιτικού αναστοχασμού σχετικά με τις διαδικασίες ορισμού, περιορισμού και οριοθέτησης της «ανθρώπινης ιδιότητας» που δικαιούται ανθρώπινα δικαιώματα. Η εξέταση των διαδικασιών συγκρότησης του υποκειμένου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η κατανόηση της σχέσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με την ετερότητα μέσα από την αξιοποίηση ερευνητικών επεξεργασιών που αφορούν την ελληνική και τη διεθνή πραγματικότητα.

Δομή

Το μάθημα συνίσταται σε τρία εβδομαδιαία σεμινάρια. Κάθε συνάντηση περιλαμβάνει μια εισαγωγική παρουσίαση-διάλεξη από τη διδάσκουσα και στη συνέχεια συζήτηση γύρω από κείμενα της βιβλιογραφίας που έχουν εκ των προτέρων μελετήσει οι ΜΦ. Στις τρεις τελευταίες συναντήσεις, οι ΜΦ καλούνται να παρουσιάσουν τις εργασίες που έχουν εκπονήσει στο πλαίσιο του μαθήματος. Οι τελευταίες αυτές συναντήσεις έχουν τη μορφή επιστημονικού-ερευνητικού εργαστηρίου: οι ΜΦ παρουσιάζουν την εργασία τους σε επεξεργασμένη μορφή για να ακολουθήσουν σχόλια και ερωτήσεις από τους/τις υπόλοιπους/ες ΜΦ και τη διδάσκουσα.

Αξιολόγηση

Οι ΜΦ αξιολογούνται με βάση τις γραπτές εργασίες τους, έκτασης περίπου 6000 λέξεων, με θέμα του ενδιαφέροντός τους που άπτεται της θεματικής του μαθήματος και μετά από συνεννόηση με τη διδάσκουσα. Η διδάσκουσα παρακολουθεί την εξέλιξη των εργασιών μέσω ενδιάμεσων κειμένων που παραδίδουν οι ΜΦ σε τρεις προγραμματισμένες συναντήσεις.

Επιλεκτική προτεινόμενη ελληνόφωνη βιβλιογραφία

Αγκάμπεν, Τζόρτζιο. 2005. *Homo sacer: Κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή*, μτφρ. Παναγιώτης Τσιαμουράς. Αθήνα: Scripta.

Αθανασίου, Αθηνά. 2007. [Ζωή στο όριο](#): Δοκίμια για το σώμα, το φύλο και τη βιοπολιτική. Αθήνα: Εκκρεμές.

Άρεντ, Χάνα. 1986. *Το ολοκληρωτικό σύστημα*. Αθήνα: Ευρύαλος.

Βαρίκα, Ελένη. 2000. *Με διαφορετικό πρόσωπο: Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα: Κατάρτι.

Δοξιάδης, Κύρκος. 1992. Υποκειμενικότητα και εξουσία: Για τη θεωρία της ιδεολογίας. Αθήνα: Πλέθρον.

Δουζίνας, Κώστας. 2006. *Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Κριτική νομική σκέψη στη νέα χιλιετία*, μτφρ. Ηλίας Νικολούδης. Αθήνα: Παπαζήση.

Καντ, Ιμμάνουελ. 2004. *Κριτική του πρακτικού λόγου*, μτφρ. Κώστας Ανδρουλιδάκης. Αθήνα: Εστία.

Κουζέλης, Γεράσιμος και Δημήτρης Χριστόπουλος (επιμ.). 2012. *Ιδιότητα του Πολίτη: Πολιτικός Λόγος, Ιστορία και Κανόνες σε Συγκριτικές Προοπτικές*. Αθήνα: Πατάκη.

Λεβινάς, Εμμανουέλ. 1989. Ολότητα και άπειρο: Δοκίμιο για την εξωτερικότητα, μτφρ. Κωστής Παπαγιώργης. Αθήνα: Εξάντας.

--. 2007. Ελευθερία και εντολή, μτφρ. [Μιχάλης Πάγκαλος](#). Αθήνα: Εστία.

Λοκ, Τζων. 2010. Δεύτερη πραγματεία περί κυβερνήσεως: Δοκίμιο με θέμα την αληθινή αρχή, έκταση και σκοπό της πολιτικής εξουσίας, μτφρ. Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης. Αθήνα: Πόλις.

Μπουρζουά, Μπερνάρ. 2000. *Φιλοσοφία και δικαιώματα του ανθρώπου: Από τον Καντ έως τον Μαρξ*, μτφρ. Γιώργος Φαράκλας. Αθήνα: Εστία.

Μπάτλερ, Τζούντιθ. 2009. *Λογοδοτώντας για τον εαυτό*, μτφρ. Μιχάλης Λαλιώτης. Αθήνα: Εκκρεμές.

---. 2009. *Ευάλωτη ζωή: Οι δυνάμεις του πένθους και της βίας*, μτφρ. Μιχάλη Λαλιώτη. Αθήνα: Εκκρεμές.

Ντεριντά, Ζακ. 1995. *Φαντάσματα του Μαρξ: Φαντάσματα του Μαρξ*, μτφρ. Κωστής Παπαγιώργης. Αθήνα: Εκκρεμές.

--. 2003. *Πέραν του κοσμοπολιτισμού*, μτφρ. Βαγγέλης Μπιτσιώρης. Αθήνα: Κριτική

Ρανσιέρ, Ζακ. 2010. *Το μίσος για τη δημοκρατία: Πολιτική, δημοκρατία, χειραφέτηση*, μτφρ. Βίκυ Ιακώβου. Αθήνα: Πεδίο

Ρουσσώ, Ζαν Ζακ. 1992. *Πραγματεία περί της καταγωγής και των θεμελίων της ανισότητας ανάμεσα στους ανθρώπους*, μτφρ. Μέλπω Αλεξίου-Καναγκίνη – Κώστας Σκορδύλης. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.

--. 2005. *Το κοινωνικό συμβόλαιο ή αρχές πολιτικού δικαίου*, μτφρ. Βασιλική Γρηγοροπούλου - Αλβέρτος Σταϊνχάουερ. Αθήνα: Πόλις.

Τζελέπη, Έλενα (επιμ.). *Αντινομίες της Αντιγόνης: Κριτικές Θεωρήσεις του Πολιτικού*, μτφρ. Μιχάλης Λαλιώτης. Αθήνα: Εκκρεμές, 2013, επί του πιεστηρίου.

Χέγκελ, Γ.Β.Φ. 2004. *Βασικές κατευθύνσεις της φιλοσοφίας του δικαίου ή φυσικό δίκαιο και πολιτειακή επιστήμη*, μτφρ. Σταμάτης Γιακουμής. Αθήνα: Δωδώνη.

--. 2007. *Φαινομενολογία του νου*, μτφρ Γιώργος Φαράκλας. Αθήνα: Εστία.

Χομπς, Τόμας. 1989. *Λεβιάθαν*, μτφρ. Γ. Πασχαλίδης - Α. Μεταξόπουλος. Αθήνα: Γνώση.

Επιλεκτική προτεινόμενη αγγλόφωνη βιβλιογραφία

Balfour, Ian and Eduardo Cadava (eds.). 2004. And Justice for All? The Claims of Human Rights. Special Issue: The South Atlantic Quarterly, Volume 103, Number 2/3. The Belgrade circle (ed.). 2002. The Politics of Human Rights. London: Verso.

Benhabib, Seyla. 2004. The Rights of Others: Aliens, Residents, and Citizens. Cambridge: Cambridge University Press.

Brown, Wendy. 1995. *States of Injury: Power and Freedom in Late Modernity*. Princeton: Princeton University Press.

--. 2008. *Regulating Aversion: Tolerance in the Age of Identity and Empire*. Princeton: Princeton University Press.

Butler, Judith and Gayatri Chakravorty Spivak. 2007. *Who Sings the Nation-State?: Language, Politics, Belonging*. Chicago: Seagull Books.

Butler Judith, and Athena Athanasiou. 2013. *Dispossession: The Performative in the Political*. Cambridge: Polity Press.

Connolly, William. 2002. *Identity\Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Cornell, Drucilla. 1992. *The Philosophy of the Limit*. New York: Routledge.

---. 1999. *Beyond Accommodation: Ethical Feminism, Deconstruction and the Law*. Boulder: Rowman & Littlefield Publishers.

---. 1998. *At the heart of Freedom: Feminism, Sex, and Equality*. Princeton: Princeton University Press.

Critchley, Simon. 1999. *Ethics, Politics, Subjectivity: Essays on Derrida, Levinas and Contemporary French Thought*. London: Verso.

Douzinas, Costas. 2007. *Human Rights and Empire: The Political Philosophy of Cosmopolitanism*. New York: Routledge.

--. 2013. *Philosophy and Resistance in the Crisis: Greece and the Future of Europe*. Cambridge: Polity.

Marx, Carl. 1977. *Critique of Hegel's 'Philosophy Of Right.'* Cambridge: Cambridge University Press.

--. 2012. *On The Jewish Question*. Create Space Independent Publishing Platform.

Rancière, Jacques. 2004. *The Politics of Aesthetics*. Continuum: New York.

Said, Edward. 2004. *Humanism and Democratic Criticism*. New York: Columbia University Press.

Scot, Joan W. 1996. *Only Paradoxes to Offer: French Feminists and the Rights of Man*. Cambridge: Harvard University Press.

Spivak, Gayatri Chakravorty. 2006. *In Other Worlds: Essays In Cultural Politics*. New York: Routledge.

Williams, Patricia. 1991. *The Alchemy of Race and Rights*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ziarek, Ewa Płonowska. 2001. *An Ethics of Dissensus: Postmodernity, Feminism, and the Politics of Radical Democracy*. Stanford: Stanford University Press.

Θηλυκότητες και Αρρενωπότητες στον 21^ο αιώνα (ΚΩΔ: 827)

Διδάσκουσα: Μαίρη Λεοντσίνη

Περιγραφή

Σε αυτό το σεμινάριο θα εξετάσουμε την *έμφυλη* διάσταση της κοινωνικότητας, μέσα από το πρίσμα των Κοινωνικών Επιστημών. Στη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, τα νοήματα, τα οποία συνδέονται με τις αρρενωπότητες και τις θηλυκότητες διαμορφώνουν συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές ιεραρχήσεις, σχέσεις διάκρισης αλλά και αποκλεισμούς. Η εδραίωση των πολιτικών ταυτότητας σε ένα περιβάλλον υπερποικιλότητας αναδεικνύει ομάδες με αιτήματα αναγνώρισης, που αντλούν από πραγματεύσεις και προκλήσεις στο διπολικό σχήμα του φύλου. Το φύλο λοιπόν (ως κατηγορία ανάλυσης) και η σεξουαλικότητα (ως σύνολο πρακτικών) θα είναι στο κέντρο των ενδιαφερόντων μας. Η διαμόρφωση των ομάδων σχετίζεται με τους τρόπους συγκρότησης των *έμφυλων*, ταξικών και φυλετικών εκδοχών διαφορετικών και (συχνά) ρευστών ταυτοτήτων. Η ποιοτική διάσταση των πρακτικών και η συνακόλουθη εξαγωγή νοημάτων από άτομα και ομάδες εξαρτώνται από τις κοινωνικές σχέσεις, τα δίκτυα και τους πόρους, που κάθε φορά μπορούν (ή δεν μπορούν) να κινητοποιούνται για την επίτευξη των ατομικών ή των συλλογικών στόχων. Η ομοφοβία και η τρανσφοβία ως έμφυλα πλαίσια, διαπλέκονται με φυλετικές, ταξικές, ηλικιακές κ..ά παραδοχές και συγκροτούν «κόμβους»

όπου υποκείμενα, ομάδες και πρακτικές λογοκρίνονται, συγκρούονται και ιεραρχούνται. Θα επεξεργαστούμε την έννοια της «κομβικότητας», η οποία εκκινεί από τις Σπουδές για τα Φύλα, για να μελετήσουμε την ανα/παραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων και τις διεκδικήσεις εκ μέρους διαφορετικών κοινωνικών ομάδων με διακριτές έμφυλες ταυτότητες.

Στόχοι :

- Η εξοικείωση με τη σύγχρονη βιβλιογραφία σε σχέση με τις θεωρίες των φύλων.
- Η εξοικείωση με τη σύγχρονη βιβλιογραφία σε σχέση με τη συγκρότηση αρρενωποτήτων και θηλυκοτήτων.
- Η κριτική προσέγγιση του κοινωνικού φύλου και της σεξουαλικότητας και η ανάδειξη της λειτουργικότητάς τους σε εμπειρικές έρευνες.
- Η ανάδειξη της αλληλοδιαπλοκής του φύλου με τη φυλή, την κοινωνική τάξη, την ηλικία και την εθνοτική υπαγωγή.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα :

- Η σύνδεση των θεωριών των φύλων με επιμέρους εμπειρικά πεδία.
- Η κτήση της δυνατότητας σχεδιασμού, παρουσίασης και η συγγραφής πρωτότυπης εργασίας με δημιουργική χρήση της διεθνούς βιβλιογραφίας.
- Η ανάπτυξη της ικανότητας για κριτική αποτίμηση των θεωριών των φύλων και της σεξουαλικότητας.

Κάθε εβδομάδα θα μελετάμε μια επιμέρους ενότητα και θα αναλύουμε τη σχετική βιβλιογραφία. **Η συμμετοχή σας στη συζήτηση είναι απαραίτητη** : σε τακτά χρονικά διαστήματα, ατομικά ή σε ομάδες θα πρέπει να παρουσιάζετε την ορισμένη θεματική ενότητα και να διευθύνετε τη συζήτηση. Αυτό σημαίνει ότι ετοιμάζετε ένα σεμιναριακό κείμενο, το οποίο στέλνετε με email σε όλες τις συμμετέχουσες και σε όλους τους συμμετέχοντες, **μέχρι τη Δευτέρα το μεσημέρι**. Σε αυτό το κείμενο πρέπει να αναφέρονται : οι βασικές έννοιες που πραγματεύονται τα κείμενα που θα παρουσιάσετε (με ανάλυση), ιδέες για συζήτηση, ιδέες για σύνδεση της θεωρίας με επιμέρους πεδία που μπορεί να ενδιαφέρουν, απόψεις που διαμορφώσατε, διαφωνίες, προτάσεις. Το κείμενο αυτό θα χρησιμεύσει ως βάση για συζήτηση.

Σε ορισμένες ενότητες, θα ανατίθεται η παρουσίαση κειμένων σε ένα ή περισσότερα άτομα και θα ορίζονται σχολιαστ-ές, -ριες των εν λόγω κειμένων.

Όλοι και όλες οι ΜΦ πρέπει να έχουν διαβάσει τη Βιβλιογραφία της κάθε ενότητας και να είναι σε θέση να λάβουν ενεργό μέρος στη συζήτηση.

Στο τέλος του εξαμήνου θα παραδώσετε την εργασία σας, η οποία θα πρέπει να κυμαίνεται ανάμεσα σε 4.000 – 5.000 λέξεις. Η βιβλιογραφία, η οποία παρατίθεται κάτω

από τον τίτλο κάθε ενότητας είναι ενδεικτική. Όταν επιλέξετε ένα θέμα εργασίας σχετικό με κάποια ενότητα, οφείλετε να προσαρμόσετε και να εμπλουτίσετε τη βιβλιογραφία.

Αξιολόγηση :

Για την τελική βαθμολογία η αξιολόγηση θα γίνει ως εξής :

Παρουσία και συμμετοχή στις συζητήσεις	20%
Σεμιναριακό κείμενο και παρουσίαση (ατομικά ή ομαδικά)	20%
Γραπτή Εργασία / Συλλογή και ανάλυση εμπειρικού υλικού ή βιβλιογραφική έρευνα.	60%

1. Εισαγωγικές παραδόσεις

Η συζήτηση για την έννοια του κοινωνικού φύλου και τα όριά της.

Κοινωνικό φύλο και θεωρίες της επιτέλεσης.

Η αποδόμηση του διλήμματος : ισότητα vs διαφορά

Η κατασκευή της έννοιας της διαφοράς (φύλα, φυλές, αναπηρίες)

Butler, J. (1993). *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*: Routledge.

Butler, J. (2004). *Undoing Gender*: Routledge.

Butler, J. (2006). *Gender trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (Vol. 36): Routledge.

Foucault, M. (2010). *Οι μη κανονικοί : Παραδόσεις στο κολέγιο της Γαλλίας (1974-1975)* (Σ. Σιαμανδούρας, μτφρ.). Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Foucault, M. (2011). *Ιστορία της σεξουαλικότητας : Η βούληση για γνώση* (Τ. Μπέτζελος, μτφρ.). Αθήνα: Πλέθρον.

Foucault, M. (2013a). *Ιστορία της σεξουαλικότητας : Η επιμέλεια του εαυτού* (Β. Πατσογιάννης, μτφρ.). Αθήνα: Πλέθρον.

Foucault, M. (2013b). *Ιστορία της σεξουαλικότητας : Η χρήση των ηδονών* (Τ. Μπέτζελος, μτφρ.). Αθήνα: Πλέθρον.

Monro, S. (2005a). Gender Theory. In S. Monro, *Gender Politics: Citizenship, Activism and Sexual Diversity* (pp. 10-42): Pluto Press.

Weeks, J. (2016 [1986]). *Sexuality*. London: Routledge.

Αθανασίου, Α. (επιμ.). (2006). *Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*. Αθήνα: Νήσος.

Σηφάκη, Ε.-Μ. (2015). Δομισμός, μεταδομισμός και σπουδές φύλου. Στο Ε.-Μ. Σηφάκη, Σπουδές φύλου και λογοτεχνία. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

1.2 Φύλα και σεξουαλικότητες: ιστορική διαμόρφωση

Katz, J. N. (1990). The Invention of Heterosexuality. *Socialist Review*, 20(1), 7-33.

Laqueur, T. (2003). *Κατασκευάζοντας το φύλο. Σώμα και Κοινωνικό Φύλο από τους αρχαίους Έλληνες έως και τον Φρόυντ* (Π. Μαρκέτου, μτφρ.). Αθήνα: Πολύτροπον.

Segal, L. (1990). *Slow Motion: Changing Masculinities, Changing Men*: Rutgers University Press.

2. Η εκμάθηση των έμφυλων ταυτοτήτων / εκφορών

Berkowitz, D., Manohar, N. N., & Tinkler, J. E. (2010). Walk like a man, talk like a woman: Teaching the social construction of gender. *Teaching Sociology*, 38(2), 132-143.

Currier, D. M. (2013). Strategic Ambiguity: Protecting emphasized femininity and hegemonic masculinity in the hookup culture. *Gender & Society*, 27(5), 704-727. doi: 10.1177/0891243213493960

Paechter, C. (2000). Learning masculinities and femininities: Power/knowledge and legitimate peripheral participation. *Women's Studies International Forum*, 26(6), 541-552.

Paechter, C. (2003). Masculinities and femininities as communities of practice. *Women's Studies International Forum*, 26(1), 69-77.

Paechter, C. (2007). *Being Boys; Being Girls: Learning masculinities and femininities*: Open University Press.

Paechter, C. (2010). Tomboys and girly-girls: embodied femininities in primary schools. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 31(2), 221-235. doi: 10.1080/01596301003679743

Winsdor, E. J. (2015). Femininities. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral*

Sciences, 2nd edition, 8, 893-897.

3. Η ιστορική κατασκευή της αρρενωπότητας

Anderson, E. (2008). Inclusive Masculinity in a Fraternal Setting. *Men and Masculinities*, 10(5), 604-620. doi: 10.1177/1097184x06291907

Anderson, E. (2010). *Inclusive Masculinity: The Changing Nature of Masculinities*: Routledge.

Armengol, J. M. (Ed.). (2013). *Embodying Masculinities: Towards a History of the Male Body in U.S. Culture and Literature (Masculinity Studies)*: Peter Lang Inc., International Academic Publishers.

Carlson, J. (2015). Mourning Mayberry. *Gender & Society*, 29(3), 386-409. doi: 10.1177/0891243214554799

Hinojosa, R. (2010). Doing Hegemony: Military, Men, and Constructing A Hegemonic Masculinity. *Journal of Men's Studies*, 18(2), 179-194. doi: 10.3149/jms.1802.179

Kimmel, M. (2009). *Guyland: The Perilous World Where Boys Become Men*: Harper Perennial.

Segal, L. (2007). Competing Masculinities (I): Manliness — The Masculine Ideal. In L. Segal, *Slow Motion: Changing Masculinities, Changing Men* (pp. 89-111): Palgrave Macmillan.

4. Ηγεμονικές και συμπεριληπτικές αρρενωπότητες

Anderson, E., & McGuire, R. (2010). Inclusive masculinity theory and the gendered politics of men's rugby. *Journal of Gender Studies*, 19(3), 249-261. doi: 10.1080/09589236.2010.494341

Borkowska, K. (2016). Joining The Conversation On Inclusive Masculinity Theory: A Response To Rachel O'Neill's 'Whither Critical Masculinity Studies?' *Men and Masculinities*, 19(5), 545-549. doi: 10.1177/1097184x16664950

Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*, 19(6), 829-859. doi: 10.1177/0891243205278639

Hlavka, Heather R. (20016). Speaking of stigma and the silence of shame: Young men and sexual victimization. *Men and Masculinities*, 20(4), 482-505. doi:1097184X16652656.

O'Neill, R. (2015). Whither Critical Masculinity Studies? Notes on Inclusive Masculinity Theory, Postfeminism, and Sexual Politics. *Men and Masculinities*, 18(1), 100-120. doi: 10.1177/1097184x14553056

Whitehead, S. M., & Barrett, F. (Eds.). (2005). *The Masculinities Reader*, (pp. 1-50), Polity.

5. Θηλυκές αρρενωπότητες / Αρρενωπές θηλυκότητες

Archer, L., Halsall, A., & Hollingworth, S. (2007). Inner-city femininities and education: 'race', class, gender and schooling in young women's lives. *Gender and Education*, 19(5), 549-568. doi: 10.1080/09540250701535568

Breger, C. (2005). Feminine Masculinities: Scientific and Literary Representations of "Female Inversion" at the Turn of the Twentieth Century. *Journal of the History of Sexuality*, 14(1/2), 76-106.

Brownhill, S., & Oates, R. (2017). Who do you want me to be? An exploration of female and male perceptions of 'imposed' gender roles in the early years. *Education 3-13*, 45(5), 658-670. doi: 10.1080/03004279.2016.1164215

Budgeon, S. (2014). The Dynamics of Gender Hegemony: Femininities, Masculinities and Social Change. *Sociology*, 48(2), 317-334. doi: 10.1177/0038038513490358

Dahl, S. L., & Sandberg, S. (2015). Female Cannabis Users and New Masculinities: The Gendering of Cannabis Use. *Sociology*, 49(4), 696-711. doi: 10.1177/0038038514547896

Francis, B. (2010). Re/theorising gender: female masculinity and male femininity in the classroom? *Gender and Education*, 22(5), 477-490. doi: 10.1080/09540250903341146

6. Τρανς κοινωνικότητες, ταυτότητες και πρακτικές

Halberstam, J. (2005). *In a queer time and place: Transgender bodies, subcultural lives*: NYU Press.

Hines, S., & Sanger, T. (Eds.). (2010). *Transgender identities: Towards a social analysis of gender diversity*: Routledge.

Manian, S. (2014). Behind the shroud of heteronormative silence: Tales of same-sex desire. *Sexualities*, 17(5-6), 742-757. doi: 10.1177/1363460714531266

Namaste, V. (2004). Beyond Leisure Studies: A Labour History of Male to Female Transsexual and Transvestite Artists in Montréal, 1955-1985. *Atlantis: Critical Studies in Gender, Culture & Social Justice*, 29(1), 4-11.

Namaste, V. (2009). Undoing Theory: The "Transgender Question" and the Epistemic Violence of Anglo-American Feminist Theory. *Hypatia*, 24(3), 11-32.

Schilt, K., & Westbrook, L. (2009). Doing Gender, Doing Heteronormativity. *Gender & Society*, 23(4), 440-464. doi: 10.1177/0891243209340034

Stryker, S., & Whittle, S. (2006). *The Transgender Studies Reader*: Taylor & Francis.

7. Ομοφοβία : η συζήτηση για την εκφορά του φύλου και την επικύρωση του ετεροσεξισμού

Adam, B. D. (1998). Theorizing Homophobia. *Sexualities*, 1(4), 387-404. doi: 10.1177/136346098001004001

Bridges, T. (2014). A very "gay" straight? Hybrid masculinities, sexual aesthetics, and the changing relationship between masculinity and homophobia. *Gender & Society*, 28(1), 58-82.

Fraïssé, C., & Barrientos, J. (2016). The concept of homophobia: A psychosocial perspective. *Sexologies*, 25(4), e65-e69. doi: <https://doi.org/10.1016/j.sexol.2016.02.002>

Frank, K. (2008). 'Not Gay, but Not Homophobic': Male Sexuality and Homophobia in the 'Lifestyle'. *Sexualities*, 11(4), 435-454. doi: 10.1177/1363460708091743

Herek, G. M. (2004). Beyond "Homophobia": Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research & Social Policy*, 1(2), 6-24. doi: 10.1525/srsp.2004.1.2.6

Tomsen, S., & Mason, G. (2001). Engendering homophobia: violence, sexuality and gender conformity. *Journal of Sociology*, 37(3), 257-273. doi: 10.1177/144078301128756337

Weinberg, G. (1972). *Society and the Healthy Homosexual*: Macmillan.

8. Η συζήτηση για την κομβικότητα

Bilge, S. (2010). Recent Feminist Outlooks on Intersectionality. *Diogenes*, 57(1), 58-72. doi: 10.1177/0392192110374245

Bredström, A. (2006). Intersectionality - A challenge for feminist HIV/AIDS research? *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 229-243. doi: 10.1177/1350506806065754

Carbado, D. W. (2013). Colorblind Intersectionality. *Signs*, 38(4), 811-845. doi: 10.1086/669666

Cho, S., Crenshaw, K., xe, Williams, & McCall, L. (2013). Toward a Field of Intersectionality Studies: Theory, Applications, and Praxis. *Signs*, 38(4), 785-810. doi: 10.1086/669608

Choo, H. Y. (2012). The Transnational Journey of Intersectionality. *Gender & Society*, 26(1), 40-45. doi: 10.1177/0891243211426724

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*.

Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299. doi: 10.2307/1229039

Davis, K. (2008). Intersectionality as buzzword: A sociology of science perspective on what makes a feminist theory successful. *Feminist Theory*, 9(1), 67-85. doi: 10.1177/1464700108086364

McCall, L. (2005). The Complexity of Intersectionality. *Signs*, 30(3), 1771-1800. doi: 10.1086/426800

Verloo, M. (2006). Multiple Inequalities, Intersectionality and the European Union. *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 211-228. doi: 10.1177/1350506806065753

Walby, S., Armstrong, J., & Strid, S. (2012). Intersectionality: Multiple Inequalities in Social Theory. *Sociology*, 46(2), 224-240. doi: 10.1177/0038038511416164

9. Ομοκοινωνικότητες και έμφυλες σχέσεις εξουσίας

Blatterer, H. (2013). Friendship's freedom and gendered limits. *European Journal of Social Theory*, 16(4), 435-456. doi: 10.1177/1368431013484000

Bird, S. R. (1996). Welcome to the Men's Club: Homosociality and the Maintenance of Hegemonic Masculinity. *Gender and Society*, 10(2), 120-132.

Britton, D. M. (1990). Homophobia and Homosociality: An Analysis of Boundary Maintenance. *The Sociological Quarterly*, 31(3), 423-439.

Hammarén, N., & Johansson, T. (2014). Homosociality: In between power and intimacy. *SAGE Open*, 4(1), 2158244013518057. doi: 10.1177/2158244013518057

Lindsey, T. B. (2013). If You Look in My Life: Love, Hip-Hop Soul, and Contemporary African American Womanhood. *African American Review*, 46(1), 87-99.

Oware, M. (2011). Brotherly Love: Homosociality and Black Masculinity in Gangsta Rap Music. *Journal of African American Studies*, 15(1), 22-39. doi: 10.1007/s12111-010-9123-4

Van Leer, D. (1989). The Beast of the Closet: Homosociality and the Pathology of Manhood. *Critical Inquiry*, 15(3), 587-605.

West, L. A. (2001). Negotiating Masculinities in American Drinking Subcultures. *The Journal of Men's Studies*, 9(3), 371-392. doi: 10.3149/jms.0903.371

10. Οι πολιτικές των ταυτοτήτων στην εποχή της υπερποικιλότητας

- Arnaut, K. (2012). Super-diversity: elements of an emerging perspective. *Diversities*, 14(2), 1-16.
- Bernstein, M. (2005). Identity Politics. *Annual Review of Sociology*, 31, 47-74.
- Bliss, C. (2013). The Marketization of Identity Politics. *Sociology*, 47(5), 1011-1025. doi: 10.1177/0038038513495604
- Blommaert, J., & Ad Backus. (2012). Superdiverse repertoires and the individual. *Tilburg Papers in Culture Studies*, 24.
- Brubaker, R. (2016). The Dolezal affair: race, gender, and the micropolitics of identity. *Ethnic and Racial Studies*, 39(3), 414-448.
- Callis, A. S. (2014). Bisexual, pansexual, queer: Non-binary identities and the sexual borderlands. *Sexualities*, 17(1-2), 63-80. doi: 10.1177/1363460713511094
- Epstein, S. (1998). Gay politics, ethnic identity: The limits of social constructionism. In P. M. Nardi & B. E. Schneider (Eds.), *Social perspectives in lesbian and gay studies: A reader*: Routledge.
- Gupta, A., & Ferguson, J. (1992). Beyond "Culture": Space, Identity, and the Politics of Difference. *Cultural Anthropology*, 7(1), 6-23.
- Hill, J., & Wilson, T. (2003). Identity Politics and the Politics of Identities. *Identities*, 10(1), 1-8. doi: 10.1080/10702890304336
- Johnson, C. (2013). FROM OBAMA TO ABBOTT. *Australian Feminist Studies*, 28(75), 14-29. doi: 10.1080/08164649.2012.759311
- Monro, S. (2005b). Gender, Sexuality and the New Social Movements. In S. Monro (Ed.), *Gender Politics: Citizenship, Activism and Sexual Diversity* (pp. 119-146): Pluto Press.
- Padilla, B., Azevedo, J., & Olmos-Alcaraz, A. (2015). Superdiversity and conviviality: exploring frameworks for doing ethnography in Southern European intercultural cities. *Ethnic and racial studies*, 38(4), 621-635.
- Ruez, D. (2017). "I never felt targeted as an Asian... until I went to a gay pub": Sexual racism and the aesthetic geographies of the bad encounter. *Environment and Planning A*, 49(4), 893-910.
- Scott, J. W. (1992). Multiculturalism and the Politics of Identity. *October*, 61, 12-19. doi: 10.2307/778780
- Snyder-Hall, R. C. (2010). Third-Wave Feminism and the Defense of "Choice". *Perspectives on Politics*, 8(1), 255-261.
- Thompson, D. (2004). Calling all fag hags: from identity politics to identification politics. *Social Semiotics*, 14(1), 37-48. doi: 10.1080/1035033042000202915
- Vertovec, Steven. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and racial studies*, 30(6): 1024-1054.
- West, C. (1990). The New Cultural Politics of Difference. *October*, 53, 93-109. doi: 10.2307/778917

Γενικό περίγραμμα μαθήματος

Το μάθημα αντλεί από διαφορετικές προσεγγίσεις που εντάσσονται στον χώρο της ανάλυσης λόγου (Discourse Analysis) και δίνει έμφαση σε ζητήματα κατασκευής ταυτοτήτων μέσω του λόγου. Οι ταυτότητες νοούνται όχι ως εγγενείς, στατικές και αναλλοίωτες ιδιότητες των ατόμων, αλλά ως δυναμικές, κοινωνικά προσδιορισμένες και πολλαπλές κατασκευές των ατόμων ανάλογα με τους συγκεκριμένους στόχους τους και τις εκάστοτε περιστάσεις (Benwell & Stokoe 2006, Αρχάκης & Τσάκωνα 2011). Στο πλαίσιο αυτό, αξιοποιούνται, μεταξύ άλλων, το αφηγηματικό μοντέλο του Labov (1972) και το μοντέλο για την κατασκευή αφηγηματικών ταυτοτήτων του Bamberg (1997, 2004), η θεωρία του χιούμορ (Attardo 2001, Τσάκωνα 2013), η θεωρία περί γλωσσικής δημιουργικότητας (Carter 2004), αλλά και κριτικές προσεγγίσεις του λόγου (Wodak & Meyer 2001, van Dijk 2008) για την ανάλυση ποικίλων κειμενικών ειδών. Σε αυτά περιλαμβάνονται προφορικές και δημοσιογραφικές αφηγήσεις, πολιτικός λόγος, χιουμοριστικά κείμενα, κείμενα από τα ΜΜΕ, μαθητικά γραπτά κλπ. Τα θεωρητικά και αναλυτικά εργαλεία που θα αποτελέσουν αντικείμενο διδασκαλίας μπορούν να αναδείξουν πώς οι ομιλητές/τριες κατασκευάζουν ποικίλες ταυτότητες και προβάλλουν συγκεκριμένες ιδεολογικές θέσεις, ώστε, μεταξύ άλλων, να προσδιορίζουν τα όρια μεταξύ ενδο-ομάδας και εξω-ομάδας, να κωδικοποιούν τις μεταξύ τους αντιθέσεις και αντιπαλότητες, καθώς και να προβάλλουν ταυτότητες συντονισμού/νομιμοποίησης ή αντίστασης προς ευρύτερα διαδεδομένες και κυρίαρχες ιδεολογικές τοποθετήσεις και πρακτικές (Castells 2010).

Στόχοι

- Να εξοικειωθούν οι ΜΦ με ορισμένες βασικές έννοιες και αναλυτικά εργαλεία από τον ευρύτερο χώρο της ανάλυσης λόγου.
- Να διερευνήσουν τη σχέση λόγου και ταυτότητας και να συνειδητοποιήσουν πώς μέσω του λόγου οι ομιλητές/τριες τοποθετούνται ιδεολογικά απέναντι σε κυρίαρχες θέσεις και πρακτικές και οριοθετούν τις ομάδες στις οποίες ανήκουν ή δεν ανήκουν.
- Να αντιληφθούν πώς κείμενα καθημερινής χρήσης ή που προέρχονται από μη θεσμοποιημένα περικείμενα είναι εξίσου σημαντικά για την κατασκευή ταυτοτήτων με κείμενα από θεσμοποιημένα περικείμενα που συχνά θεωρείται ότι έχουν περισσότερο κοινωνικό κύρος.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα

Κατά την ολοκλήρωση του εν λόγω μαθήματος οι ΜΦ αναμένεται:

- Να έχουν εξοικειωθεί με βασική ορολογία και ορισμένες μεθόδους ανάλυσης δεδομένων από τον χώρο της ανάλυσης λόγου.
- Να μπορούν να εφαρμόσουν θεωρητικά μοντέλα για την ανάλυση αυθεντικών κειμένων.
- Να μπορούν μέσα από τις αναλύσεις τους να αναδεικνύουν τις ταυτότητες και τις ιδεολογικές τοποθετήσεις των ομιλητών/τριών ή συγγραφέων των υπό εξέταση κειμένων.

- Να είναι σε θέση να μελετούν και να εντοπίζουν (περαιτέρω) βιβλιογραφία σχετικά με ζητήματα που εντάσσονται στον χώρο της ανάλυσης λόγου.

Δομή

Το μάθημα αποτελείται από εβδομαδιαίες συναντήσεις, οι οποίες ξεκινούν με παρουσίαση των θεματικών από τη διδάσκουσα και επεξεργασία κειμένων σε συνεργασία με τους/τις ΜΦ στην τάξη. Στις τελευταίες συναντήσεις οι ΜΦ παρουσιάζουν τις εργασίες τους.

Αξιολόγηση

Πέρα από την ενεργή συμμετοχή των ΜΦ στο μάθημα, η αξιολόγηση βασίζεται στην προφορική παρουσίαση της εργασίας που θα αναλάβουν. Η εργασία θα είναι συναφής με τις παραδόσεις στην τάξη και θα λαμβάνει υπόψη τη σχετική βιβλιογραφία. Επίσης, οι ΜΦ θα κληθούν να ετοιμάσουν περιλήψεις ορισμένων από τα άρθρα που περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία του μαθήματος, καθώς και ερωτήσεις σχετικά με αυτά, ώστε να τροφοδοτήσουν τη συζήτηση στην τάξη.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Αρχάκης, Α. & Τσάκωνα, Β. 2011. *Ταυτότητες, αφηγήσεις και γλωσσική εκπαίδευση*. Αθήνα: Πατάκης.

Attardo, S. 2001. *Humorous Texts: A Semantic and Pragmatic Analysis*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Bamberg, M. 1997. Positioning between structure and performance. *Journal of Narrative and Life History* 7, 335-342.

Bamberg, M. 2004. Form and functions of “slut-bushing” in male identity construction in 15-year-olds. *Human Development* 47, 331-353.

Benwell, B. & Stokoe, E. 2006. *Discourse and Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Carter, R. 2004. *Language and Creativity. The Art of Common Talk*. London: Routledge.

Castells, M. 2010. *The Power of Identity*. Malden: Wiley-Blackwell (2^η έκδοση).

Labov, W. 1972. *Language in the Inner City*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Τσάκωνα, Β. 2013. *Η κοινωνιογλωσσολογία του χιούμορ: Θεωρία, λειτουργίες και διδασκαλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

van Dijk, T. A. 2008. *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillan.

Wodak, R. & Meyer, M. (επιμ.) 2001. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage.

Γενικό περίγραμμα μαθήματος

Το μάθημα εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους το περιεχόμενο της εκπαιδευτικής διαδικασίας (σχολικές γνώσεις και πολιτισμικά στοιχεία) έχει γίνει αντικείμενο ανάλυσης στο πλαίσιο διαφορετικών ερευνών και κοινωνιολογικών προσεγγίσεων. Επιχειρεί να παρουσιάσει τους τρόπους με τους οποίους διαφορετικές κοινωνιολογικές θεωρίες (θεωρίες της κοινωνικής αναπαραγωγής, νέο-Μαρξιστικές, «Νέα Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης») εξετάζουν αφενός τη σχέση μεταξύ της εκπαιδευτικής διαδικασίας και του θεσμικού και κοινωνικού πλαισίου, στο οποίο αυτή εντάσσεται και αφετέρου (πιο συγκεκριμένα) τη σχολική γνώση ως κοινωνικό προϊόν, τη συμβολή της στην κατασκευή και ενίσχυση των κοινωνικών ιεραρχιών, καθώς και τον κοινωνικό έλεγχο που ασκείται μέσω του curriculum.

Στόχοι

Να βοηθήσει τους ΜΦ να κατανοήσουν τον κοινωνικό χαρακτήρα των εκπαιδευτικών διαδικασιών.

Να φέρει τους ΜΦ σε επαφή με ένα φάσμα θεωριών και πρωτογενών ερευνών σχετικών με τη σχολική γνώση.

Να βοηθήσει τους ΜΦ να διερευνήσουν τις μορφές του κοινωνικού ελέγχου

Να αποκτήσουν οι ΜΦ την ικανότητα της κριτικής ανάλυσης των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων στο ελληνικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν τις σχετικές θεωρητικές προσεγγίσεις και πρωτογενείς έρευνες.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά το πέρας των μαθημάτων, οι φοιτητές θα πρέπει να:

Έχουν αναπτύξει τις γνώσεις τους γύρω από την κοινωνιολογική ανάλυση της γνώσης που παρέχει το σχολείο.

Είναι σε θέση να αναλύουν τη σχολική γνώση σε σχέση με τις έννοιες της κοινωνικής ανισότητας και των κοινωνικών ιεραρχήσεων.

Έχουν αναπτύξει την ικανότητά τους να αναλύουν τις πρόσφατες αλλαγές στο ελληνικό εκπαιδευτικό πλαίσιο από μία κοινωνιολογική οπτική.

Δομή

Το μάθημα συνίσταται σε τρία εβδομαδιαία σεμινάρια. Στο πρώτο μέρος κάθε συνάντησης γίνεται μια εισαγωγή από τη διδάσκουσα. Στο δεύτερο μέρος ακολουθεί συζήτηση γύρω από κείμενα της βιβλιογραφίας που έχουν ήδη μελετήσει οι ΜΦ. Οι τελευταίες τρεις συναντήσεις είναι αφιερωμένες στην παρουσίαση των εργασιών που εκπονούν οι ΜΦ στο πλαίσιο του μαθήματος.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση βασίζεται: α) στη συμμετοχή των ΜΦ στην επεξεργασία της βιβλιογραφίας κατά τη διάρκεια των μαθημάτων (προετοιμασία των κειμένων κάθε ενότητας, συμμετοχή στην ανάλυση-συζήτηση) β) σε εργασία (περίπου 6000 λέξεων) την οποία εκπονεί κάθε ΜΦ και η οποία βασίζεται συνήθως σε πρωτογενή έρευνα. Η επιλογή του θέματος γίνεται μετά από συνεννόηση με τη διδάσκουσα η οποία παρακολουθεί την εξέλιξη της εργασίας με βάση ενδιάμεσα κείμενα που παραδίδει κάθε φοιτητής σε τρεις προγραμματισμένες συναντήσεις.

Βιβλιογραφία

- Anyon J., (1981), "Social Class and School Knowledge", *Curriculum Inquiry*, 11 (1), 3-42.
- Apple M., Ball S. & Gandin L. A. (2010), «Mapping the sociology of education: social context, power and knowledge» in Apple, M. W. Ball, S. J. Gandin, L.A. (eds) *The Routledge International Handbook of the Sociology of Education*, London- New York: Routledge, 1-11.
- Apple M.W. (1982), *Cultural and economic reproduction in education. Essays on class, ideology and the State*, London, Boston & Henley, Routledge and Kegan Paul.
- Apple M.W. (1986), *Ιδεολογία και αναλυτικά προγράμματα* (μτφρ. Τ. Δαρβέρης), Θεσ/νίκη, Παρατηρητής.
- Apple M.W. (2000), *Official knowledge*, (2nd ed), London, Routledge [ελλ. μτφρ. *Επίσημη γνώση* (μτφρ. Μ. Μπατίλας), Θεσ/νίκη, Επίκεντρο, 2008].
- Becker H. S. (1952), «Social-Class Variations in the Teacher-Pupil Relationship», *Journal of Educational Sociology*, vol. 25, no 8, 451-465 [Ελλ. μετάφραση: (1997) «Κοινωνικο-ταξικές παραλλαγές στη σχέση δασκάλου-μαθητή» στο Γ. Μιχαλακόπουλος, Το σχολείο και η σχολική τάξη. Κοινωνιολογικές προοπτικές, Θεσσαλονίκη, Αφοί Κυριακίδη, 424-441].
- Bernstein B. (1989) *Παιδαγωγικοί κώδικες και κοινωνικός έλεγχος*, (εισαγ. Μετφρ. Ι. Σολομών), Αθήνα, Αλεξάνδρεια.
- Bernstein B. (1977), *Class, Codes and Control*, vol. 3 *Towards a Theory of Educational Transmissions*, London, Routledge and Kegan Paul.
- Bourdieu P., Passeron J.-C. (1970), *La reproduction. Eléments pour une théorie du système d'enseignement*, Paris, Minuit. [Ελλ. μετάφραση: (2014) *Η αναπαραγωγή. Στοιχεία για μια θεωρία του εκπαιδευτικού συστήματος* (μτφρ. Γ. Καράμπελας), Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια]
- Bourdieu P. (1977) "Cultural Reproduction and Social Reproduction" in J. Karabel & A.H. Halsey (eds), *Power and Ideology in Education*, New York, Oxford University Press (487-510).
- Bourdieu P. (1979), *La distinction. Critique sociale du jugement*, Paris, Minuit. [Ελλ. μετάφραση: (2002), *Η διάκριση. Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης* (μτφρ. Κ. Καψαμπέλη) Αθήνα, Πατάκης].
- Coulby D. (2000), *Beyond the National Curriculum. Curricular Centralism and Cultural Diversity in Europe and the USA*, London, RoutledgeFalmer.
- Durkheim E. (1969), *L'évolution pédagogique en France*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Forquin J.-C. (1989), *Ecole et culture. Le point de vue des sociologues britanniques*, Bruxelles, De Boeck Université.

- Φραγκουδάκη Α. (1985), *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*, Αθήνα, Παπαζήση.
- Giroux A. H. (2001), *Theory and Resistance in Education – Towards a Pedagogy of Opposition*, London, Bergin & Garvey.
- Goodson I. (1987) *School Subjects and Curriculum Change*, Lewes: Falmer Press.
- Hammersley M. & Hargreaves A. (1983), *Curriculum Practice: Some Sociological Case Studies*, London New York, Falmer Press.
- Hoadley U & Muller J. (2010) “Codes, pedagogy and knowledge: advances in Bernsteinian sociology of education” in Apple, M. W. Ball, S. J. Gandin, L.A. (eds) *The Routledge International Handbook of the Sociology of Education*, London- New York: Routledge, 69-89.
- Karabel J. & Halsey A.H. (1977), “Educational Research: A Review and an Interpretation” in J. Karabel & A.H. Halsey (eds) *Power and Ideology in Education*, New York, Oxford University Press (1-85).
- Ladson-Billings G., Gillborn D. (eds) (2004), *Multicultural Education*, London-N.Y., RoutledgeFalmer.
- Lareau, A. (2002) ‘Invisible Inequality: Social Class and Childrearing in Black and White Families’, *American Sociological Review*, 67: 747–76.
- Moore R.& Ozga J. (Eds) (1991), *Curriculum Policy*, Oxford, Pergamon / Open University.
- Moore R. & Young M., “Knowledge and the Curriculum in the Sociology of Education: Towards a reconceptualisation” *British Journal of Sociology of Education*, 22, 4, 2001, 445-461
- Νούτσος Χ.(1979), *Προγράμματα μέσης εκπαίδευσης και κοινωνικός έλεγχος (1931-1973)*, Αθήνα, Θεμέλιο.
- Σολομών Ι., Κουζέλης Γ. (1994) (επιμ.) *Πειθαρχία και γνώση*, Αθήνα, ΕΜΕΑ
- Vincent, C. and S. J. Ball (2007) “‘Making Up’ the Middle-Class Child: Families, Activities and Class Dispositions”, *Sociology* 41(6): 1061–1077.
- Whitty G. (1985), *Sociology and School Knowledge. Curriculum theory research and politics*, London, Methuen. [Ελλ. μτφρ. Κοινωνιολογία και Σχολική γνώση. Θεωρία, Έρευνα και Πολιτική του Αναλυτικού Προγράμματος, (μτφρ.Ε. Πολιτοπούλου), Θεσ/νίκη, Επίκεντρο, 2007].
- Willis P. (1977), *Learning to Labour. How Working Class Kids Get Working Class Jobs*, Farnborough, Saxon House [ελλ. μτφρ: Μαθαίνοντας να δουλεύεις. Πώς τα παιδιά εργατικής προέλευσης επιλέγουν δουλειές της εργατικής τάξης (μτφρ Υ. Κοσμά, επιμ. Γ. Πεχτελίδης), Αθήνα, Gutenberg, 2012]
- Young M.F.D. (1971), *Knowledge and Control: New Directions for the Sociology of Education*, London, Collier-Macmillan.
- Young M.F.D. (1998), *The Curriculum of the Future. From the ‘New Sociology of Education’ to a Critical Theory of Learning*, London, Falmer Press.
- Young, M. (2007) *Bringing Knowledge Back In: From social constructivism to social realism in the sociology of education*, London, Routledge.

Κοινωνιολογική ανάλυση των κοινωνικών ταξινομιών και ιεραρχιών

Δεν θα διδαχθεί το ακαδημαϊκό έτος 2019-2020

Απαιτήσεις του μαθήματος

Οι φοιτητές/τριες που θα επιλέξουν το μάθημα θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργά σε όλες τις συναντήσεις, να αναλάβουν μια παρουσίαση (συζήτηση και κριτικό σχολιασμό κειμένων), να συντάξουν μια εργασία (το θέμα της οποίας θα ορισθεί σε συνεργασία με τη διδάσκουσα και έκτασης τουλάχιστον 5000 λέξεων), να μετάσχουν σε ενδεχόμενη γραπτή άσκηση.

Περιγραφή μαθήματος

Σκοπός του μαθήματος είναι η παρουσίαση και η κριτική συζήτηση των βασικών διαστάσεων και της σημασίας της κοινωνικής διαστρωμάτωσης στις σύγχρονες κοινωνίες. Το μάθημα, που θα έχει τη μορφή σεμιναρίου, αποτελεί ουσιαστικά μια περιήγηση τόσο στις κλασικές μορφές και προσεγγίσεις της κοινωνικής διαστρωμάτωσης όσο και σε εκείνες που έχουν αναδείξει οι κοινωνικές και οι πολιτικές διεργασίες στις σύγχρονες «ανεπτυγμένες» κοινωνίες.

Σχέδιο μαθήματος

- I. Ανισότητες και κοινωνική διαφοροποίηση
- II. Κοινωνική διαστρωμάτωση. Μορφές και λειτουργίες
- III. Κοινωνική διαστρωμάτωση. Θεωρητικές προσεγγίσεις
- IV. Κοινωνικές τάξεις
- V. Άλλες κοινωνικές ιεραρχήσεις, διαφοροποιήσεις και ταξινομήσεις.
- VI. Ανισότητες, αποκλεισμοί, συνοχή
- VII. Οι προκλήσεις της λεγόμενης «μεταβιομηχανικής κοινωνίας»

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Το μάθημα εστιάζεται στις κοινωνίες της «Δύσης» και η σχετική βιβλιογραφία είναι εκτενέστατη. Η προτεινόμενη βιβλιογραφία είναι ενδεικτική, και σκοπεύει, μεταξύ άλλων, να δώσει στους συμμετέχοντες/χουσεσ στο σεμινάριο τη δυνατότητα επιλογής για τα μελλοντικά τους ερευνητικά σχέδια.

Alesina, A. & Glaeser, E.L. *Η καταπολέμηση της φτώχειας στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη*, Αθήνα, Πόλις, 2009

Baumann, Z. *Η εργασία, ο καταναλωτισμός και οι νεόπτωχοι*, (1998), Αθήνα, Μεταίχμιο, 2004

Σπαταλημένες ζωές. Οι απόβλητοι της νεοτερικότητας (2004), Αθήνα, Κατάρτι, 2005

- Bottero, W. *Stratification: Social Division and Inequality*, London & New York, Routledge, 2005
- Bottomore, T.B. *Classes in Modern Society*, 2nd edition, Harper Collins, 1991
- Bottomore, T.B. *Elites and Society*, Penguin, 1977
- Calvert, P. *The Concept of Class. A Historical Introduction*, London, Hutchinson, 1982
- Castel, R., *Les métamorphoses de la question sociale*, Paris, Fayard, 1995,
- Crompton, R. *Class and Stratification. An Introduction to Current Debates*, Cambridge, Polity Press, 1998
- Crompton, R., Devine, F., Savage M. & Scott, J. *Renewing Class Analysis*, Blackwell, 2000
- Eder, K. *The New Politics of Class. Social Movements and Cultural Dynamics in Advanced Societies*, London, Sage, 1993
- Edgell, S. *Class*, London, Routledge, 1993
- Esping-Andersen, G. ed., *Changing Classes. Stratification and Mobility in Post-Industrial Societies*, London, Sage, 1993
- Devine, F., Savage, M., Scott, J. & Crompton, R. eds, *Rethinking Class. Culture, identities & Lifestyles*, London, Palgrave Macmillan, 2005
- Dorling, D. *Injustice. Why social inequality persists*, Bristol, Policy Press, 2011
- Giddens, A. & Held, D., eds, *Classes, power and Conflict. Classical and Contemporary Debates*, London, Macmillan, 1982
- Golthorpe, J.H., «Κοινωνικές τάξεις και πολιτική στις ανεπτυγμένες βιομηχανικές κοινωνίες», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, [5-24], 4, Οκτ.1994
- Gorz, A. *Αντίο Προλεταριάτο*, Αθήνα, Νέα Σκέψη, 1986
- Gouldner, A.W. *The Future of Intellectuals and the Rise of the New Class*, New York, Continuum, 1979
- Grusky, D.B., ed. *Social Stratification in Sociological Perspective*, Boulder, Westview Press, 1994
- Grusky, D.B. & Szelenyi, S. eds, *Inequality. Classic Readings in Race, Class and Gender*, Boulder, Westview Press, 2006
- Καυτανζόγλου, Ι. *Κοινωνικός αποκλεισμός: εντός, εκτός και υπό. Θεωρητικές, ιστορικές και πολιτικές καταβολές μιας διφορούμενης έννοιας*. Αθήνα, Σαββάλας, 2006
- Lee, D.J. & Turner, B.S. *Conflicts about Class. Debating Inequality in Late Industrialism. A Selection of Readings*. New York & London, Longman, 1996
- Marshall, G. *Repositioning Class. Social inequality in Industrial Societies*, London, Sage, 1997
- Marshall, G. , Swift, A. & Roberts, St. *Against the Odds. Social Class and Social Justice in Industrial Societies*, Oxford, Clarendon Press, 2002
- Marshall, T.H. & Bottomore, T.B. *Ιδιότητα του πολίτη και κοινωνική τάξη*, Αθήνα, Gutenberg, 1995

Μοσχονάς, Α. *Τάξεις και στρώματα στις σύγχρονες κοινωνίες, Τόμος Α΄, Ερμηνευτικές προσεγγίσεις*, Αθήνα, Οδυσσέας, 1998

Οικονόμου, Χ. & Φερώνας, Α. επιμ., *Οι εκτός των τειχών. Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Αθήνα, Διόνικος, 2006

Parkin, F. *Class Inequality and Political Order*, [13-102], London, Granada, 1981

Πετμεζίδου, Μ. & Παπαθεοδώρου, Χ., επιμ., *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός*, Αθήνα, Εξάντας, 2004

Saul, J. "Identifying Class. Classifying Difference.", στο Panitch, L. & Leys, C., eds, *Socialist Register 2003: Fighting Identities. Race, Religion and Ethno-Nationalism*, London, Merlin, 2003

Savage, M. *Class Analysis and social Transformation*, Buckingham & Philadelphia, Open University Press, 2000

Sennett, R. & Cobb, J. *The Hidden Injuries of Class*, New York & London, Norton, 1972

SEN, A. "Social exclusion: Concept, Application, and Scrutiny", *Asian Development Bank*, Social Development Papers no 1, June 2000

SILVER, H. "Social exclusion and solidarity: three paradigms", *International Labor Review*, [531-578], vol 133, 5-6, 1994

Therborn, G. *What Does the Ruling Class Do When it Rules? State Apparatuses and State Power under Feudalism, Capitalism and Socialism*, [129-143], New Left Review Editions, London, 1978

Thompson, E.P., *The Making of the English Working Class*, [1-14], London, Penguin, 1968

Tilly, Ch. *Durable Inequality*, Berkeley, Los Angeles & London, University of California Press, 1999

Weber, M. I.10, Ανοικτές και κλειστές σχέσεις [45-47], III.1 Οι τύποι της εξουσίας, Η ισχύς της νομιμότητας, [241-245] και IV.1 Τάξεις και νομοκατεστημένες τάξεις [346-354] στο *Οικονομία και κοινωνία, τόμος Α΄, Κοινωνιολογικές έννοιες*, Αθήνα, Σαββάλας, 2005

Wagner, A.-C., *Οι κοινωνικές τάξεις στην παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα, Πολύτροπο, 2008

Wilkinson, R. & Pickett, K. *The Spirit Level. Why Equality Is Better for Everyone*, Penguin, 2010

Wright., E.O., *Interrogating Inequality*, [17-107], London, Verso, 1994

Wright., E.O., ed, *Approaches to Class Analysis*, Cambridge & New York; Cambridge University Press, 2005

Μειονότητες, μετανάστες, πρόσφυγες στην εκπαίδευση (ΚΩΔ: 8211)

Υπεύθυνη μαθήματος: Νέλλη Ασκούνη

Διδάσκουν: Αλεξάνδρα Ανδρούσου, Νέλλη Ασκούνη, Λίνα Βεντούρα, Γιώτα Καραγιάννη, Χρήστος Στεφάνου, Πέτρος Χαραβιτσίδης Δημήτρης Χριστόπουλος

Γενικό περίγραμμα μαθήματος

Η συγκρότηση της ταυτότητας των πολιτών και η διατήρηση της σταθερότητας κρατών με πληθυσμούς διαφορετικών εθνοτήτων και γλωσσών αποτελεί μείζονα στόχο των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων σε όλο τον κόσμο. Οι ιστορικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που προσδιορίζουν τη δημιουργία μειονοτικών, μεταναστευτικών ή προσφυγικών πληθυσμών, τις διαδικασίες ένταξης / αποκλεισμού, ταυτοτήτων, αλλά και ιεραρχήσεων είναι βασικοί άξονες του μαθήματος. Στόχος είναι οι ΜΦ να εξοικειωθούν με ένα ευρύ φάσμα βιβλιογραφίας σχετικά με τα κράτη-έθνη, την εκπαίδευση και την πολιτισμική ποικιλομορφία και να εισαχθούν σε διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις αυτού του πεδίου.

Το μάθημα εστιάζει κυρίως στον τρόπο με τον οποίο τα κρατικά εκπαιδευτικά συστήματα ορίζουν και χειρίζονται τον εθνικά / εθνοτικά «άλλο» μέσα στο τρέχον πολιτικό πλαίσιο στο λεγόμενο δυτικό κόσμο. Έμφαση δίνεται στην κριτική προσέγγιση των κατηγοριών «μειονότητες», «μετανάστες» «πρόσφυγες», τη διερεύνηση των πολιτικών διαχείρισης της εθνοπολιτισμικής πολυμορφίας, αλλά και του ρόλου της εκπαίδευσης σε θέματα ταυτότητας, ρατσισμού, συμπερίληψης, πολιτικής συμμετοχής και αποκλεισμού.

Οι θεματικοί άξονες του μαθήματος είναι:

- Μειονότητες, μετανάστες, πρόσφυγες: κοινωνικές ταξινομήσεις, ιεραρχήσεις και σχέσεις εξουσίας.
- Ιστορικότητα του μεταναστευτικού φαινομένου και των μεταναστευτικών πολιτικών
- Εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα: από τα έθνη-κράτη στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο.
- Η εκπαίδευση σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Ταυτότητες - ιδιότητα του πολίτη-μηχανισμοί κοινωνικής ένταξης και πολιτικού αποκλεισμού.
- Η διαχείριση της εθνοπολιτισμικής ποικιλομορφίας στην εκπαίδευση (έμφαση στο ευρωπαϊκό και ελληνικό πλαίσιο). α) Εκπαιδευτικές πολιτικές β) Εκπαιδευτική πράξη
- Η προσφυγική κρίση και οι εκπαιδευτικές προκλήσεις.

Περίγραμμα μαθήματος

Το μάθημα επικεντρώνεται σε δύο από τις κεντρικότερες, και αλληλένδετες, θεματικές της σύγχρονης κοινωνικής ψυχολογίας: την ταυτότητα και τις ομαδικές σχέσεις. Η θεματολογία εκτείνεται σε τέσσερις ενότητες:

(α) Πειραματικές έρευνες των ομαδικών φαινομένων

Η πρώτη ενότητα του μαθήματος αφιερώνεται στην μελέτη των φαινομένων που διέπουν τις ομάδες, έτσι όπως μελετήθηκαν από την πειραματική κοινωνική ψυχολογία, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις διαδικασίες της κοινωνικής επιρροής. Αναλύονται κλασικές μελέτες από τη δεκαετία του 1930 και μετέπειτα καθώς και οι πρόσφατες εξελίξεις γύρω από τη μειονοτική επιρροή, την κοινωνική ταυτότητα και την κατηγοριοποίηση. Τέλος, αναδεικνύεται η σημασία αυτών των ερευνών για τη λειτουργία των ομάδων στο φυσικό περιβάλλον όπως είναι οι ομάδες στο χώρο εργασίας, στο πολιτικό πεδίο και οι ομάδες λήψης αποφάσεων.

(β) Η ψυχοδυναμική ανάλυση της διεργασίας ομάδας

Όπως στην πρώτη ενότητα έτσι και στη δεύτερη εξετάζεται η δύναμη που έχουν οι ομάδες να επηρεάζουν την ατομική συμπεριφορά, η εμπειρία και η από κοινού κατασκευή της πραγματικότητας καθώς και οι ιδιότητες που χαρακτηρίζουν τις ομάδες αυτές καθεαυτές. Η διαφορά με την πρώτη ενότητα έγκειται στον τρόπο με τον οποίον αντιμετωπίζονται οι εμπλεκόμενες ψυχολογικές διεργασίες, η φύση των υποκειμένων και η σχέση τους με τις ομάδες. Το βασικό επιχείρημα είναι ότι στις ομάδες «οι άλλοι» και «η ομάδα ως σύνολο» παράγουν φαινόμενα που βρίσκονται στη σφαίρα του ασυνειδήτου και του παραλόγου. Έτσι η έμφαση στο μέρος αυτό δεν είναι στη γνωστική επεξεργασία της πληροφορίας που είναι κατά βάση συνειδητή και προσπελάσιμη αλλά στα ασυνείδητα κίνητρα, στην ασυνείδητη επικοινωνία και στις διεργασίες ταύτισης και προβολής.

(γ) Στάσεις και κοινωνικές αναπαραστάσεις

Η ενότητα αυτή ασχολείται λιγότερο με τη διεργασία ομάδας και περισσότερο με τις αναπαραστάσεις για τον κόσμο και τις αξιολογήσεις που τις συνοδεύουν. Η κοινωνική ψυχολογία έχει συχνά αντιμετωπίσει αυτά τα θέματα μέσα από μια ατομικιστική οπτική και έχει χρησιμοποιήσει έννοιες όπως στάσεις, πιστεύω, στερεότυπα. Η ανάλυση σ' αυτό το μέρος αντιτίθεται σ' αυτήν την ατομικιστική οπτική και υποστηρίζει ότι οι αξιολογήσεις που κάνουν οι άνθρωποι βασίζονται στις κοινές τους απόψεις για τον κόσμο που στη συνέχεια ενεργοποιούνται μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση και ενισχύονται μέσα από τα μαζικά μέσα επικοινωνίας. Ειδικότερα, εισάγονται τρεις εναλλακτικές προσεγγίσεις της μελέτης των αναπαραστάσεων και των κατ' επέκταση αξιολογήσεων: θεωρία των στάσεων, θεωρία κοινωνικών αναπαραστάσεων και ψυχολογία του λόγου.

(δ) Διομαδική σύγκρουση και ρατσισμός

Στην τελευταία ενότητα αναλύονται μια σειρά από θέματα που αναφέρονται σε φαινόμενα καθημερινής ή ευρύτερης σύγκρουσης και που έχουν απασχολήσει την κοινωνική ψυχολογία σχετικά πρόσφατα. Τα φαινόμενα αυτά είναι κάποτε παγκόσμιας

σημασίας και έχουν πολύπλοκη πολιτική, οικονομική και κοινωνική ιστορία. Ωστόσο εφόσον εμπλέκουν άτομα που δρουν σε ατομική ή συλλογική βάση θέτουν σημαντικά ερωτήματα για τις ψυχολογικές διαστάσεις της κοινωνικής σύγκρουσης και γι' αυτό που στην κοινωνική ψυχολογία είναι γνωστό ως δι-ομαδικές σχέσεις. Επιλέγεται ως παραδειγματική δι-ομαδική συνθήκη το θέμα του ρατσισμού.

Στόχοι

- Η κατανόηση ότι τα κοινωνιοψυχολογικά φαινόμενα δεν ανάγονται αποκλειστικά και μόνον στην ψυχολογική τους διάσταση ούτε όμως και μπορούν να υπαχθούν μονοσήμαντα στην κοινωνιολογική τους υπόσταση.
- Η προσέγγιση και η μελέτη των ταυτοτήτων και των ομαδικών σχέσεων μέσα από τη διάρθρωση του ενδο-ατομικού με το δι-ατομικό και το διο-ομαδικό.
- Η σκιαγράφηση της ψυχοδυναμικής προσέγγισης της μελέτης των ομάδων, των βασικών προϋποθέσεων και των μεθόδων της.
- Η κριτική εξέταση του ρατσισμού.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

- Η ανάπτυξη και η ενίσχυση του θεωρητικού υπόβαθρου των μεταπτυχιακών φοιτητών ως προς την κατανόηση των ταυτοτήτων και των ομαδικών σχέσεων
- Η αναγνώριση της διάρθρωσης των επιπέδων ανάλυσης ως προς τους μηχανισμούς που διέπουν τις ταυτότητες και τις ομαδικές σχέσεις.
- Η δυνατότητα να αναγνωρίζεται η συμβολή των κοινωνικών αναπαραστάσεων και των αξιολογήσεων στη μελέτη και την κατανόηση κοινωνικών φαινομένων.
- Η κατανόηση της διαπλοκής ταυτότητας και ετερότητας στη δημιουργία διακρίσεων και αποκλεισμών.

Δομή

Το μάθημα συνίσταται σε τρία σεμινάρια για δεκατρείς εβδομάδες. Κάθε συνάντηση περιλαμβάνει μια εισαγωγική παρουσίαση-διάλεξη από τη διδάσκουσα και συζήτηση γύρω από κείμενα βιβλιογραφίας που έχουν μελετήσει οι μεταπτυχιακοί φοιτητές.

Αξιολόγηση

Ο τελικός βαθμός προκύπτει από την αξιολόγηση στη συμμετοχή στο μάθημα και από την ποιότητα της γραπτής εργασίας έκτασης περίπου 5.000 λέξεων.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Adorno, T., Frenkel-Brunswik, Levinson, E.D.J., Sanford, R.N. *The Authoritarian Personality*. New York:Harper and Row, 1950.

Augustinos, M. και Walker, I. (1995) *Social Cognition: An Integrated Introduction*. London: Sage.

Bion, W. R. (1961) *Experiences in Groups and Other Papers*. London: Tavistock Publications.

Fanon, F. (1967). *Black Skin, White Masks*. New York: Grove Press.

Gergen, K. (2009) *Relational Being: Beyond Self and Community*. Oxford: Oxford University Press.

Miell, D. και Dallos, R. (επιμ.) (2007) *Διαπροσωπικές σχέσεις: Μια συνεχής κοινωνική αλληλεπίδραση*. Μετάφραση: Π. Παναγιωτοπούλου. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μποζατζής, Ν. Και Δραγώνα, Θ. (επιμ.) (2011) *Κοινωνική Ψυχολογία: Η στροφή στο λόγο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ναυρίδης, Κ. (2005) *Ψυχολογία των ομάδων: Κλινική ψυχοδυναμική προσέγγιση*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Παπαστάμου, Σ. (επιμ.) (1990) *Σύγχρονες έρευνες στην κοινωνική ψυχολογία: Διομαδικές σχέσεις*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Parekh, B. (2008) *A New Politics of Identity: Political principles for an interdependent world*. New York: Palgrave.

Potter, J. και Wetherell, M. (2007) *Λόγος και Κοινωνική Ψυχολογία: Πέρα από τις στάσεις και τη συμπεριφορά*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2007.

Χαρίτου-Φατούρου, Μ. (2003). *Ο βασανιστής ως όργανο της καρατικής εξουσίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Χρηστάκης, Ν. (2010) *Το πρόσωπο και οι άλλοι: Θέματα επικοινωνίας και κοινωνικής ψυχολογίας*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Wetherell, M. (επιμ.) (2005) *Ταυτότητες, ομάδες και κοινωνικά ζητήματα*. Μετάφραση Ν. Μποζατζής. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Wetherell, M. και Potter, J. (1992) *Mapping the Language of Racism*. New York: Harvester Wheatsheaf.

Young- Bruehl, E. (1996). *The Anatomy of Prejudice*. Cambridge, M.A.: Harvard University Press.

Γενικό περίγραμμα μαθήματος

Το εργαστήριο:

Εισάγει τους συμμετέχοντες στις βασικές στατιστικές μεθόδους και τις τεχνικές, που είναι κατάλληλες για την ανάλυση δεδομένων που συλλέχθηκαν για ερευνητικούς λόγους στα πλαίσια των Επιστημών του Ανθρώπου.

Εισάγει τους συμμετέχοντες στη χρήση στατιστικού λογισμικού για την ανάλυση δεδομένων.

Ενισχύει την ικανότητα των συμμετεχόντων για επιστημονική εργασία.

Στόχοι

Να παρουσιαστεί η λογική που διέπει τις βασικές στατιστικές μεθόδους και τις τεχνικές.

Να αναπτυχθεί η γνώση που οδηγεί στην επιλογή των κατάλληλων στατιστικών τεχνικών για την έρευνα για το θέμα, ανάλογα με τη φύση των δεδομένων και των περιορισμών που προκύπτουν από τα μεγέθη και τις κατανομές των διαθέσιμων δειγμάτων.

Να αναπτυχθούν οι δεξιότητες της κατανόησης και της ερμηνείας των αποτελεσμάτων από την εφαρμογή της ανάλυσης του στατιστικού λογισμικού.

Να καλλιεργηθεί η δυνατότητα της παρουσίασης και της γραπτής αποτύπωσης των στατιστικών αποτελεσμάτων με την χρήση της κατάλληλης τεκμηρίωσης.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Μέχρι το τέλος του σεμιναρίου οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση:

- να αναπτύξουν δεξιότητες για την κατανόηση της φύσης των δεδομένων που αναλύονται, να ελέγξουν τους όρους για την εγκυρότητα των στατιστικών τεχνικών και, τελικά, για να είναι σε θέση να επιλέξουν την κατάλληλη στατιστική τεχνική για την εφαρμογή της στον έλεγχο της ερευνητικής υπόθεσης.
- να αναπτύξουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν διάφορα υπολογιστικά προγράμματα, κατάλληλα για στατιστική επεξεργασία (SPSS, Excel) και να κατανοούν τα αποτελέσματα.
- να αναπτύξουν τη δυνατότητα να αναλύουν στατιστικά αποτελέσματα με την χρήση της κατάλληλης τεκμηρίωσης.

Δομή

Το σεμινάριο αποτελείται από τριώρες εβδομαδιαίες συναντήσεις. Κάθε συνάντηση διαιρείται σε δύο μέρη. Κατά τη διάρκεια του πρώτου μέρους παρουσιάζεται ένα πρόβλημα και επιλέγεται και αναπτύσσεται η κατάλληλη στατιστική μεθοδολογία για τη λύση του. Το

στατιστικό περιεχόμενο αυτού του μέρους είναι: κατανομές συχνότητας και οι γραφικές παραστάσεις τους, μέτρα της κεντρικής τάσης, διασπορά, κανονική κατανομή, δειγματοληψία, δειγματοληπτική κατανομή, εκτίμηση με τα διαστήματα εμπιστοσύνης, εισαγωγή στον έλεγχο υποθέσεων, έλεγχος t, ανάλυση της διασποράς, έλεγχοι με την κατανομή χ^2 , την απλή παλινδρόμηση και την εισαγωγή στην ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμηση, τους μη παραμετρικούς ελέγχους και την εισαγωγή στην παραγοντική ανάλυση. Συχνά, παρουσιάζεται η χρήση του στατιστικού λογισμικού για την εφαρμογή των κατάλληλων αναλύσεων.

Στο δεύτερο μέρος χρησιμοποιούνται δεδομένα που προέρχονται από πραγματικές μελέτες. Η ανάλυσή τους είναι βασισμένη στη χρήση του υπολογιστή. Οι συμμετέχοντες αποφασίζουν και εφαρμόζουν την κατάλληλη στατιστική επεξεργασία. Τέλος, προετοιμάζουν μια σύντομη έκθεση με τα συμπεράσματά τους.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση είναι βασισμένη στη συμμετοχή και στη δουλειά στη τάξη. Οι συμμετέχοντες καλούνται να εργαστούν σε μικρές ομάδες και να υποβάλουν μια εργασία βασισμένη σε οποιοδήποτε από τα θέματα που διδάχτηκαν.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Ferguson G. and Takane Z. (1989). *Statistical Analysis in Psychology and Education*, Sixth Edition. New York: McGraw-Hill.

Gravetter, J. F. and Wallnau, B. L. (1996). *Statistics for the Behavioral Sciences. A First Course for Students of Psychology and Education*. Fourth Edition. West Publishing Company.

Grimm L. (1993). *Statistical Applications for the Behavioral Sciences*. John Wiley & sons Inc.

Howell C. D. (1997). *Statistical Methods in Psychology. Fourth Edition*. Duxbury Press, by Wadsworth Publishing Co. International Thomson Publishing Inc.

Minium, W. E., King, M. B., Bear, G. (1993). *Statistical Reasoning in Psychology and Education. Third Edition*. John Wiley & sons Inc.

Norusis J. Marija (2002). *Guide to Data Analysis (SPSS 11.0)*. Prentice Hall: New Jersey.

Ott. L., Longnecker M. (2001). *An Introduction to Statistical Methods and data Analysis*, Fifth Edition. Duxbury, Pacific Grove.

SPSS Inc. (2004). *SPSS Base 12. User's Guide*. SPSS Inc, Chicago.

Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (1996). *Using multivariate statistics* (3rd Ed.). New York, NY: Harper Collins

Γιαλαμάς Β. & Κασσιμάτη Αικ (1999). Τα «πιστεύω» των μαθητών (ηλικίας 12-15) για τα Μαθηματικά. *Πρακτικά 16ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Μαθηματικής Παιδείας Ε.Μ.Ε.*, 1999, σελ. 14-24.

Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη Γ., (1998). *Κοινωνιολογική ανάλυση της αξιολόγησης και της επίδοσης: Οι εισαγωγικές εξετάσεις*. Αθήνα: Gutenberg

Λεονταρή Α. & Γιαλαμάς Β. (1996). Το άγχος των εξετάσεων, η αυτοαντίληψη και η σχολική επίδοση. *Ψυχολογία*, τ.3, σ. 20-39.

Λεονταρή Α., Κυρίδης Α. & Γιαλαμάς Β. (1996). Το στρες των εκπαιδευτικών. *Ψυχολογικά Θέματα* τομ.7, τ.2-3, σελ.139-152.

Μαλικιώση-Λοΐζου Μ., Γιαλαμάς Β. (2001) Προβλήματα συμπεριφοράς στην προσχολική ηλικία και τρόποι αντιμετώπισής τους. *Νέα Παιδεία*, τ. 97, σελ. 156-171.

Ρούσσος Π., Τσαούσης Γ. (2002). *Στατιστική Εφαρμοσμένη στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Ελληνικά Γράμματα: Αθήνα.